

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 4 april justerades.

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2023/24:133 till försvarsutskottet

Motioner

2023/24:2866 och 2870 till civilutskottet

2023/24:2872 och 2874 till näringsutskottet

2023/24:2873 och 2880 till utrikesutskottet

§ 3 Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden

Utrikesutskottets utlåtande 2023/24:UU3

Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden (COM(2024) 25) föredrogs.

Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden

Anf. 1 STEFAN OLSSON (M):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande nummer 3 handlar om EU-kommissionens vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden. Talmannen har i enlighet med riksdagsordningen bedömt att handlingen är av sådan karaktär att riksdagen bör yttra sig om den, och uppgiften har gått till utrikesutskottet, som är det utskott som granskar Sveriges vapenexport. Ärendet är i allt väsentligt okomplicerat, utan några nämnvärda politiska skiljelinjer mellan partierna.

Bakgrunden är att EU sedan tidigare arbetar för att likrikta medlemsstaternas regler för exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden, det vill säga produkter som kan användas både för civila och för militära syften. Därtill finns även ett internationellt samarbete om dessa produkter. Det är framför allt detta som nu har komplicerats på grund av

att Ryssland inte längre är en fungerande samarbetspartner. EU-kommissionen har därför sammanfattat vad som behöver göras härnäst och föreslår fyra åtgärder.

Kommissionen föreslår för det första att en ny gemensam exportkontrollförteckning över produkter och tekniker upprättas. För det andra behövs därtill ett nytt politiskt forum där exportkontrollen av dessa produkter kan diskuteras. Kommissionen föreslår för det tredje att EU också inrättar en mekanism för informationsdelning, så att medlemsstaterna snabbt ska kunna meddela varandra när olika förändringar behöver göras. För det fjärde föreslår kommissionen att den existerande EU-förordning som reglerar export av dessa produkter ska utvärderas redan nästa år.

I ärendet finns också ett yttrande från Regeringskansliet i form av en faktapromemoria. Där konstateras att regeringen förmodligen kommer att inta ståndpunkten att stödja de tre första förslagen, men inte det fjärde om att tidigarelägga utvärderingen.

Herr talman! Utskottet har tagit del av dokumenten och en föredragning av ansvariga tjänstemän på Regeringskansliet och har inget att invända mot den preliminära ståndpunkt som framkommer i Regeringskansliets faktapromemoria.

Rysslands anfallskrig mot Ukraina är orsaken till att EU behöver skärpa sina regler för exportkontroll. Det finns ingen självklar gräns mellan vad som är civila och vad som är militära produkter. Vi ska generellt sett ha så lite handel med Ryssland som möjligt. Det är rimligt att allt detta samordnas inom EU så att ingen medlemsstat får för sig att det skulle finnas undantag.

Herr talman! Det föreligger en reservation från Vänsterpartiet och Miljöpartiet i betänkandet. Den rör frågan om huruvida EU-förordningen om dubbla användningsområden bör utvärderas redan under 2025 eller, som det var tänkt, någon gång efter 2026 men senast 2028.

Av faktapromemorian framgår att Regeringskansliets tjänstemän helst ser att förordningen, som antogs så sent som 2021, får mer tid att verka innan den utvärderas. Utskottet delar den uppfattningen.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 2 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Vi rör oss i dag med en del lite svåra och konstiga ord. Vi har en vitbok, vilket man kan säga är ett förslag som EU-kommissionen har tagit fram och som man sedan skickar på remiss till medlemsländerna och parlamenten. Riksdagen kan då uttrycka vad vi tycker i ett så kallat utlåtande. Det är detta som i dag ligger på riksdagens bord.

Vänsterpartiet har tillsammans med Miljöpartiet en liten reservation. Den handlar om översyn av det som heter PDA, vilket är nästa krångliga ord. Det är – precis som Stefan Olsson var inne på här tidigare – produkter med dubbla användningsområden, alltså produkter som har ett civilt syfte i grunden men som kan användas för ett militärt syfte.

Det finns en massa sådana produkter, som ofta är mycket tekniskt avancerade. Det kan också handla om att man försöker kringgå sanktioner för att få tag i olika kretskort och så vidare. Det har vi sett att Ryssland väldigt aktivt har använt sig av under det här kriget.

Det är kriget i Ukraina som gör att Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverar sig i dag, till förmån för EU-kommissionens förslag om att göra en översyn redan nästa år. Kriget har förändrat vår värld väldigt mycket.

Den nuvarande regleringen togs fram 2021, alltså ett år före kriget. Då är det rimligt att så snart som möjligt, alltså redan nästa år, göra en översyn för att hitta vägar att begränsa Ryssland från att komma åt produkter med dubbla användningsområden.

I dagarna har vi också sett ett annat exempel på hur produkter kan få fötter och få andra användningsområden. Det handlar om Israel. Det svenska företaget Aimpoint har sålt sikten som i grunden används för jaktändamål. Nu har det kommit bevis på att de har använts av israelisk militär i Gaza.

Detta kanske inte är en produkt med just dubbla användningsområden, men det är ett typexempel på den sortens produkter som i dag inte är tillräckligt reglerade och som ligger i gränslandet mellan att vara vapen eller en produkt som kan användas för ett civilt ändamål, såsom att jaga.

Detta gör att det är viktigare än någonsin att se över lagstiftningen på området för produkter med dubbla användningsområden för att få till en helhet där man täcker in så mycket man bara kan. Jag förstår inte varför dels regeringen, dels riksdagsmajoriteten motsätter sig en översyn, när vi vet att det kan göra skillnad för människor som befinner sig i krig och konflikter – i Ukraina och i Gaza. Därför måste riksdagen i stället rösta för vår motivreservation.

Jag yrkar alltså bifall till motivreservationen.

Anf. 3 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Vi är här i dag för att prata om kommissionens vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden, det vill säga kontrollen av produkter som främst är framtagna för civila ändamål men som även kan användas militärt.

I Sverige har vi i dag en relativt stark lagstiftning gällande krigsmaterielexport, även om undantag görs på regelbunden basis till demokratiska och vänligt sinnade länder. En stor del av den kontrollmekanism som är framtagen för att kontrollera vapenexporten läggs på att kontrollera just PDA, produkter med dubbla användningsområden. Listan över vilka produkter det kan röra sig om är mycket lång.

I dag har vi väldigt långtgående handelssanktioner med Ryssland och Belarus på grund av den fullskaliga invasionen av Ukraina, och i Gaza råder det en vanvettig massaker av civila, framför allt kvinnor och barn. Detta gör att frågor kring just krigsmaterielexport och kontrollen av produkter med dubbla användningsområden är viktigare än någonsin.

Herr talman! Hur ser det då ut med efterlevnaden av sanktionerna och exportkontrollen av PDA i dag? Vi vet sedan tidigare medierapportering att en stor mängd svenska företag har exporterat olika typer av produkter till Ryssland trots sanktionerna, och regeringen har varit sen med att reagera eller agera mot detta. Nu har det tack och lov inte rört sig om krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden, men det visar ändå att sanktionsregimen läcker.

Häromveckan kom det nya rapporter om hur västerländsk högteknologisk elektronik på olika vägar kommit till Ryssland och används i deras vapensystem. I det uppmärksammade fallet var det främst japansk och amerikansk elektronik, och det var oklart om varorna ens faller in under listan för produkter med dubbla användningsområden.

Ett än mer graverande fall, åtminstone ur svensk synvinkel, är det som Dagens Nyheter skrev om häromdagen, nämligen att det svenska företaget Aimpoint säljer rödpunktssikten till Israel. Dessa sikten klassas inte ens som produkter med dubbla användningsområden i dag, trots att de bevisligen används av den israeliska militären i kriget i Gaza.

Dessa fall visar tydligt att den svenska exportkontrollen, PDA-förordningen och de internationella sanktionerna inte fungerar perfekt. Det går alltid att skärpa kraven och kontrollen ytterligare samt att ständigt se över PDA-förordningen och andra regelverk.

Vitboken svarar till viss del på en del frågor gällande PDA-förordningen, men det rådande säkerhetsläget gör att det finns klara skäl att tidigarelägga den utvärdering av PDA-förordningen som kommissionen föreslår. Denna tidigareläggning kommer som ett förslag i vitboken från kommissionen, men det är alltså något som den svenska regeringen samt majoriteten i utskottet motsätter sig.

Herr talman! Miljöpartiet hade gärna sett en tidigarelagd utvärdering och genomlysning av PDA-förordningen, vilket gör att jag yrkar bifall till motivreservationen i ärendet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 7.)

§ 4 Internationellt bistånd

Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU8
Internationellt bistånd
föredrogs.

Anf. 4 YASMINE ERIKSSON (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi utrikesutskottets betänkande UU8 *Internationellt bistånd*.

Betänkandet fokuserar på två områden: reformeringen av biståndet och biståndet till Ukraina.

Sverigedemokraternas motionsförslag lämnades till riksdagen under den allmänna motionstiden hösten 2023. Det var alltså innan regeringen presenterade reformagendan för biståndet, vilket skedde i december förra året.

Reformagendan är en produkt av regeringens och Sverigedemokraternas samarbete och överenskommelser inom ramen för Tidöavtalet. Därför står vi bakom utskottets ställningstagande om att avslå motionsyrkandena i betänkandet och även våra egna med hänvisning till det arbete som regeringen enligt överenskommelsen redan har påbörjat eller kommer att påbörja.

Herr talman! Reformagendan beskriver hur biståndet ska kanaliseras och ge ökade resultat framöver. Det svenska biståndet ska bli mer effektivt

och resultatorienterat. Det ska också ha en god transparens. Vi måste med säkerhet både kunna veta var våra biståndsmedel hamnar och kunna följa upp om de ger förväntade resultat.

Svenskt bistånd ska skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som i dag lever i fattigdom och förtryck. Svenskt bistånd ska bidra till välfungerande demokratiska samhällen, ekonomisk utveckling och handel och förbättrad hälsa för de mest utsatta. Svenskt bistånd ska utöka och effektivisera klimatbiståndet och bidra till att stärka flickors och kvinnors frihet och egenmakt. Och det svenska biståndet ska rymma effektiva åtgärder för att minska grundorsakerna till migration. Detta är något som kritiserar av vissa. Men om vi kan öka levnadsstandarden och förbättra levnadsvillkoren för dem som i dag lever i fattigdom och förtryck minskar vi också orsakerna till irreguljär migration. Vi bidrar till att skapa förutsättningar för människor att verka och leva i trygghet.

Om vi minskar klimatpåverkan och därmed följd effekterna av densamma minskar vi ytterligare grundorsaker till migration. Genom goda arbetsvillkor och handel kan levnadsstandarden öka, och därigenom kan bättre levnadsvillkor skapas för dem som i dag plågas av fattigdom och förtryck. Så kan vi minska ytterligare grundorsaker till migration.

Detta är bara några exempel där bistånd och migration har täta samband, vilka borde uppmuntras snarare än kritiserar.

Herr talman! Sveriges bistånd är oerhört generöst men verkligen inte oändligt. Dessvärre är världens behov av bistånd otroligt stort och finansieringsgapet kanske ännu större. Det är nödvändigt för oss att prioritera. Vi kan inte ge allt till alla. Så är det bara.

I reformagendan beskrivs just vilka prioriteringar som görs. Det handlar om både tematiska och geografiska prioriteringar.

De tematiska prioriteringarna fokuserar på de områden där Sverige kan bidra med störst mervärde genom finansiering eller expertis. Fokuset är också att prioritera de områden där det finns bäst förutsättningar att uppnå resultat för uppsatta mål.

Så varför detta fokus på mål och resultat? Vissa kanske undrar varför fokus inte borde ligga på att hjälpa de allra mest utsatta. Det ena utesluter givetvis inte det andra. Ett effektivt utvecklingsbistånd är just det bistånd som på sikt inte längre behövs. För att nå dit är det också viktigt att ha indikatorer och data som visar att man är på rätt väg, att insatsen fungerar, att förändring är möjligt och att det faktiskt sker.

Herr talman! De tematiska prioriteringar som vi har landat i har fokus på fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning, förbättrad hälsa för de allra mest utsatta, att främja frihet och bekämpa förtryck, ett utökat och effektiviserat klimatbistånd, att stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt, att stärka synergier mellan bistånds- och migrationspolitiken och stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd.

Inom ramen för våra prioriteringar för biståndet ska vi bland annat stödja småskaligt företagande, lantbruk och entreprenörskap för att stärka lokala marknader och samtidigt bidra till ökad ekonomisk frihet och egenmakt. Vi ska stödja yrkesutbildningar som är nödvändiga för den lokala ekonomin. Vi ska bidra till förbättrad tillgång till rent vatten, sanitet och hygien i skolor. Vi ska bidra till hälsoinsatser för de mest utsatta, till vaccinationer och tillgången till livräddande behandlingar. Vi ska stödja insatser som stärker kvinnors och flickors självbestämmande, ekonomiska

egenmakt och utbildningsmöjligheter. Vi ska motverka sexuellt och könsrelaterat våld och skadliga sedvänjor såsom könsstympning. Vi ska stödja insatser som förbättrar tillgången till sexualundervisning, hållbar familjeplanering och preventivmedel. Vi ska också stödja insatser för att förbättra tillgången till säker och laglig abort. Vi ska främja ett diversifierat demokratiskt deltagande. Vi ska främja religionsfrihet, inklusive rätten till frihet från religion. Vi ska främja religiösa minoriteters rättigheter, särskilt kristna. Vi ska bidra till att skapa förutsättningar för fria val och skydda valprocesser mot otillbörliga påverkanskampanjer. Vi ska främja fria och oberoende medier. Vi ska verka för mobilisering av kapital inom ramen för klimatbistånd. Vi ska motverka barnäktenskap. Vi ska främja möjligheter till återvandring genom återintegrering och genom fredsbyggande insatser. Vi ska bekämpa människosmuggling och människohandel.

Ja, detta är endast en liten del av de tematiska prioriteringarnas fokus.

Vad gäller de geografiska prioriteringarna kommer vi att ha några landstrategier. Men vi lyfter blicken för att se på helheten, dels genom att upprätta regionala strategier där flera länder ingår, dels genom att se vilka andra samarbeten och dialoger Sverige har med berörda länder inom andra politikområden eller genom de tematiska prioriteringarna. Även om det saknas en landstrategi för ett visst land betyder det inte nödvändigtvis att det är exkluderat från det svenska biståndet. Det kan omfattas av den regionala strategin eller tematiska strategier eller vara mottagare av svenskfinansierat bistånd genom multilaterala organisationer eller civilsamhällesorganisationer.

Herr talman! Även om man skulle önska att situationen vore annorlunda har vi fortfarande ett land i vårt närområde med akuta biståndsbehov. Jag talar givetvis om Ukraina.

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige bistått med humanitärt och militärt stöd. Vi har också bistått ekonomiskt och bidragit till reformarbete och återuppbyggnad.

Att stötta Ukraina och ukrainarna i deras kamp för sin frihet och trygghet är också att stå upp för den regelbaserade världsordningen.

Det är oerhört viktigt att EU, Sverige och andra likasinnade länder fortsatt ger starkt stöd. Därför är det också mycket välkommet att Sverige har en långsiktig plan för biståndet till Ukraina och att det tydligt framgår i reformagendan.

(Applåder)

Anf. 5 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Situationen i Gaza är katastrofal – det vet vi alla. Över 33 000 människor har dödats, varav 14 000 barn. Det råder brist på precis allt: mat, vatten, el, medicin med mera. Barn svälter ihjäl i detta nu, är traumatiserade och saknar tillräckligt skydd undan Israels bomber.

Trots den fruktansvärda situation som råder i Gaza frös regeringen, med stöd av SD, biståndet till Palestina i ett läge då det behövdes som allra mest. Att frysa stödet till UNRWA – den enda hjälpporganisation som är stor nog och som har tillräckligt med personal på marken för att göra skillnad – var djupt oansvarigt och riskerade människoliv.

Att frysa utvecklingsbiståndet till organisationer som jobbar för demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet var rent av kontraproduktivt, men när regeringen äntligen beslutade sig för att återuppta biståndet – både biståndet till UNRWA och så småningom också utvecklingsbiståndet – protesterade SD:s partiledare Jimmie Åkesson mot det återupptagna biståndet till UNRWA. Står ni fast vid denna inställning, Yasmine Eriksson?

Anf. 6 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Vänsterpartiet inte tar flaggningar om oegentligheter på allvar.

Det handlar om en grundregel inom det svenska biståndet. När man får indikationer på att något inte går rätt till – att det är korruption eller, som i detta fall, att biståndsarbetare eventuellt har varit med och mördat israeler – är det vår skyldighet att inte fortsätta att betala ut medel till organisationerna. Beslutet fattades primärt av Sida, precis som de gör för alla organisationer när sådant uppkommer. Det är alltså helt enligt rutinerna och inte något särskilt för just UNRWA.

Sverigedemokraterna står fast vid att pengar inte bör betalas ut till UNRWA. Det är en organisation som bör avvecklas.

Anf. 7 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag beklagar verkligen att Sverigedemokraterna inte står upp för det palestinska folket. Det är svårt att hitta ord för att Sverigedemokraterna inte ser katastrofen på marken i Gaza i dag och att UNRWA är den enda organisation som har möjlighet att nå ut till människor.

Barn svälter, kvinnor tvingas genomgå operationer och göra kejsarsnitt utan bedövning och så vidare. Så är situationen. Jag beklagar verkligen, Yasmine Eriksson, att ni inte ser att behovet är så enormt som det är.

Det har kommit en utredning eller en rapport som visar att Israel inte har kunnat lägga fram några som helst bevis som stöder påståendena om att ett större antal UNRWA-anställda kan knytas till terrorgrupper som Hamas. Det framgår av den rapport som kom alldeles nyligen och som har beställts av FN. Utredningen leddes av Frankrikes före detta utrikesminister Catherine Colonna. Det finns alltså inga bevis, och även om några få personer i UNRWA hade deltagit är det helt felaktigt att anklaga hela organisationen för det.

Anf. 8 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag vill inleda med att säga att jag visst ser med stor oro på situationen för det palestinska folket på Gazaremsan. Det du beskriver, Lotta Johnson Fornarve, är fruktansvärt. Jag kan inte ens föreställa mig hur det är att vara i den situation som du beskrev, till exempel att gravida kvinnor kan tvingas göras kejsarsnitt utan att ens ha tillgång till bedövning.

Det är en fruktansvärd situation, för att inte tala om svälten som breder ut sig alltmer. Därför är det viktigt att man får tillgång till insatser i Gaza. Både Sverige och många fler länder ger extremt mycket humanitärt bistånd, men problemet är att det inte kommer in.

Sverige har ökat budgeten för det humanitära biståndet till området, så det är inte så att vi inte gör något. Allt görs dock inte av UNRWA. De organisationer som redan har tagit sig in är inte UNRWA-finansierade. Det är inte de pengarna som går dit, utan det går att stötta fler organisationer

så att också de kan bidra i situationen. Det är inte endast en organisation som kan vara med och bidra till människors hälsa och säkerhet i Gaza.

Anf. 9 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Tack, Yasmine Eriksson, för ditt inlägg!

Jag skulle vilja fråga hur Sverigedemokraterna ser på den bild av Sverige som nu förmedlas utåt och som har försämrats den senaste tiden, inte minst beroende på att regeringsunderlaget, där Sverigedemokraterna är det största partiet även om man inte sitter i regeringen, har beslutat att föra en politik som ökar utsläppen.

Sverige tar kliv tillbaka i det internationella klimatarbetet och skrotar feministisk utrikespolitik samtidigt som andra länder inför feministisk utrikespolitik. Yasmine Eriksson är en del av en partigrupp där det finns ledamöter som hetsar mot muslimer och som har en partiledare som talar om att riva moskéer.

Det är allvarligt att denna bild av Sverige sprids. Inte minst dagens debatt om biståndet visar att det finns en diskrepans mellan hur Sverige uppfattas i världen och hur regeringsunderlaget uppfattar sin egen politik.

Sverige ger mindre i bistånd. Sverige kliver bort från enprocentsmålet och vill vara mindre generöst än tidigare. En fast summa fastställs för biståndet varje år, och gapet till enprocentsnivån blir allt större för varje år som går. Detta påverkar förstås bilden av Sverige, inte minst nu när regeringen planerar att förstärka folkrorelsebiståndet, vilket drabbar tusentals partner i närmare 100 länder.

Vad vill Yasmine Eriksson göra för att förbättra bilden av Sverige i världen?

Anf. 10 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! En del av det stora problemet är just denna typ av retorik, som för ut bilden att Sverige inte skulle vara bra nog. Sverige är ett av de länder som har högst andel som går till internationellt bistånd. Detsamma gäller klimatområdet, där Sverige är ett av de länder som har lägst koldioxidutsläpp. Att vi skulle skämmas över vår situation eller över hur vi hanterar dessa frågor i Sverige är rent av felaktigt.

Vad gäller enprocentsmålet är jag förvånad över att Socialdemokraterna fortfarande försöker få det att låta som att de står upp för det. Socialdemokraterna menar att de minsann ska se till att det är ett mål. Prata går ju. Det hade varit en annan sak om Socialdemokraterna också hade lagt 1 procent av Sveriges bni på bistånd i sin egen budget, men det gör de inte. Det skiljer ytterst lite mellan regeringens budget och Socialdemokraternas budgetförslag.

Vi får heller inte glömma att det under den socialdemokratiska regeringens tid togs stora summor från biståndsbudgeten för att bekosta asylmottagandet i Sverige. Pengar togs alltså från de övriga i världen, där man lever i fattigdom och förtryck och där väldigt många fler människor kan hjälpas till en lägre kostnad. Socialdemokraterna valde att i stället prioritera ett högt asylmottagande i Sverige, ett kostsamt sådant. Är det så Socialdemokraterna menar att det svenska biståndet ska hanteras?

Anf. 11 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar om hur bilden av Sverige påverkas negativt utan fick bara höra att problemet är Socialdemokraternas retorik. Det ställer jag inte upp på. Problemet är att Sverige tar steg tillbaka på den internationella scenen och blir en mer passiv och regional aktör i stället för att vara en aktiv global aktör. Det är klart att det finns bistånd kvar. Det är klart att Sverige fortfarande är en stor givare av bistånd. Men det betyder inte att trenden eller tendensen går i en positiv riktning.

Jag har suttit i utrikesutskottet sedan 2006. Jag har rest runt världen i alla möjliga riktningar och gått på alla möjliga möten, och jag hör ju skillnaden nu mot tidigare. Man är orolig för Sveriges roll i världen, och man ser på Sverige på ett annat sätt. Man oroar sig för att Sverige tar steg tillbaka.

När det gäller avräkningar tycker vi att Sverige ska följa OECD-Dacs regler. Jag vill passa på att fråga Yasmine Eriksson om de 82 miljoner kronor i år och de 893 miljoner kronor nästa år som ska flyttas från den fasta summan på 56 miljarder för att bekosta flyktingkostnader som inte ryms under OECD-Dacs regler, alltså flyktingkostnader som uppstår efter ett år i Sverige – år två, år tre och så vidare. Ni vill alltså flytta närmare 1 miljard kronor från den här ”fasta” summan i budgeten. Den verkar ju inte ha varit så fast, utan det finns mer att ta av den som inte är i enlighet med Dacs regler.

Svaret på min fråga är att vi ska följa Dacreglerna. Varför vill Yasmine Eriksson ta bort pengar från biståndet och ge pengar till flyktingkostnader som inte är Dacfähiga?

Anf. 12 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Socialdemokraten Olle Thorell anför att Sverige nu är en passiv aktör på den globala arenan. Skulle det bero på att vi inte har ett enprocentsmål för biståndet? Jag vet inte riktigt. Det är väldigt få länder som lever upp till det. Internationellt sett brukar målet vara att man når upp till 0,7 procent av bni till bistånd, vilket Sverige redan överskrider. Som jag beskrev tidigare ligger vi i topp bland länder som ger störst andel av bni till bistånd.

Mitt parti sitter inte i regeringen, men regeringen har ändå en ambition att faktiskt ta de positioner som Socialdemokraterna har undvikit på den internationella arenan. Vi är oerhört underrepresenterade i många multilaterala forum. I relation till det stöd vi ger till de olika organisationerna borde vi ha fler positioner. Därför är det ett av regeringens fokusområden, och jag tror även att det står i reformagendan.

Vad gäller Sverige bilden vill jag självklart att den ska vara god. Med hjälp av regeringens metod Team Sweden kan vi visa vad som är svenska insatser och hur Sverige är med och bidrar i olika länder. Detta är en del i att förbättra Sverige bilden.

Anf. 13 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket för anförandet, Yasmine Eriksson!

Sverigedemokraterna är ju starka förespråkare för förebyggande stöd, det vill säga att se till att människor helt enkelt inte behöver fly, vilket är fullt rimligt.

Om vi då tittar på vilka som flyr till Sverige ser vi att en majoritet av flyktingarna kommer från länder som Syrien, Afghanistan, Eritrea, Irak och Somalia. Det här får mig att fundera. Vi kan nu se att regeringen och regeringsunderlaget minskar stödet exempelvis till Afghanistan med 40 procent. Det rimliga hade snarare varit att fokusera på de här länderna, som verkligen har stora problem, och försöka ha så mycket utvecklingsstöd som möjligt där, just för att förhindra att människor behöver fly.

Det stämmer inte riktigt överens. Hur ställer sig Yasmine Eriksson till detta?

Anf. 14 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag anser att biståndet ska gå till insatser som vi har en stark tro på gör mest nytta. Att det är stora problem i ett land och för människorna som bor där betyder tyvärr inte att det bistånd som Sverige ger kan få det resultat vi önskar. Då är det bättre att lägga medel på länder eller organisationer där vi faktiskt kan se resultat och där vi vet att pengarna når fram och gör det de ska. Det är vad det till stor del handlar om.

Som vi båda två vet är Afghanistan oerhört problematiskt. Våldigt få organisationer får verka i landet. Givetvis hade vi velat se en annan situation i landet.

Vad gäller de andra länderna får man inte glömma det jag sa i mitt anförande: Vi kommer att ha landstrategier, och vi kommer att avsluta några bilaterala strategier. Men det kommer också att finnas regionala strategier där flera länder kan ingå inom ramen för detta och även för de tematiska prioriteringarna. Det handlar inte alltid om det bilaterala stödet, utan olika länder får ta del av olika bistånd baserat på olika kriterier och strategier.

Anf. 15 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Det är helt korrekt att det inte alltid handlar om de bilaterala stöden och att det absolut kan vara regionala stöd eller andra former av multilaterala stöd. Problemet är att regeringsunderlaget minskar andelen till utvecklingsstöd, samtidigt som man – av mycket rimliga skäl – fokuserar en stor del till exempelvis Ukraina och det området. Det säger jag absolut ingenting om.

Utvecklingsstödet blir ändå mindre. Borde man då inte ha fokuserat det just till de områden som vi faktiskt vet att människor flyr ifrån och satsa på de utvecklingsprojekten? Det ger kanske inte lika stor effekt i kvantitet men däremot i kvalitet. Borde inte Sverige gå före och verkligen vara där människor är som mest utsatta?

Anf. 16 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Vi ska absolut vara på platser där människor är som mest utsatta, men det är inte alltid möjligt.

Utvecklingsbiståndet minskar, men det minskar till förmån för det humanitära stödet, som vi ökar. Utvecklingsbistånd bygger ofta på samarbete. Grundläggande för utveckling är ju att det går att samarbeta med staten i fråga. Absolut finns det civilsamhällesorganisationer som kan kämpa emot en stat som inte är demokratisk eller liknande, men ska man göra institutionella förändringar och förbättringar krävs det en samarbetsvilja från dem som styr landet också.

Det är ett hinder, men vi jobbar på det. Därav ger de krav som vi ställer till exempel på migrationsområdet en möjlighet att öppna upp för den här typen av samarbeten.

Prot. 2023/24:106
25 april

Internationellt bistånd

Anf. 17 OLLE THORELL (S):

Herr talman! Dagens betänkande rör biståndspolitiken. Vi socialdemokrater står förstas bakom våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1. Vi har också ett särskilt yttrande där vi beskriver hur vi ställer oss till själva framtagandet av reformagendan, som vi inte är helt positiva till.

Herr talman! Det är inget konstigt med att en ny regering vill ta fram ny politik på biståndsområdet. Det är ingen stor chock att en moderat biståndsminister särskilt lyfter marknadens och näringslivets roll och synergi mellan handel och bistånd.

Det finns bra saker i reformagendan. Målet för biståndet står fast. Det finns prioriteringar som alla kan ställa upp på om global hälsa, mänskliga rättigheter, SRHR-frågor, demokrati och fattigdomsbekämpning. Det finns ingen av oss 349 i den här kammaren som är emot detta.

Men det finns förstås också saker som vi är kritiska till, bland annat hur den här reformagendan arbetades fram. Det var inte en process som präglades av dialog och intresse av att förankra den nya politiken utanför de förhandlingar som skedde på samordningskansliet för Tidöpartierna. Man försökte jämka ihop biståndsvänliga kristdemokrater och liberaler, som gick till val på att garantera enprocentsmålet, med sverigedemokrater som var genuint ointresserade av frågan utöver att de ville halvera biståndet. Reformagendan är en produkt av dessa förhandlingar.

Den process för förankring och dialog som spelades upp var mer teater än äkta vilja att ta till sig inspel och andra perspektiv. Det gällde inte bara inspel och perspektiv från oss i oppositionen utan också, vad värre är, från det svenska civilsamhället, akademien, expertmyndigheter, representanter för mottagarna, internationella institutioner och andra relevanta aktörer. Bland dem finns en oerhörd kompetens och kunskap att dra nytta av, men tyvärr gjordes inte det. Inte heller blev det någon skrivelse eller proposition till riksdagen, utan det blev bara ett regeringsbeslut.

Faran när man hanterar stora förändringar av politiken på detta sätt är att de förändringar man vill genomföra blir svåra att implementera och att politiken blir kortsiktig och icke hållbar.

Även när det gäller sakinnehållet i agendan finns det kritik från oss. Vi är starkt emot att SD och regeringen överger enprocentsmålet i biståndet. Vi socialdemokrater vill återställa enprocentsnivån i skyndsamt takt när vi får tillbaka makten.

Man motiverar övergivandet av enprocentsmålet med att man fokuserar på kvalitet och resultat i stället för på storleken på biståndet. Det där är ju en falsk motsättning – alla partier är överens om att biståndet ska hålla en hög kvalitet och leda till bästa möjliga resultat. Det vi är oeniga om är hur stor andel av Sveriges välstånd som vi vill satsa på att bekämpa fattigdom och förtryck i världen.

Vi är också mycket kritiska till att snäva svenska egenintressen tillåts styra inriktningen av biståndet. Det är klart att svenska intressen ska främjas i all politik och på alla politikområden, men detta betyder inte att biståndet endast ska utgå från till exempel svenska företagsintressen eller

intresset att använda biståndet som en hävstång eller ett verktyg för att pressa repressiva regimer att ta tillbaka sina utvisade medborgare. De fattigas och de utsattas perspektiv, rättigheter och behov måste vara den självklara utgångspunkten.

Låt mig nu gå över till hur implementeringen av reformagendan har blivit. Jag ber om ursäkt om jag kommer att dra över talartiden något – detta är ett så viktigt område att jag känner att jag behöver lägga ut texten om det.

Detta är oroväckande på många sätt. Reformagendan är löst hållen och allmänt skriven. Det är i regleringsbrev, i budgetar och i myndighetsstyrningen vi ser hur reformagendan hanteras, och där är det oroväckande. Till exempel har hela Vetenskapsrådets anslag till utvecklingsforskning fasats ut. Feministisk bistånds- och utrikespolitik är skrotad. Sverige har även lämnat det bilaterala samarbetet om utvecklingsbistånd med några av de fattigaste länderna i världen; länder som Mali, Sydsudan, Burkina Faso och Kambodja hör till den listan.

Vi ser också att Palestinabiståndet har hanterats illa. Innan kriget bröt ut den 7 oktober halverades biståndet till Palestina i det årets budget. När kriget bröt ut utmärkte sig Sverige i negativ bemärkelse genom att frysa utvecklingsbiståndet till hela Palestina och begära en utredning från Sida om huruvida pengar har gått till Hamas eller andra terrororganisationer. När Sida återkom med utredningen, som visade att så var inte fallet, vägrade regeringen att acceptera slutsatserna och begärde en förnyad utredning. Efter ytterligare månader visade även den nya utredningen att det egentligen inte fanns någon anledning att stoppa utvecklingsbiståndet.

Därefter var Sverige ett av länderna som gick på de anklagelser som kom ensidigt från Israel om kopplingar mellan UNRWA och terroristverksamhet. UNRWA skulle ha haft anställda som deltog i attackerna den 7 oktober. Nu har en utredning visat att det inte finns några belägg för detta, och Sverige får stå där med skammen.

Regeringen har också skrotat strategin för Israel och Palestina, som nu i stället ska ingå som en del i en allmän Mellanösternstrategi. Detta gör att biståndet till Palestina minskar på sikt. Det gör också att uppmärksamheten på denna unika konflikt minskar. I strategin nämns inte Israels ockupation ens med ett ord.

Samtidigt, framför allas våra ögon, utspelar sig tragedin i Gaza, med tiotusentals döda barn, med svält som breder ut sig och med 50 000 gravida kvinnor som är skräckslagna över hur det ska gå för dem och deras bebisar. Det är ett helt orimligt mänskligt lidande. Jag tror att historiens dom kommer att bli hård mot alla dem som inte gjorde allt de kunde för att lindra nöden, stoppa våldet och utkräva ansvar för brott mot folkrätten.

Jag vill också lyfta fram hur Sveriges regering nu är på väg att förstatliga folkrörelsebiståndet. Det bistånd som förmedlas av det svenska civilsamhället via 17 strategiska partnerorganisationer är nu på väg att kapas jäms med fotknölarna. Regeringen har gett Sida i uppdrag att utreda hur myndigheten helt eller delvis ska kunna ta över förmedlandet av biståndet från de här organisationerna.

Sida, som ju är en statlig myndighet, gjorde som de blev tillsagda och sa upp avtalen med dessa organisationer vid sittande bord på ett tämligen chockartat möte den 15 mars. Det tvingade i sin tur dessa folkrörelser att

säga upp avtalen med sina partner. 1 750 partner i 90 länder drabbas av detta.

Det här är ett undermåligt och skamligt förfarande. Jag hoppas verkligen att regeringen tar till sig av den kritikstorm som har kommit, inte bara från oss i oppositionen utan från i princip hela det svenska civilsamhället.

Detta bistånd, som är en liten del av det totala civilsamhällesbiståndet, är effektivt, resultatriktat, väl granskat, transparent och ändamålsenligt. Det har genom decennier använt de unika egenskaper och fördelar som civilsamhällets och folkrörelsernas organisationer har.

När folkrörelser i Sverige arbetar med sina kollegor från folkrörelser ute i världen kan biståndet nå fram och göra skillnad på ett helt unikt sätt. De 17 partnerorganisationerna är bara en del av det svenska civilsamhället, men de förtjänar alla att nämnas. De förtjänar att lyftas, inte att sänkas. De förtjänar att få vara flaggskepp i Team Sweden i stället för att hotas med nedskärningar som man sedan kanske, får vi hoppas, backar från i sista minuten.

Organisationerna är Act Svenska kyrkan, Union to Union, Svenska missionsrådet, Afrikagrupperna, Diakonia, We Effect, Naturskyddsföreningen, Forum Civ, Olof Palmes Internationella Center, Rädda Barnen, Plan International Sverige, RFSU, Världsnaturfonden, Individuell Människohjälp, Kvinna till Kvinna, Civil Rights Defenders och Svenska Röda Korset. Jag skulle kunna stå här i talarstolen i timmar – men det ska jag inte göra, herr talman – och ge exempel på liv som förändrats till det bättre tack vare de här organisationerna och lyckade utvecklingsprojekt i dussintals utvecklingsländer som just dessa organisationer har bidragit till.

Men jag ska ta *ett* exempel, från Rwanda. Rädda Barnen har där en partnerorganisation som jobbar med funktionshindrade barn och unga. Den heter Uwezo Youth Empowerment och grundades av Bahati Omar, som av en olyckshändelse blev blind som barn. Han bestämde sig för att hjälpa andra funktionshindrade unga och barn att få ett värdigt liv.

I Rwanda är funktionshinder ett stort stigma, och i vissa familjer är det en skam att ha ett barn som är funktionshindrat och annorlunda än andra barn. De får inte gå i skolan utan hålls hemma och blir isolerade och kan inte leva ett värdigt liv.

Organisationen startades som sagt av unga funktionshindrade i Rwanda för att hjälpa funktionshindrade barn så att de kan gå i skolan. De pratar också med familjerna så att barnen kan vara med på fritidsaktiviteter. Det handlar om att bryta stigma.

Men nu har Uwezo fått sitt avtal uppsagt eftersom svenska Rädda Barnen inte kan garantera finansieringen nästa år. Det här är en liten organisation som inte kommer att kunna delta i internationell upphandling av nya projekt, vilket det verkar vara meningen att man ska göra efter årsskiftet.

Det är för sorgligt och för dåligt, och jag undrar hur Johan Forssell, Katarina Tolgfors och alla andra moderater och Tidöpartister ska kunna förklara för grundaren Bahati Omar och organisationen varför Sverige sviker och inte längre ger stöd till de funktionshindrade barnen i Rwanda. Tilliten till den svenska staten ute i världen drabbas av denna hantering. Det handlar om 1 750 partner i närmare hundra länder, och detta var bara ett litet exempel.

Vi socialdemokrater beskriver mer utförligt i vår reservation hur vi ser på biståndet. Vår politik utgår från de fattiga och utsattas behov och rättig-

heter. Vi vill att Sverige ska sträva efter att vara en förebild och en humanitär stormakt. Vi står fast vid enprocentsmålet och vill återställa biståndet till den nivån när vi återfår makten. Vi vill ha en feministisk utrikes- och biståndspolitik. Vi vill bygga en mer jämlik värld, där till exempel arbetstagares rättigheter och den svenska arbetsmarknadsmodellen är viktiga pusselbitar.

Vi vill ha ett klimatbistånd som bidrar till den gröna omställningen. Vi vill ha ett effektivt, resultatnriktat och ändamålsenligt bistånd som ser till att skattebetalarna får bästa möjliga nytta av de pengar Sverige gemensamt satsar på internationellt bistånd. Vi vill också främja svenska intressen men på ett sätt som också främjar global utveckling. Vi vill ha mer fokus på Agenda 2030 och de globala utvecklingsmålen som nu nedprioriteras.

Vi är kritiska till regeringens hantering av biståndspolitiken, men det betyder inte att vi anser att allt var perfekt när vi senast hade regeringsmakten. Vi vill utveckla vår politik så att den är i takt med tiden och hur världen har förändrats. Det gäller alla politikområden, även biståndspolitiken.

Vi kommer därför inför valet 2026 att lansera en socialdemokratisk reformagenda för biståndet. Vi kommer att göra detta ordentligt och med en genuin vilja att ta till oss kunskap och förslag från relevanta aktörer, och vi vill förankra förslaget i god dialog med det omgivande samhället. Vi utgår förstås från våra värderingar, men det ska också bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi vill föra dialog med folkrörelsernas organisationer och arbetsmarknadens parter, både fack och näringsliv. Vi vill höra från akademien och andra experter och lära oss av utvecklingsforskningen och hur andra länder lyckats med sitt bistånd. Vi vill ta del av mottagarnas perspektiv och lärdomar.

Vi kommer att bjuda in till samråd och rundabordssamtal och skicka ut förslag som alla kan reagera på – så alla som följer denna debatten och vill vara med och påverka framtidens socialdemokratiska biståndspolitik, välkomna med era inspel!

Anf. 18 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna har ett förslag i betänkandet om att handelsbiståndet tydligt ska kopplas till Agenda 2030 och målen i Parisavtalet. Varför föreslår Socialdemokraterna detta när det redan finns riksdagsbeslut om det? Varför driver man på för detta när klimatet redan är en stor del av reformagendan? Socialdemokraterna säger också i ett förslag att ett ökat klimatbistånd är centralt i det internationella arbetet. Men det står ju redan i reformagendan. Vad är det Socialdemokraterna är så missnöjda med?

I reformagendan står bland annat att man ska öka och effektivisera svenskt klimatbistånd och samtidigt mobilisera annat kapital i större utsträckning. Vidare ska man stärka de katalytiska effekterna av klimatbiståndet genom teknisk innovation och mobilisering av kapital från den privata sektorn, exempelvis via utlysningfonder, så kallade challenge funds, och garantier, och det gäller såväl utsläppsminskningar som anpassning. Man ska också utveckla lokal kapacitet och förutsättningar för finansmarknader, resursmobilisering och ett attraktivt investeringsklimat för att hantera den tredubbla planetära krisen gällande klimat, biologisk mångfald och föroreningar. Vidare ska man utveckla samarbetet för resursmobilise-

ring av privat kapital för klimatomställningen tillsammans med USA och nordiska länder och stärka arbetet för att svenska företags innovationer och lösningar som efterfrågas av partnerländer ska bidra till klimatomställningen.

Vad är det i detta som Socialdemokraterna vänder sig mot?

Anf. 19 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Yasmine Eriksson för att jag får tillfälle att prata om den viktiga del av biståndspolitiken som handlar om klimatet och Agenda 2030.

Jag vänder mig inte mot något av det som står i reformagendan om detta, men jag vänder mig mot att det saknas en del. Det är ett alltför ensidigt fokus på marknadslösningar, företagens roll och privatkapital. Det är givetvis bra om vi kan generera annat kapital än offentligt till att bekämpa klimatförändringarna och underlätta den gröna omställningen. Det är absolut nödvändigt, men det räcker inte med bara det.

Ni på högern har en naiv övertro på marknadslösningar och näringslivets allena saliggörande påverkan. Givetvis spelar näringslivet och marknaden roll, men det krävs också agerande från stater och från normativa institutioner som FN, genom exempelvis Parisavtalet.

Sverigedemokraterna har ju kämpat mot Parisavtalet, och partiet är ju befolkat av klimatskeptiker. Sverigedemokraternas klimatpolitik är formulerad av Elsa Widding, som numera är politisk vilde. Men ni kör fortfarande regeringen framför er i en klimatskeptisk riktning. Det är därför pinsamt att höra Yasmine Erikssons omsorg om klimatbiståndet.

Det är givetvis bra med många olika insatser för att stärka klimatet, men det som saknas i reformagendan är kopplingen till Agenda 2030 och aspekterna av offentliga insatser.

Anf. 20 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Olle Thorell säger att vi har alltför stort fokus på marknadslösningar och privat kapital. Jag trodde att det var en bra sak att bredda i givarbasen så att det inte bara handlar om stater som är med på tåget vad gäller klimatomställningen.

Det står som sagt i reformagendan att regeringen via myndigheterna ska bidra till måluppfyllelsen av Agenda 2030 genom att stimulera och stödja svenska företag och delta i internationella upphandlingar.

Det är exakt det här som Olle Thorell efterfrågar. Jag tycker därför att det är väldigt märkligt att Socialdemokraterna väljer att reservera sig i frågan. Det är också lite lustigt att Socialdemokraterna kritiserar att man arbetar med företag på klimatområdet när de också har ett förslag om att handelstillståndet tydligt bör kopplas till Agenda 2030 och målen i Parisavtalet. De vill ju också se att man använder sig av företag i arbetet med klimatet, så det här är lite märkligt.

Anf. 21 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag är ledsen om det förefaller märkligt för Yasmine Eriksson, men jag hoppas att övriga som lyssnar till debatten förstår att man kan tycka två saker, eller tre eller fyra saker, samtidigt. Man kan tycka att det är viktigt med företagens roll och marknadslösningar samtidigt som det är viktigt med globala överenskommelser som man följer, samtidigt

som det är viktigt att lyssna till vetenskapsmännens och IPCC:s förslag och ta ansvar för att följa de klimatlagar som man stiftar i landet, till exempel i sitt eget land.

Det är inte alls så som Yasmine Eriksson låter påskina: att vi inte förstår vikten av privatkapital. Det är klart att vi förstår det. Om Yasmine Eriksson sedan inte kan ta till sig att vi vill andra saker också är det hennes förlust. Men jag hoppas att diskussionen har bidragit till att fler har förstått vad Socialdemokraterna menar i sin reservation.

Anf. 22 KATARINA TOLGFORS (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera motionsbetänkandet UU8. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Herr talman! Behovet i världen när det gäller åtgärder för att bekämpa kriser och katastrofer, fattigdom, förtryck och konsekvenser av krig är oerhört stort. Vi ser en oroväckande utveckling när auktoritära stater åsidosätter demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Det är därför viktigt att säga att just demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer är tre bärande värden i svensk utrikespolitik. Det är också kärnvärden som följer med in i biståndsreformen och biståndsagendan.

Vi ser stater och krafter som vill åsidosätta den regelbaserade världsordning som vi i västvärlden värnar och är beredda att försvara.

Herr talman! Vi lever i en mycket orolig omvärld. Rysslands illegala anfallskrig mot Ukraina påverkar hela den globala säkerhetsordningen.

Vi ser den fruktansvärda situationen på Gaza till följd av Hamas bestialiska attacker den 7 oktober mot civila israeler. 130 israeler, kvinnor, barn och äldre, hålls fortfarande som gisslan, om de ens lever.

I skuggan av detta har kriget i Sudan förvandlat landet till världens nu största humanitära katastrof. Inbördeskriget mellan armén och milisen RSF har tvingat 8 miljoner människor på flykt och lett till att över 18 miljoner människor behöver humanitär hjälp.

I delar av Latinamerika ser vi en kraftig tillbakagång, inte minst vad gäller mänskliga rättigheter och avsaknad av respekt för rättsstatens principer.

Behoven är näst intill oändliga. Omvärlden förändras snabbt, och med de snabba förändringarna och omfattningen av de problem och behov som uppstår är det rätt och viktigt att uppdatera och se över det svenska biståndssystemet.

Herr talman! Utvecklingsarbetet är ett av de viktigaste utrikespolitiska verktygen för att driva och värna svenska intressen samt för att möta de utmaningar som jag nyss har nämnt och som världen står inför. Svenskt bistånd ska skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Det är grunden.

Regeringen beslutade i december om en reformagenda för biståndet kallad Bistånd för en ny era. Reformagendan anger riktningen för biståndet under de kommande åren och utgör även grunden för flera nya processer för att förenkla, förtydliga och effektivisera styrning och uppföljning av biståndet som helhet och för att förbättra de resultat som uppnås.

Reformeringen innebär också att vi ökar transparensen, som har nämnts här tidigare i talarstolen. Det är viktigt för att de svenska skattebe-

talarna ska veta att pengarna används på bästa möjliga sätt utifrån de behov som finns och utifrån svenska intressen, vilket egentligen är självklart.

Utgångspunkten är att svenskt bistånd ska klassificeras som ODA, official development assistance, enligt OECD-Dac. Biståndet är nu en statlig utgiftspost, i likhet med andra statliga utgiftsområden, med en ram om 56 miljarder kronor per år under tidsperioden 2023–2025. Biståndet ska styras mot tydliga mål och prioriteringar, vilket också underlättar utvärderingen av biståndet. Systemet ska bli mer transparent, och en viktig målsättning är nolltolerans mot korruption.

Herr talman! Sveriges röst och engagemang ska fortsatt vara starkt ute i världen, och vi är fortsatt en av världens femte största biståndsgivare. Det svenska biståndet är generöst, men det är inte oändligt och det är inte villkorslöst. I en värld med omfattande behov, där finansieringsgapet växer, är det därför nödvändigt att prioritera.

De sju tematiska prioriteringar som görs i regeringens biståndsreform har tidigare nämnts. Jag ska uppehålla mig lite mer vid två av dem.

Ett stort fokus i regeringens biståndsafton är det humanitära stödet för att rädda liv och lindra nöd. Det är den första strategin. Vi ser tyvärr ett väldigt stort behov av detta. Det gäller till exempel situationen på Gaza.

Den andra strategin jag vill lyfta fram är insatser som främjar demokrati och frihet och bekämpar förtryck. Anledningen är den som jag nämnde tidigare; det här är något som vi ser är på tillbakagång när mer auktoritära krafter och stater är på frammarsch.

Jag vill också nämna jobbskapande handel och utbildning för att bekämpa fattigdom, bara för att adressera något av det som har kritiserats här tidigare. Om vi har en övertro på marknaden och det privata skulle jag vilja påminna inte minst Socialdemokraterna om att det var så vi byggde Sverige starkt – genom entreprenörer, genom fritt företagande och genom att vi byggde upp vår industri. Den möjligheten vill vi också ge andra länder.

Det är inget självändamål att biståndet ska bli någonting som länder blir beroende av. När man är ute och reser i världen och träffar dem som är mottagare av svenskt bistånd märker man att de flesta vill ta sig ur fattigdomen. De vill att deras land ska utvecklas så att människor kan leva fritt och påverka sitt eget liv och sin egen framtid.

Jag ska kort nämna den strategi som jag personligen tycker är väldigt viktig och som handlar om att stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt. Det finns många bra exempel på detta, inte minst när det gäller hur civilsamhället tillsammans med andra organisationer bidrar till att stärka just kvinnors och flickors roll. Vi kallar det inte för feministisk utrikespolitik, för vi har en egen politik. Jag är väldigt glad över att detta finns med som en egen strategi.

Utöver strategierna minskar vi antalet landstrategier till att innefatta 30 prioriterade länder.

Herr talman! I arbetet för att uppnå målen med svenskt bistånd spelar civilsamhället en omistlig roll. Samarbetet mellan enskilda organisationer i Sverige och mottagarländerna spelar en viktig och ofta avgörande roll. Ett livskraftigt civilsamhälle utgör grunden för vårt samhälle, och så är det även i andra länder. Tillsammans med fria medier och ett rikt kulturliv är det grunden för demokratin.

Det är mot denna bakgrund som regeringen i Tidöavtalet slog fast att andelen bistånd som ska kanaliseras via civilsamhället ska öka. Det gäller civilsamhället i Sverige men även bland lokala partner i de länder dit svenskt bistånd går. Så har också skett. Hela 43 procent av biståndet från Sida kanaliseras via olika civilsamhällesorganisationer. Mycket värdefullt och viktigt arbete görs av kunniga och erfarna medarbetare hos civilsamhällesorganisationerna. Och jag har ägnat mina två första år i riksdagen åt att träffa nästan alla organisationer som är aktiva.

Herr talman! I dag kanaliseras en stor del av biståndet genom de 17 så kallade strategiska partnerorganisationer – SPO:er – som har valts ut av Sida. Dessa har i uppdrag att i sin tur vidareförmedla biståndsmedel till andra organisationer, alternativt genomföra verksamheter och projekt tillsammans med lokala civilsamhällesorganisationer i mottagarländerna. Anslaget uppgår till 1,8 miljarder kronor årligen. Det är mycket pengar.

Samtidigt är möjligheterna till insyn och extern granskning av vidareförmedling och val av samarbetspartner i dag väldigt begränsade. I linje med regeringens biståndspolitik för att öka transparensen ser man nu över modellen med strategiska partnerorganisationer och tittar på hur vi kan förbättra och effektivisera så att de pengar som Sverige bidrar med faktiskt når fram på bästa möjliga sätt där de allra bäst behövs.

Regeringen har därför gett Sida i uppdrag att inkomma med förslag som ökar transparensen och minskar antalet transaktionsled. Det är ett sätt att se till att lägga kraft på att se till att vi får ut bästa möjliga resultat av pengarna där de används.

Det har varit en trestegsraket, där den ekonomiska rapporteringen har skett i april. Sedan är det ytterligare två datum med slutdatum den 30 juni då mer underlag ska komma in. Därefter ska regeringen analysera detta och sedan återkomma med den sista pusselbiten i reformagendan.

När man gör stora förändringar i organisationer och verksamheter kan jag förstå att det finns en oro. Men det är denna regerings mål med reformagendan att civilsamhället är och även fortsättningsvis kommer att vara en viktig och central del i det svenska biståndet.

Herr talman! Jag ska avsluta med ett gott exempel, även det från Rwanda där jag alldeles nyligen var tillsammans med ledamoten Johnsson Fornarve. Organisationen Wateraid hade tillsammans med bland annat den svenska ambassaden gjort ett alldeles utmärkt studieprogram, och vi fick besöka två regioner i Rwanda, den norra delen och den södra delen. Det gjorde vi tillsammans med organisationen Wateraid på plats. Wateraid är en organisation som till stor del finansierar sin verksamhet med privata medel och en mindre del med statliga medel. Man samarbetar också med företag, både i landet och i Sverige som bidrar med privat kapital. Jag tycker att det är ett väldigt gott exempel på hur man effektivt kan arbeta med bistånd. Det som Wateraid gör är att man jobbar och förser byar och samhällen i Rwanda med det allra mest fundamentala som vi tar för givet, nämligen rent vatten och sanitet. Det gör att människor som bor på platser som ligger långt från städerna och orterna i Rwanda faktiskt kan ha det mest grundläggande i livet. Det är någonting som inte minst stöder kvinnor och flickor som ofta är de som fastnar i att hantera detta. Det påverkar också deras möjligheter att arbeta eller att gå i skolan.

Det finns alltså goda exempel på hur svenskt bistånd når fram dit det ska, nämligen till människor runt om i världen som lever i fattigdom, som påverkas av klimatförändringar eller som på grund av krig och konflikter tvingas att fly.

Herr talman! Regeringens reformagenda för ett svenskt bistånd är alldeles utmärkt anpassad efter den oroliga omvärld som vi lever i, och förändring är det som behövs för att vi också ska kunna vara med och påverka även framöver.

(Applåder)

Anf. 23 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet. Jag hade helst velat ställa min fråga till biståndsministern. Han är tyvärr inte här, vilket jag beklagar. Därför får jag ställa min fråga till ledamoten Katarina Tolgfors i stället.

Den 29 februari gav regeringen Sida i uppdrag att utreda hur myndigheten kan ta över vidareförmedlingen av stöd och ersätta det nuvarande systemet med strategiska partnerorganisationer – ett nytt system som ska sjösättas den 1 januari 2025.

Sida håller nu som bäst på att säga upp avtal med strategiska partnerorganisationer, trots att avtalen inte har löpt ut. Med strategiska partnerorganisationer menar vi alltså organisationer från civilsamhället, till exempel Kvinna till Kvinna, Rädda Barnen, Röda Korset, Afrikagrupperna, Diakonia med flera. Det är 17 stycken. Varför skapar man ett sådant kaos och en sådan oro bland civilsamhällesorganisationer genom att säga upp ingångna avtal? Det riskerar att slå undan fötterna för ett väl fungerande bistånd som har byggts upp under decennier. Det är ett bistånd som går till demokratikämpar, kvinnoorganisationer, fackliga organisationer och människorättsorganisationer runt om i världen. Nu riskerar allt detta viktiga arbete att gå om intet. Viktiga erfarenheter, kunskap och framför allt förtroende som har byggts upp under alla dessa år är nu hotade. Hur tänker man?

Anf. 24 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att få fram att detta är en felaktig bild som sprids. Och jag tycker att det är väldigt olyckligt att oppositionen eldar på detta. Jag har haft flera möten den senaste tiden med civilsamhällesorganisationer, bilateralt men också i större grupp där även bland andra ledamoten Johnsson Fornarve har deltagit. Jag var på ett möte där det var en väldigt upphetsad stämning.

Även många av dessa organisationer vill att det svenska biståndet ska förbättras. Det är det som jag hör när jag pratar med dem. Många tycker att stora delar av reformagendan är nödvändig och bra. Sedan är det fullkomligt begripligt att man i förändringstider känner en oro när man inte riktigt vet vad det innebär för den egna organisationen.

Men det är jätteviktigt att säga att ambitionen från regeringen inte är att civilsamhället ska plockas bort från det svenska biståndet, tvärtom. Men i linje med biståndspolitikerna och när vi ska se över helheten, öka transparensen och kunna öka mätbarheten på de insatser som svenska skattebetalares pengar går till i det svenska biståndet är det fullt rimligt att vi också ser över den organisation som nu finns och hur hela strukturen ser

ut. Ambitionen är inte att slå sönder någonting, utan den är att förbättra och se till att de pengar som läggs in i biståndsbudgeten och även de som jobbar i systemet, till exempel civilsamhället, leder till bästa möjliga insatser där det behövs. Det gör de i dag. Men allting kan alltid bli bättre. Status quo har aldrig utvecklat vare sig organisationer eller samhällen.

Anf. 25 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Katarina Tolgfors för svaret. Jag har också träffat dessa civilsamhällesorganisationer. Förra veckan hade jag ett möte med i stort sett alla. Och alla uttryckte en djup oro inför det som händer. Man tycker inte att man har blivit lyssnad på. Man säger upp personal. Man har meddelat sina partner i länder att man inte vet vad som kommer att hända efter den 1 januari och om det finns något stöd att betala ut eller inte. Det är en enorm oro, framför allt ute i dessa olika organisationer. Och det rör sig om många projekt. Det är 1 700 projekt i 90 länder som är berörda.

Vi hörde tidigare Olle Thorell tala om en organisation som hjälper funktionshindrade barn i Rwanda. Det är ett exempel på en organisation som inte vet om de kommer att få något stöd. Det finns en rad sådana organisationer – kvinnoorganisationer, miljöorganisationer och människorättsorganisationer – som nu sitter och är jätteoroliga för att de inte kommer att få något stöd efter den 1 januari.

Varför var man tvungen att göra detta så abrupt? Varför säger man upp ingångna avtal – avtal som inte är avslutade, som har planerats under lång tid och som är planerade att gälla under lång tid framöver? Detta är ju att kasta bort resurser. Jag förstår den stora oro som finns.

Anf. 26 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! När man genomför förändringar kan det aldrig vara snabbt nog eller långsamt nog. Jag är så pass kommen till åren att jag haft ett långt yrkesliv innan jag denna mandatperiod kom in i riksdagen och har både drabbats av och varit med och genomfört stora förändringar i organisationer. Det är tydligt, och har så varit under en längre tid, att regeringen avser att lägga fram en ny biståndspolitik och att det kommer att innebära förändringar.

Jag säger det återigen: Jag har förståelse för att det finns en oro. Men jag har också mött väldigt många organisationer och medarbetare som säger att detta är en möjlighet och något nödvändigt. Ibland är förändring nödvändigt. Det kan vara jobbigt, men syftet är att förbättra för dem som pengarna, våra medel, är till för. De är till för de fattiga människor som behöver utveckling och stöd eller för att stärka demokratin i de länder som vi prioriterar att biståndet ska gå till.

Jag tror att det är väldigt olyckligt att elda på denna oro. Det är bättre att i stället, som många av de organisationer jag möter, förhålla sig så konstruktivt man kan för att hitta nya vägar framåt. Det brukar i slutändan också vara främjande för den organisation eller de personer som påverkas av förändringen.

Anf. 27 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! I många stycken håller jag verkligen med om det ledamoten Katarina Tolgfors säger. Men jag har ändå en fråga, och den har med Team Sweden att göra.

Team Sweden är ett fantastiskt initiativ där myndigheter och företag samarbetar för att utveckla verksamheter i länder. Men det hade ju varit ännu bättre om det hade funnits en arena där även civilsamhället var med så att man fick med både civilsamhälle, företag och myndigheter.

Finns det framöver planer på att ta med civilsamhället i Team Sweden, eller kommer man att komma med en annan plattform där alla de här tre parterna är med? Det är ju då man får den riktigt stora synergien, eftersom alla tre behövs.

Anf. 28 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Team Sweden är ett begrepp som jag i första hand har träffat på i näringslivet tidigare. Det är jättebra att vi vidgar begreppet, för det är många aktörer som bör ingå i Team Sweden. Kanske är det inte min roll som politiker att detaljstyra vilka som ska vara med och inte, men jag tror att det är ganska naturligt att man är öppen för nya samarbeten.

Tanken med att utöka civilsamhällets roll är också att stödja de lokala civilsamhällesorganisationerna i partnerländerna. Här är jag ganska övertygad om att det kan bidra att man är med i Team Sweden i vissa sammanhang medan det i andra sammanhang är den lokala insatsen med de lokala aktörerna som är viktigast.

Att Sverige och Team Sweden ska vara en stark röst i världen och att vi ska vara engagerade och bidra till utveckling, till att bekämpa fattigdom och till att lindra nöd är ganska tydligt i regeringens reformagenda. Det är detta vi vill uppnå. Hur det sedan exakt ska gå till i detalj finns det myndigheter och andra som kan mycket bättre jag. Jag välkomnar dock dem som har något att bidra med att ingå i Team Sweden.

Anf. 29 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Som politiker ska man naturligtvis inte blanda sig i allting, även om jag tycker att den här regeringen i vissa saker blandar sig i alldeles för mycket. Men när man nu lägger fram en reformagenda där man så tydligt visar att civilsamhälle, entreprenörskap och företagande är oerhört viktiga delar och att även staten och myndigheterna har en roll att spela, vore det då inte ganska naturligt att man från regeringens håll initierade detta samarbete? Vad jag förstått har bland annat civilsamhället dessutom efterfrågat en sådan arena med alla dessa parter.

Jag håller absolut med om att det lokala perspektivet är det viktigaste. Samtidigt hänger dock detta ihop. De nätverk som finns mellan civilsamhällesorganisationerna är ju globala. Vore inte detta ändå någonting som regeringen borde ta tag i, med tanke på hela andan i reformagendan?

Anf. 30 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag tyckte att det var det jag sa i mitt tidigare svar. Om det finns en situation där man ser det som befogat att civilsamhället är med i det som formellt kallas Team Sweden ser inte jag några hinder. Jag ser dock inte att jag kan stå här och peka ut exakt hur, var och när. Det tror jag

att andra i det här systemet ska göra. När man arbetar i olika projekt eller vänder sig till olika länder kan det ge sig ganska naturligt.

Men återigen: Fokus är på civilsamhällesorganisationer, och det sammanhang där vi tror att de fyller den bästa funktionen är i det nära samhället lokalt i de länder där vi är verksamma.

Det ser vi till exempel i Ukraina, som jag hade förmånen att besöka förra året, med deras motståndskraft och deras kitt mellan sig. Ukrainarna visar en otrolig uthållighet och även, vilket jag tror är väldigt viktigt, förmåga att hålla ihop mellanmänniskt. Det är viktigt att det finns organisationer även för det, och där är civilsamhället den allra viktigaste delen.

Jag vill inte säga att någon inte ska vara med i Team Sweden, men att säga exakt hur det ska gå till är inte min uppgift.

Anf. 31 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag ska försöka låta bli att vara alltför raljant och upprörd. Under de 17–18 år jag har tillbringat i Sveriges riksdag har jag dock aldrig mött en sådan ilska hos civilsamhällets organisationer som den vi möter nu när en moderatledd regering vill förstatta folkrorelsebiståndet. Bara det är en väldigt udda sak för en moderatledd regering.

Det handlar inte om en oro för förändring. Det handlar inte om att man i Folkrorelsesverige är sjåpig och rädd och oroar sig i onödan. Så är det inte. Det här är på riktigt. Det här är ett dråpslag mot civilsamhället i Sverige. Det här är att kapa pågående avtal som fungerar mycket väl mitt under avtalsperioden i nästan 100 länder och 1 750 olika projekt. Jag beskrev ett av dem i talarstolen tidigare. Det handlar inte om att vara sjåpig och ora sig.

Ni hanterar biståndsanslaget på ett oerhört klumpigt sätt. Jag ska göra en snabb liknelse. Det är lite grann som att gå till frisören och hoppas få en ny, fin frisyra. Man kommer in till frisören, och helt överraskande tar frisören fram en motorsåg. Sedan binder han en ögonbindel för sina ögon och säger: Oroa dig inte för förändringar! Det här kommer nog att gå bra.

Det är ett helt orimligt sätt att hantera civilsamhället och folkrorelserna på. Jag hoppas att regeringen kommer att backa från detta.

Anf. 32 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Ledamoten Thorell säger att han inte ska raljera, men han kan i alla fall hålla sig till sanningen och inte lägga ord i min mun. Jag sa nyss att jag har full förståelse för att man känner en oro i förändringstider. Jag har verkligen inte sagt att det är något att förlöjliga – tvärtom.

Det är ansvarsfullt att man ser över vad som kan förbättras. Det handlar om väldigt mycket skattepengar: 56 miljarder kronor. Det är väl självklart att man då och då utvärderar och tittar på vad som kan bli bättre. Det borde kanske den förra regeringen ha gjort någon gång under sin tid i stället för att bara titta självgott på sitt eget biståndsarbete.

Världen förändras i väldigt hög takt, och det finns väldigt mycket oroshärdar, konflikter, klimatpåverkan, flyktingströmmar och så vidare. Det är ganska självklart att man då och då måste se över det system vi har, i det här fallet för svenskt bistånd, och dess funktionalitet. Gör vi på bästa möjliga sätt?

Civilsamhället gör ett ovärderligt arbete. Jag har också kontakt med civilsamhället. Det är den sektor jag träffar allra mest i min roll i utrikesutskottet. Jag blir lite förvånad att Olle Thorell vill måla upp det som att det pågår en strid. Jag har väldigt bra dialog med dem jag träffar. Jag ser och hör deras oro och försöker förklara syftet, vart vi är på väg och varför regeringen anser att vi måste utveckla och förbättra biståndssystemet.

Jag ser och hör många som är konstruktiva i det här arbetet. Jag tror att det är den bästa vägen framåt, för deras egen del men också för den organisation de verkar i.

Anf. 33 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Det var inte min mening att på något sätt förminska ledamotens engagemang i de här frågorna eller respekt för de organisationer som verkar här. Jag tror säkert att den finns.

Det blir dock lite svårt när det är sådan skillnad mellan hur verkligheten beskrivs av regeringspartierna och hur verkligheten uppfattas av dem som verkar i branschen. Man säger att det är en omistlig del av biståndet, att det är grunden för demokrati och att andelen ska öka. Men i verkligheten är civilsamhällets organisationer förtvivlade över alla människor de måste säga upp och alla avtal de måste bryta.

Att vilja förändra och förbättra är helt naturligt. Det är klart att man ska göra det inom alla områden. Men man ska göra det på ett sätt som är rimligt och som leder till förbättring. Jag kan förstå att man vill reformera civilsamhälletsstödet. Men varför gör man då inte det i en takt som innebär att man får med sig organisationerna och inte avbryter avtal mitt i avtalsperioden? Man kan säga att alla nya avtal som skrivs ska gå efter de nya principerna och låta de fungerande och bra avtal man har löpa ut först.

Jag hoppas verkligen att den kritikstorm som jag försöker förmedla här når fram till fler än Katarina Tolgfors. Kanske når det till och med till UD:s ledning, biståndsministern och statsministern att ni är på väg att kapa bron mellan staten och civilsamhället. Det är en tillit som är oerhört viktig i samhället.

420 fler tjänster på Sida och en halv miljard kronor i ökade kostnader för att administrera 1,8 miljarder kronor i bistånd – är det en rimlig användning av skattepengar?

Anf. 34 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag har respekt för att ledamoten Olle Thorell har suttit i riksdagen i 17 år, men det är kanske dags att kliva utanför riksdagen.

Jag har stor respekt och förståelse för att förändringar är smärtsamma och ibland svåra. Jag har varit med om att organisera om i stora organisationer. Jag har själv drabbats av att det har skett. Mig veterligen och utifrån min erfarenhet får man aldrig ett gott betyg efteråt. Det har varit för kort, för snabbt, för långsamt och så vidare.

Men regeringen har en tidsplan för sin reformagenda. Det ska göras i den takt som är möjlig med tanke på att man också måste titta, utreda och analysera. Jag tror att det aldrig finns en tidpunkt som är rätt för att kapa eller avsluta avtal. Men ambitionen är inte att ta bort civilsamhället.

I dag finns det dock många nivåer där transaktioner sker och det inte finns någon riktig insyn i hur avtalen ser ut, hur de knyts och vilka samarbetspartner de väljer. Det är så mycket av skattebetalarnas pengar som man

hanterar. Då är det är fullt rimligt att se över hur man kan göra det bättre och hur man kan jobba på ett sådant sätt att pengarna eller insatserna som väl når fram i de berörda länderna gör så stor nytta som det bara är möjligt.

Det är ett fantastiskt arbete som görs, och jag tror att ledamoten vet vilket engagemang jag också har i många av de verksamheter som nämns här. Vi bidrar tillsammans med kunskapsseminarier i riksdagen, är på studiebesök och får en ganska god inblick i vilken roll civilsamhället har. De är viktiga, och det ska de fortsätta att vara. Det är också ambitionen med regeringens biståndsaaganda.

Anf. 35 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Vi står bakom stödet till Ukraina, men det får inte leda till att Sverige överger andra utsatta delar av världen. Men det är precis vad som sker här i dag. År 2024 avslutas stödet till Burkina Faso, Kamerobodja, Mali och Sydsudan, som är några av världens mest utsatta länder.

Sydsudan ligger i botten av FN:s ranking över mänsklig utveckling, Human Development Index. Det svenska utvecklingsbiståndet är inriktat på fredliga och inkluderande samhällen och försörjning av grundläggande samhällsservice. Både Sidas och civilsamhällets arbete har en stark tonvikt på jämställdhet. Arbetet för kvinnors och flickors rättigheter har gett resultat. Men framstegen riskerar att undermineras när Sverige nu drar sig ur.

Utvecklingsbiståndet har gått från 434 miljoner kronor till 0 kronor på två år. Den här snabba avvecklingen görs trots att biståndet gör stor skillnad, trots att det inte finns andra länder som kliver in när Sverige lämnar och trots att landet är i en extremt känslig situation inför ett val senare i år.

Sverige finns kvar i Sydsudan med humanitärt stöd. Men vi vet att humanitärt stöd och humanitärt bistånd inte kan lösa de grundläggande problemen som finns. Det behövs såklart för akuta behov, men det är alltid dyrare än att förebygga katastrofer. För att förebygga att nya humanitära kriser uppstår behöver man arbeta långsiktigt, målmedvetet och låta olika former av bistånd samverka.

Herr talman! Min fråga är alltså: Vad sa egentligen regeringens konsekvensanalys om att snabbavveckla utvecklingsbiståndet till Sydsudan?

Anf. 36 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten!

Sverige minskar biståndet i bland annat länderna som ledamoten nämner. Det hänger ihop med det som jag med flera har fört fram här i dag, att vi måste prioritera. Resurserna är inte oändliga. Skattemedlen är inte oändliga.

Många av de länderna har också en ganska komplex miljö att verka i. Det finns ett underskott när det gäller demokrati, mänskliga rättigheter, institutioner, myndigheter och rättsstat.

Det är här det skiljer sig åt ganska mycket i vad vi tror är viktigt. Vi ser också att man i stället lägger fram andra strategier, till exempel landstrategier, och att klimatbistånd ökar. Om man analyserar och identifierar länder där behovet är stort finns det också möjlighet att jobba med till exempel klimatbiståndet i ett land.

Oppositionen stirrar sig alltid blind på påsen med pengar. Vi vill ha en biståndspolitik där vi ser att länder själva har en förmåga att lyfta sig ur fattigdom genom att man stimulerar och bidrar till att deras ekonomi kan

fungera och att man får igång entreprenörskap, företagande och jobb. Men då måste ju de grundläggande värdena finnas på plats med demokrati, mänskliga rättigheter och stabila institutioner som människor tror på. Regeringen ökar faktiskt i biståndsagendan sina medel till insatser som ska röra just detta.

Prot. 2023/24:106
25 april

Internationellt bistånd

Anf. 37 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Avvecklingen av biståndet till länder som Sydsudan och Kambodja baseras tydligen inte på utvärderingar eller offentliga, tillgängliga analyser. CSO-stödet rivs upp utan att först ha utvärderats. Reformagendan genomförs utan att forskare eller experter från branschen har fått möjlighet att svara på några skriftliga underlag och trots att Sverige kontinuerligt toppar rankingar i biståndseffektivitet.

Vid sidan av de erfarenheter som experter i biståndsbranschen kan bidra med är förstås utvecklingsforskningen en avgörande källa till kunskap om hur biståndet ska utformas för att ge ett så bra resultat som möjligt. Tyvärr verkar regeringen vara helt ointresserad av de kunskaper som forskarna bidrar med, för förra året drogs det stora anslaget till utvecklingsforskning in mitt i en ansökningsperiod.

Regeringen har i stället framhållit Expertgruppen för biståndsanalys, EBA, som en viktig källa till kunskap. Vi håller med om detta. Men när de nya ledamöterna i EBA presenterades häromdagen stod det klart att sedan regeringen på kort tid bytt ut ledamöterna finns det inte längre kvar en enda utvecklingsforskare i den expertgruppen. Jag ifrågasätter inte de enskilda ledamöternas kompetens, men det verkar som om forskning om utveckling och bistånd inte ses som en viktig kompetens.

Herr talman! Min fråga till ledamoten Tolgfors är om hon kan svara på vilken kompetens regeringen ska använda sig av gällande biståndet och hur man ska kunna utvärdera biståndets effektivitet när man hela tiden underminerar forskningen och den expertis som finns på bistånd.

Anf. 38 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Nu är det ju inte så att vi helt tar bort forskningen. Forskning är jätteviktigt och såklart del i det underlag som de flesta regeringar använder sig av. Framför allt vill jag säga att jag har tillit till att det finns väldigt kompetenta tjänstemän på såväl UD som Sida och andra organisationer som förser regeringen med underlag för beslut. Vi har dessutom myndigheter och andra organisationer som är kopplade till bistånd som inkommer med underlag. Det har jag väldigt stor tillit till. Sedan är det ju självklart att man ibland tittar på forskningen, och det är jätteviktigt. Det är ingen som har sagt att det inte är viktigt, men det är också en av de delar som jag är ärlig med att säga att man minskar på. Den försvinner dock inte.

Forskningen är viktig. Den går även att nå på andra sätt i samhället än genom biståndsmedel. Jag tycker alltså att det är riktigt att pengarna i stället läggs i den pott som går till exempelvis humanitärt bistånd till Gaza eller i det här fallet till Wateraid som ser till att det finns rent vatten och sanitet i byar i Rwanda. Det är ju där pengarna gör mest nytta. Det är självklart jättebra att vi har forskning, och den finns kvar.

Anf. 39 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Enligt regeringen ska reformagendans fokus vara på långsiktighet, transparens och effektivitet. Det är ledord som jag helt ställer upp på, men tyvärr gör regeringen nu precis tvärtom när man i snabb takt slår sönder ett relativt väl fungerande bistånd. Man skapar ett mindre effektivt, mindre transparent och mindre långsiktigt bistånd.

Sverige fick toppbetyg i en av OECD:s större granskningar av det tidigare biståndet. Självklart finns det utvecklings- och förändringsbehov, som i all verksamhet. Men det mesta har haft väldigt hög kvalitet. Att påstå något annat är helt felaktigt.

Att regeringen och Sverigedemokraterna redan tidigare övergett en-procentsmålet och sänkt biståndet i en tid när den extrema fattigdomen ökar och behoven är som allra störst är ett slag mot de människor som har det allra svårast. Vänsterpartiet står upp för världens fattiga och avsätter fortfarande 1 procent av bni till biståndet.

I reformagendan kopplas biståndet i högre grad till att främja handel, investeringar och svenska företagsintressen. Kan handelspolitiken användas för att lyfta människor ur fattigdom är det naturligtvis välkommet, men behoven är som allra störst i fattiga eller konfliktdrabbade länder där affärsmöjligheterna för företag är små. Med den nya inriktningen finns stor risk för att de allra fattigaste och mest utsatta länderna lämnas utanför. Det svenska intresset får aldrig komma först! Biståndet ska inte utgå från svenska intressen utan från fattigdomsbekämpning och mottagares behov.

I vårt närområde rasar kriget i Ukraina, och civilbefolkningen har drabbats hårt. Självklart ska vi fortsätta bistå det ukrainska folket på alla tänkbara sätt – politiskt, humanitärt och militärt – men vi får heller inte blunda för de konflikter som pågår i andra delar av världen. Återuppbyggnaden av Ukraina kommer att kosta enorma summor, och här måste omvärlden hitta andra lösningar än att enbart belasta biståndet.

Det är djupt oroande att biståndet till några av de fattigaste och mest utsatta människorna i världen, som i Kambodja, Mali, Sydsudan och Burkina Faso, minskas eller helt dras in. De som drabbas hårdast är som vanligt kvinnor och barn, som får sämre tillgång till bland annat mödravård, hälsovård, sanitet och rent vatten. Jag besökte nyligen Rwanda tillsammans med Katarina Tolgfors och Wateraid och kunde själv konstatera vilken stor skillnad god tillgång till rent vatten gör.

Särskilt allvarligt är att demokratistödet till Kambodja dras in med kort varsel. Det är ett bistånd som fungerat mycket väl, vilket bland annat expertmyndigheten EBA:s rapport vittnar om. Nyligen kom också en rapport från fyra ledande FN-expertter som varnade för utvecklingen i landet och krävde att regimen upphör med trakasserier mot människorättsaktivister i landet. De som är allra gladast över det indragna svenska biståndet är naturligtvis den kambodjanska regimen. Förlorarna är de modiga kvinnor och män som trots hot om fängelsestraff vågar stå upp för demokrati och fackliga och mänskliga rättigheter.

I Afghanistan är två tredjedelar av alla barn beroende av nödhjälp för att överleva. Allt fler barn tvingas arbeta i stället för att gå i skolan. Flickor drabbas särskilt hårt. I den här situationen väljer regeringen att kraftigt skära ned biståndet. Det är allvarligt. Det finns ju organisationer på plats som kan göra skillnad, som exempelvis Rädda Barnen och Unicef. Svenska Afghanistankommittén är för närvarande förhindrad att verka.

Över 33 000 människor har dödats i Gaza, varav 14 000 barn. Det råder brist på precis allt. Barn svälter ihjäl, är traumatiserade och saknar tillräckligt skydd undan Israels bomber. Trots den katastrofala situation som råder i Gaza frös regeringen biståndet till Palestina i ett läge när det behövdes som allra mest. Att frysa stödet till UNRWA, som är den enda hjälporganisation som är stor nog och har tillräckligt med personal på marken för att göra skillnad, var djupt oansvarigt och riskerade människoliv.

Att frysa utvecklingsbiståndet till organisationer som jobbar för demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet var rent av kontraproduktivt. Nu har biståndet delvis återupprättats, men fortfarande kvarstår många frågetecken om vad som kommer att hända med biståndet till Gaza och Palestina i framtiden. Det som står klart är att biståndet skärs ned när det i stället kommer att behövas ett massivt stöd till Gaza och Palestina i framtiden.

I regeringens vårändringsbudget görs en justering av biståndet. Det handlar om cirka 1,5 miljarder kronor. Vänsterpartiet menar att de pengarna borde ha gått direkt till nödsituationen i Gaza.

Jämställdhet är en nyckelfaktor för verklig utveckling, men tyvärr är jämställdheten under attack. Förtrycket mot kvinnor och flickor samt hbtqi-personer ökar globalt. Många flickor kom inte tillbaka till skolan efter pandemin. Våld, barnäktenskap och tonårsgraviditeter ökade. Utbildning, hälsovård, fred och säkerhet men även tillgång till sanitet och rent vatten är viktiga jämställdhetsfrågor. Jämställdhetsperspektivet måste tydligt genomsyra alla delar av biståndspolitikerna. Tyvärr saknas tydliga riktlinjer i reformagendan för detta.

Regeringen understryker att jämställdheten är ett kärnvärde – och det är bra – men det är allvarligt att den feministiska utrikespolitiken skrotats. Den hade ett helhetsperspektiv och var framgångsrik. Flera länder följde det svenska exemplet.

Det är svårt att ta regeringens ambitioner för jämställdhet på allvar när det ekonomiska stödet till jämställdhet och SRHR inte ökar utan snarare minskar i regeringens satsningar. Anslaget till FN-systemets viktigaste organ för jämställdhetsfrågor, UN Women, har mer än halverats. UNFPA, som gör ett oerhört viktigt arbete för SRHR, får sitt stöd minskat med en fjärdedel. Medlen till kvinnoorganisationers och civilsamhällesorganisationers arbete med agendan för kvinnor, fred och säkerhet har helt försvunnit. Enligt Sidas budgetprognos för 2025–2027 finns det risk att medlen till bland annat den globala jämställdhetsstrategin och strategier kopplade till SRHR, Wash och utbildning minskar kraftigt.

I en tid när jämställdheten och arbetet för SRHR är under attack behöver stödet öka, inte minska. Vänsterpartiet anser att genusperspektivet ska genomsyra all biståndsverksamhet, att hälften av biståndet ska gå till kvinnor och flickor samt att 10 procent ska öronmärkas till SRHR, det vill säga sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

En ytterligare oklarhet rör det viktiga klimatbiståndet. Regeringen har utlovat en utökning av klimatbiståndet, men det är oklart hur det ska gå till och vilka som kommer att få ta del av det. Sverige kan visa internationellt ledarskap för en global rättvis omställning genom att gå före nationellt, genom att lyfta klimatet till en utrikespolitisk prioritering och genom att öka miljö- och klimatbiståndet till de mest utsatta länderna och grupperna.

Regeringen skriver även i reformagendan för biståndet att den vill att en större del av biståndet ska gå till civilsamhället och direkt till lokala organisationer. Det är därför fullständigt oförståeligt att regeringen nu i stället slår undan benen för stora delar av de civilsamhällesorganisationer som bedriver bistånd.

Först ströp regeringen pengarna till kommunikation och information om biståndet – den del av biståndet som granskar bistånd och lyfter biståndets resultat samt möjliggör att människorättsförsvarare kan bjudas in till Sverige för att informera om rådande situation. Regeringens agerande betyder att dessa nu inte längre får göra sina röster hörda. Det gör att medvetenheten och kunskapen om biståndet riskerar att försämrans allvarligt i det svenska samhället i stort samt att transparensen minskar.

Den 29 februari gav så regeringen Sida i uppdrag att utreda hur myndigheten kan ta över vidareförmedlingen av stöd och ersätta det nuvarande systemet med strategiska partnerorganisationer med ett nytt system som ska sjösättas den 1 januari 2025. Sida håller just nu på att säga upp avtal med strategiska partnerorganisationer, trots att avtalen inte löpt ut. Det har skapat en enorm oro, både bland de svenska organisationerna och bland mottagarna av bistånd runt om i världen. Många frågar sig nu vad det är som händer med svenskt bistånd. Det är mycket svårt att förstå varför Sida föregriper utredningen och säger upp ingångna avtal innan utredningen är klar.

I över 60 år har svenska civilsamhällesorganisationer och folkrörelser spelat en central roll i biståndsarbetet. Det svenska folket har högt förtroende för civilsamhällets biståndsarbete, enligt Sidas årliga opinionsundersökning. Nu föreslår regeringen att Sida tar över folkrörelsebiståndet. Därmed skulle decenniernas kunskaper och erfarenheter gå förlorade, samtidigt som en myndighet omöjligt kan nå ut till lokalsamhället på samma sätt som civilsamhället kan genom sina lokala partner.

Beskedet har skapat en chockvåg bland organisationerna och deras internationella partner. Många avtal löper över flera år. Totalt uppgår strategins budget i år till 1,8 miljarder kronor, men eftersom avtalet är flerårigt handlar det om avtal för flera miljarder som Sida nu vill riva upp.

Omkring 1 700 partner i 90 länder världen över berörs när deras finansiering nu stoppas. En lång rad organisationer världen över som jobbar för demokrati, mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter, fackliga och religiösa rättigheter samt klimat och miljö står helt handfallna och vet inte om de får något stöd efter den 1 januari. Det är oansvarigt. Det är ett stort slöseri med skattepengar när väl planerad verksamhet kanske inte får fortsätta. Det är definitivt inte ett effektivt sätt att använda biståndsmedel.

Regeringen har även aviserat att den vill öppna för kortare avtal i framtiden, trots att all forskning visar att långsiktighet är viktigt för ett bra och effektivt bistånd. Regeringens ledord om transparens, effektivitet och långsiktighet klingar tyvärr alltmer falskt.

Svenskt bistånd har fortfarande ett bra rykte runt om i världen, men nu riskerar regeringen att slå sönder det och kraftigt minska förtroendet för svenskt bistånd samt försämra bilden av Sverige, en bild som vi i stället skulle behöva stärka.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 2.
(forts. § 8)

Kammaren beslutade kl. 13.54 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 5 Frågestund

Frågestund

Anf. 40 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av försvarsminister Pål Jonson, utrikesminister Tobias Billström, statsrådet Jessika Roswall och kulturminister Parisa Liljestrand.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Försvarsministern Pål Jonson besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Kriget i Gaza och den svenska regeringens agerande

Anf. 41 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Var tionde minut skadas eller dödas ett barn i Gaza. Efter mer än sex månader av krig efter Hamas fruktansvärda terrorattack i Israel har över 33 000 palestinier dödats varav minst 14 000 är barn.

Gaza ligger i ruiner, sjukvården är slagen i spillror och en svältkatastrof hotar. Krigföringen i Gaza och det som sker på Västbanken går långt utöver vad internationell rätt tillåter. Det rapporteras om massgravar utanför sjukhus, och en israelisk markinvasion i Rafah uppges vara nära förestående.

I Rafah befinner sig en stor del av Gazas invånare som flytt dit på den israeliska arméns uppmaning. Till detta ska läggas att den oberoende utredningen av UNRWA inte har hittat något bevis på att någon anställd deltog i terrorattacken den 7 oktober, något som Israel påstått och som gjorde att Sverige stoppade det humanitära stödet till Gaza.

Min fråga till utrikesministern är: Vilka konkreta ansträngningar gör nu regeringen, utöver att påminna om Israels skyldigheter enligt internationell rätt, för att förhindra en markinvasion i Rafah och rädda civila människors liv?

Anf. 42 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! På den sista frågan är svaret att regeringen naturligtvis motsätter sig en markoffensiv i Rafah. Det vore väldigt olyckligt och katastrofalt om en sådan genomförs. Antalet människor som befinner sig sammanträngda på detta lilla område gör naturligtvis en militär operation väldigt svår genomförbar utan stora civila förluster.

Regeringen delar också den djupt utbredda oron över den katastrofala humanitära situationen i Gaza. Vi betonar nödvändigheten av en omedelbar humanitär vapenvila. Det är också en linje som vi med eftertryck, inklusive inom EU, har framfört. Den linjen återspeglas också i slutsatserna från Europeiska rådets möte den 21–22 mars i år.

Det är också viktigt med en sådan vapenvila för att möjliggöra att humanitär hjälp kan nå behövande.

Anf. 43 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Det behövs ett omedelbart eldupphör i Gaza. Gaza är ett helvete på jorden. Det är ett helvete som skapats av oförmågan att skydda Gazas civilbefolkning, hjälparbetare och journalister i detta krig, och där det internationella samfundet måste agera för att förhindra ett folkmord.

Det är ett ansvar som också faller på Sveriges regering. Jag undrar vilka nya initiativ och vilka åtgärder som utrikesministern nu tänker vidta för att bidra till en omedelbar vapenvila, som vi nu hör att utrikesministern talar om.

Anf. 44 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Låt mig också beröra frågan om den oberoende utredningen av UNRWA som nu har lämnat sin slutrapport. Den har syftat till att säkerställa och utvärdera UNRWA:s nya rutiner för att säkerställa neutralitet och bedöma vilket utrymme det finns för förbättringar. Slutrapporten pekar på att UNRWA har en hel del mekanismer på plats men också att det finns utrymme för förbättringar.

Regeringen kommer att fortsätta att driva på i EU, i FN och i alla andra multilaterala forum där vi är representerade för en omedelbar humanitär vapenvila tillsammans med våra partner.

Den ryska skuggflottan

Anf. 45 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! De senaste dagarna har vi alla kunnat läsa om den ryska så kallade skuggflottan i Östersjön, som bland annat har varit stationerad strax utanför Gotland.

Närmare bestämt handlar det om ett antal fartyg som har använts för att komma runt EU:s sanktioner mot handel med rysk olja, samt att man troligen ägnar sig åt spionage. Dessa fartyg drivs och registreras såväl i EU-länder som i länder utanför EU. De utnyttjas för att lasta om oljan, ofta ute till havs under okontrollerade former.

Min fråga till utrikesministern är: Vilka åtgärder anser han behövs för att komma till rätta med detta problem?

Anf. 46 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Regeringen ser mycket allvarligt på frågan om den ryska så kallade skuggflottan. Med sina aktiviteter bidrar den inte bara till att utöka Rysslands krigskassa utan utgör också ett miljöhot mot inte minst Östersjön. Därför arbetar regeringen nu aktivt inom EU för att se till att vi motverkar de kringgåenden av sanktionerna som skuggflottan representerar.

Vi har lyft fram frågan. Jag gjorde det senast på det utrikesministerråd som hölls nu i måndags i Luxemburg. EU-kommissionen och Europeiska utrikestjänsten, EEAS, har fått i uppdrag att återrapportera till rådet om vilka möjligheter det finns att komma till rätta med detta inför det nya sanktionspaket som förbereds inom EU.

Anf. 47 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Precis som utrikesministern säger utgör de här fartygen både ett miljöhot och en säkerhetsrisk för Sverige. Därtill ser vi andra problem med att de göder den ryska krigskassan.

Min följdfråga är om det är så att utrikesministern menar att det krävs lagändringar inom Sverige eller andra åtgärder från EU-håll för att komma till rätta med detta problem.

Anf. 48 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Jag skulle vilja passa in den frågan i ett större perspektiv, nämligen den om kringgåendet av sanktionerna.

Sverige arbetar på flera olika nivåer för att motverka kringgående av sanktionerna såväl nationellt som i EU och också gentemot partner. Här har svenska myndigheter och rättsväsendet en viktig roll för att följa upp efterlevnaden av sanktionerna som redan är satta på plats och när så krävs utreda brott.

EU arbetar också kontinuerligt för att täppa till kryphålen både genom att öka medvetenheten hos nationella myndigheter och företag och genom att anta nya åtgärder.

Åtgärder mot högerextremt våld

Anf. 49 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Fru talman! En grupp maskerade nazister attackerade i går vid 18-tiden ett antirasistiskt möte arrangerat av Vänsterpartiet och Miljöpartiet på Moment teater i Gubbängen. Jag var en av talarna på mötet och är själv oskadd. Men det var andra som fick föras till sjukhus.

Det är för oss i Vänsterpartiet viktigt att polisen tar det högerextrema hotet på yttersta allvar. Vi måste göra vad vi kan för att bygga ett jämlikt samhälle där rasismen inte kan få fotfäste.

Min fråga till Pål Jonson är: Vilka initiativ är regeringen beredd att ta för att stoppa det rasistiska våldet som hotar såväl den pågående EU-valrörelsen som demokratin i vårt samhälle?

(Applåder)

Anf. 50 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Gårdagens attack var en attack mot ett demokratiskt möte. Det var också en attack mot hela vårt öppna och demokratiska samhälle. Den typen av fruktansvärda handlingar har ingen plats i vårt fria och öppna samhälle. Att deltagare i ett antifascistiskt möte attackerats är totalt oacceptabelt.

Regeringen tar väldigt allvarligt på högerextrema grupper. Regeringen har också agerat i den här frågan. Det finns naturligtvis ett bredare perspektiv kopplat till behovet av ökad polistäthet.

Regeringen har också nyligen till exempel presenterat en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Jag tror också att Center mot våldsbejakande extremism har ett viktigt arbete i att koordinera många av de verksamheter som behövs mellan ett antal olika myndigheter som är verksamma.

Regeringen tar starkast avstånd från och fördömer gårdagens attack.
(Applåder)

Anf. 51 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Det är bra att vi är överens om att det rasistiska våldet är oacceptabelt och måste bekämpas. Men ingenting sker i ett vakuum. Min uppfattning är att det rådande samhällsklimatet och samhällstonen, där inte minst invandrare beskrivs som ett problem, utgör en bakgrund till händelser som denna. Därför vill jag också fråga Pål Jonson: Vilka insatser är regeringen beredd att göra för att öka jämlikheten i samhället och sluta skuldbelägga invandrare?

Anf. 52 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Regeringen arbetar intensivt också med att bekämpa den här typen av brottslighet. Vi tar den på mycket stort allvar. Vi har vidtagit ett antal åtgärder för att bekämpa brottsligheten och för att hindra denna typ av extremism. Vi kommer att fortsätta arbeta med detta. Jag förutsätter att justitieminister Gunnar Strömmer kan vidareutveckla mycket av det arbete som han har lagt grunden till, också kopplat till den nya strategi mot våldsbejakande extremism som vi har antagit och de resursförstärkningar som kommer i samband med detta.

(Applåder)

Renoveringen av Operan

Anf. 53 CATARINA DEREMAR (C):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till kulturministern.

Nyligen kom Statens fastighetsverk med sitt förslag på renovering av Kungliga Operan. Vår nationalscen har ju sedan länge varit i stort behov av renoveringar. Nu föreslås att viktiga delar av verksamheten ska utlokaliseras till andra byggnader. Från Operan har man sagt att förslaget skulle innebära en logistisk mardröm och att man kommer att behöva transportera både dyrbara instrument och även dyrbar personal till och från Musikaliska i princip varje dag.

Anser kulturministern att detta är en rimlig lösning?

Anf. 54 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Stort tack till ledamoten för frågan!

Det är ju ingen hemlighet att jag är den femte kulturministern som har hanterat frågan om Operan. Jag är faktiskt väldigt glad, ska jag säga, över att vi äntligen har en förstudie på plats som beskriver möjligheterna för en

renovering av Operan både som kulturarv och som byggnad. Den har också tagits fram tillsammans med Operan.

Sedan är det klart att man har lite olika infallsvinklar när det gäller hur behoven ser ut, och perspektiven skiljer sig också åt beroende på om man tittar på vad verksamheten behöver eller på vad huset behöver. Det är ingen hemlighet att renoveringen kommer att innebära att ytorna minskar. Det måste man också kunna arbeta med på något bra sätt framöver. Nu har regeringen tagit emot förstudien, och jag ser verkligen fram emot att se till att den här frågan förs vidare.

Anf. 55 CATARINA DEREMAR (C):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret! Jag delar ministrarnas uppfattning att det ska bli härligt om vi kan lösa den här frågan på något sätt.

Notan för ombyggnationen väntas ju hamna någonstans mellan 3 och 4 miljarder, och därefter kommer skyhöga hyresbelopp för verksamheten. Vi i Centerpartiet ser ju positivt på att hitta externa finansörer till kulturen i stort. Anser ministern att det skulle kunna vara intressant att titta på en sådan lösning i denna fråga eller i andra frågor?

Anf. 56 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Jag tycker absolut att det kan vara intressant att titta på hur man kan stärka kulturen generellt. Kulturen ska ha fler ben att stå på. Man kan ha offentliga anslag och bidrag, men det finns många i Kultursverige i dag som också arbetar med privata donationer eller annat kapital. Det är klart att detta kan vara intressant att titta på. Men i frågan om operahuset är det klart att vi också har ett stort statligt ansvar när det kommer till vårt kulturarv.

Sveriges stöd till UNRWA

Anf. 57 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I dag besöker en delegation från UNRWA oss riksdagsledamöter. En av de ledande cheferna, som är bosatt i Rafah, beskrev situationen där 800 människor delar toalett och kvinnor har minskat på att äta och dricka för att de helt enkelt inte längre har tid och möjlighet att stå i kön till toaletterna. Det humanitära lidandet är svårt att ta in för de drygt 2 miljoner Gazabor som blivit internt förflyttade och flytt i sitt eget land.

Sverige frös sitt stöd till UNRWA men har nu återupptagit en del. Samtidigt är behoven växande, och äskandena ligger nu på över 2 miljarder. Kommer regeringen att öka sitt stöd?

Anf. 58 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Den humanitära situationen i Gaza är katastrofal. UNRWA står för en stor del av den humanitära responsen i Gaza. Situationen i området är just nu sådan att det är svårt att tänka sig någon annan organisation som skulle kunna göra samma insatser. UNRWA spelar också en viktig roll för den regionala stabiliteten.

Samtidigt är det naturligtvis också angeläget att FN och givarsamfundet arbetar för att säkerställa att även andra humanitära organisationer har förmåga att utöka sina insatser i den rådande humanitära kris som vi ser.

Regeringen har beslutat att utbetala 200 miljoner kronor i kärnstöd till UNRWA mot bakgrund av att UNRWA också avser att genomföra åtgärder, förstärkt granskning och kontroll i linje med slutrapporten från den förutvarande utrikesministern Catherine Colonnas utredning, som levererades häromdagen. Ytterligare utbetalningar kommer att bli aktuella senare under året, baserat på vilka framsteg som görs på de områden som rapporten pekar ut.

Anf. 59 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Vid vårt möte där de talade om de fruktansvärda humanitära behoven och behoven av ökad finansiering ställde jag frågan: Vad är de allra viktigaste åtgärderna för situationen här och nu? Det främsta som de lyfte fram var behovet av återupptagna fredsförhandlingar.

På vilket sätt agerar nu Sveriges utrikesminister för att få till stånd förhandlingar om fred och en omedelbar vapenvila och säkerställa att humanitär hjälp når fram?

Anf. 60 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Regeringen arbetar oförtröttligt med detta. Jag har under de senaste dagarna varit i kontakt med Israels utrikesminister, Palestinas utrikesminister, Egyptens utrikesminister och Jordaniens utrikesminister, bara för att nämna några få.

Men vår viktigaste plattform är Europeiska unionen och naturligtvis också FN, där vi också är aktiva som partner och för samtal med de två parterna.

Just nu är det viktigaste att säkerställa att en vapenvila kan komma på plats, baserat på ett omedelbart frigivande av samtliga i gisslan och ett inställande av stridigheterna, så att man kan återgå till att diskutera en tvåstatslösning, vilket, precis som Annika Hirvonen säger, är den enda tänkbara lösningen.

Regeringens ambition med Natomedlemskapet

Anf. 61 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Min fråga går till utrikesministern.

Redan 1994 startade Sveriges relation med Nato när Sverige gick med i Partnerskap för fred. Sedan dess har vi steg för steg närmat oss Natomedlemskapet.

Efter vad historieböckerna kommer att beskriva som en mycket snabb och lyckosam process av regeringen blev vi fullvärdiga medlemmar i Nato på glädjens dag – det måste vi väl ändå säga – den 7 mars 2024. Nu är vi alla med i Nato.

Men nu börjar ju arbetet. Vi är därför nyfikna på vad regeringens ambition med Natomedlemskapet är.

Anf. 62 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Medlemskapet i Nato utgör nu en grundsten i Sveriges försvars- och säkerhetspolitik. Sverige är och ska vara en trovärdig, pålitlig och engagerad allierad, och vi kommer att fullt ut ansluta oss till Natos 360-gradersperspektiv på säkerhet. Vår ledstjärna är den solidariska alli-

anspolitiken som syftar till att stärka säkerheten och stabiliteten i vårt när-område liksom i det euroatlantiska området som helhet.

Vi arbetar redan nu med hur vi kan bidra till Natos åtgärder för avskräckning och försvar. Vi har unika förmågor att bidra med, och över tid kommer vi att delta på bredden i insatser, aktiviteter och operationer inom ramen för Natos avskräckning och försvar. På kort sikt är regeringens inriktning att Sverige ska delta med en reducerad bataljon till de kanadensiskledda styrkorna i Lettland. Sverige bidrar också med strategiskt djup och ytterligare väsentliga förmågor till Nato.

Vårt medlemskap stärker alliansen och bidrar till säkerheten för det euroatlantiska området.

Anf. 63 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Det är onekligen så att vi behöver Natomedlemskapet, och vi behöver en regering som verkligen står på tå inför det. Jag vet att utrikesministern nyligen var på ett Natomöte i Bryssel – det var första gången Sverige deltog som fullvärdig medlem och som beslutsfattande. Vad tar du med dig för intryck av det mötet?

Anf. 64 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Vad jag framför allt tog med mig var naturligtvis värmen och välkommandet av Sverige som ny Natomedlem. Sverige har blivit Natos 32:a medlemsstat.

Vi behöver arbeta vidare med vår integration in i processerna. Vi kommer att axla vår del av ansvaret som Natomedlem. Sverige uppnår redan nu, 2024, 2,1 procent av bnp till försvarsutgifterna. Vi kommer att ligga över 2 procent i den överblickbara framtiden. Detta kommer att utgöra ett betydande bidrag till hela alliansen. Det var det besked jag levererade på detta möte.

(Applåder)

En europeisk asyl- och migrationspolitik

Anf. 65 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Jag vill rikta min fråga till EU-minister Jessika Roswall. Frihet förutsätter gränser. 2015 års flyktingkris drabbade otaliga migranter och försatte EU:s medlemsländer i en svår och nästan omöjlig situation. I dag ser vi konsekvenserna – socialt, kulturellt och ekonomiskt. Gränslösheten ledde till problem som minskade friheten i Sverige och i Europa.

Vi kristdemokrater ser ett behov av en stram och långsiktigt hållbar europeisk migrationspolitik. Kravet om att asyl endast kan sökas i det tänkta mottagarlandet är orsaken till att människor riskerar livet på Medelhavet i osäkra fartyg.

Kristdemokraterna ser ett behov av att styra om möjligheten att söka asyl till mottagningscenter, så att prövningen i högre grad kan ske där människor befinner sig. Det skulle också innebära färre splittrade familjer.

Min fråga är därför hur ministern ser på möjligheten till en förändring för EU som skulle innebära att asylansökningar görs i mottagningscenter i stället för i varje enskilt EU-land.

Anf. 66 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Låt oss börja med att konstatera att dagens system inte är anpassat för den situation som vi har. Vi vet att 80 procent av de irreguljära gränspassagera görs av män, som dessutom saknar asylskäl, och att de mest utsatta, kvinnor och barn, ofta blir kvar i flyktingläger.

Men vi har nu äntligen en migrations- och asylpakt på plats, som ska ge oss snabbare processer och bättre kontroll vid yttre gräns. Det ska helt enkelt bli mer ordning och reda. Låt oss se till att den fungerar.

Med detta sagt utesluter jag inte någon diskussion om mottagningscenter, till exempel. Förslaget som finns där behöver analyseras vidare.

Anf. 67 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret! Vi kristdemokrater anser också att andra delar i EU:s migrationspolitik behöver revideras inför framtiden. Vi föreslår en förändring till ett kvotssystem även för EU, ett system som bygger på att migrationen är reglerad och att integrationskapaciteten avgör migrationens storlek. Det innebär att varje land får bedöma vilken nivå på migration som är möjlig utifrån aktuella förutsättningar att integrera.

Hur bedömer ministern möjligheten för en förändring för EU när det gäller ett kvotssystem som bygger på integrationskapacitet?

Anf. 68 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Migrationsministern är nog bäst på att ge ett fördjupat svar på detta. Men jag vill ändå säga, som jag sa nyligen, att vi välkomnar nya diskussioner. Alla förslag som är realistiska, effektiva och enligt internationell rätt tycker jag är värda att diskutera. Fortsättning lär följa.

(Applåder)

Stärkande av rättsstatens principer i EU

Anf. 69 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Demokrati och rättsstat är grundvalarna i det europeiska samarbetet, men som erfarenheten med Ungern och Polen vittnat om finns det krafter i EU som ifrågasätter denna värdegrund.

I Slovakien vann den proryska kandidaten Peter Pellegrini presidentvalet. Han har nära kopplingar till Robert Fico, Slovakiens premiärminister sedan oktober, som också har gjort sig känd för sin vänliga inställning till Ryssland. Kort efter att Fico tillträdde stoppade han bland annat landets vapenleveranser till Ukraina – detta fick han senare dra tillbaka. Att ett EU-land vacklar i stödet till Ukraina är oroande, särskilt i en tid då stöd till Ukraina är väsentligt. Samtidigt ser vi hur Slovakien även tummar på rättsstatliga principer. Det är tydligt att vi behöver skarpare verktyg för att motarbeta detta.

Min fråga till EU-ministern blir: Hur ser statsrådet på att stärka EU:s verktyg – exempelvis genom att skärpa EU:s regelverk, så att regionalstöd och andra bidrag kan dras in snabbare när ett medlemsland inte respekterar grundläggande rättigheter, eller till och med genom indragen rösträtt?

Anf. 70 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Först och främst vill jag tacka för en mycket angelägen och relevant fråga om hur vi ska stärka rättsstatens principer i EU. Som ni alla vet är detta en oerhört prioriterad fråga för regeringen, och den hade vi högt på vår dagordning under det svenska ordförandeskapet.

Detta är något som också måste genomsyra nästa strategiska agenda och nästa kommissions arbete. Det är något som vi, som sagt, måste hålla högt på agendan. Rättsstatens principer är nämligen grunden för vårt samarbete. De är grunden för att vår inre marknad ska fungera, vår migrationspolitik ska fungera och våra lösningar när det gäller klimatpolitiken ska fungera.

Som ledamoten nämner är frågan extra aktuell i dagens ljus. Det är många frågor som är i sin linda, och det finns anledning att fördjupa diskussionerna.

Anf. 71 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Nu när vi befinner oss i en mycket orolig tid, med krafter på olika håll och kanter som försöker sätta vår europeiska gemenskap ur spel, är det viktigt att vi med full kraft motarbetar detta. Det är, som sagt, viktigt att vi verkligen arbetar med kännbara konsekvenser när medlemsländer inte följer EU:s grundläggande skyldigheter.

Jag känner mig trygg med det svar som statsrådet har gett. Och jag ser fram emot det pågående arbetet, som nu går vidare.

Anf. 72 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! EU har ett antal nya redskap – villkorlighetsmekanismen och rättsstatsdialogen. EU har sammantaget flyttat fram sina positioner. Men det är klart att det fortfarande finns utmaningar som vi behöver jobba vidare med. Detta är såklart en fråga som regeringen noga följer.

Jag vill passa på att säga att när det gäller stödet till Ukraina har EU visat att man står samman. Så sent som vid toppmötet under förra veckan var det nya slutsatser som visar att vårt robusta och enhälliga stöd till Ukraina är starkt.
(Applåder)

De nordiska debutantseminarierna

Anf. 73 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet, tillika Nordenministern, Jessika Roswall. För en tid sedan var den socialdemokratiska gruppen i den svenska delegationen i Nordiska rådet på besök hos Biskops Arnö, Föreningen Nordens folkhögskola. Den ligger för övrigt i Nordenministerns valkrets.

Vi fick väldigt bra information om verksamheten där. En fråga som väcktes vid besöket handlade om de nordiska debutantseminarierna, som tidigare har genomförts på skolan, ända sedan början av 1960-talet. Ungefär 200 nordiska författare har passerat under de år som har varit.

Medlen till detta – det handlar om ungefär 200 000 danska kronor – drog man in från Nordiska ministerrådet, vilket gjort att de har fått lägga ned verksamheten.

Under åren har ungefär 2 000 besökare deltagit. Väldigt många har varit där och lyssnat, och detta har gett väldigt stor utdelning.

Min fråga är: Vad händer nu? Finns det någon möjlighet för Nordiska ministerrådet att lyfta frågan ytterligare?

Anf. 74 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Tack, Johan Andersson, för frågan! Jag kan erkänna från början att jag inte har detaljkunskap kring detta.

Ja, Biskops Arnö ligger i min valkrets. Jag har varit där många gånger. Det är en väldigt anrik, gammal och fin folkhögskola, som är viktig för det nordiska samarbetet och för vårt samarbete globalt, får jag väl lägga till. Den drivs i regi av Föreningen Norden, som vi har ett väldigt gott samarbete med, som också gör sina prioriteringar, så att säga.

Allmänt sett kan jag väl säga att det svåra läget i vår omvärld såklart innebär att vi måste göra vissa avvägningar, omfinansieringar och ombudgeteringar. Detta är en diskussion som vi ofta har tillsammans med den nordiska delegationen i riksdagen.

Jag värdesätter arbetet som görs och det arbete som Föreningen Norden gör. Jag får återkomma med ett mer detaljerat svar vid ett senare tillfälle.

Åtgärder mot brottsligheten

Anf. 75 CHARLOTTE QUENSEL (SD):

Fru talman! Jag har en fråga till Pål Jonson.

Kriminaliteten frodas, och skjutningar sker på öppen gata. Polisen kämpar emot, och i takt med att Tidöpartierna tilldelar mer medel och bättre förutsättningar stävjar man mycket av våldet. I aktuell vårändringsbudget lyfte SD och regeringen många viktiga satsningar för att Sverige ska komma på rätt köl. Till exempel satsar vi nästan 1,4 miljarder på kriminalvården eftersom antalet intagna ökar. Dessutom behöver vi utöka platserna så att fler kan buras in. Reformen tar tid, men vi ser redan positiva effekter av genomförd lagstiftning.

Befolkningen känner dock oro, med all rätt, eftersom våld och otrygghet fortfarande är ett stort problem. Anser ministern att regeringen skulle kunna arbeta mer skyndsamt så att vi här och nu får stopp på den negativa samhällsutvecklingen?

Anf. 76 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Varmt tack för frågan, Charlotte Quensel! Att bekämpa den grova organiserade brottsligheten och gängbrottsligheten är en av regeringens absolut högsta prioriteringar, och det pågår nu ett idogt arbete för att också lägga grunden för en helt ny kriminalpolitik. Det innefattar både skärpta straff och mer resurser.

Quensel tar bland annat upp situationen i kriminalvården. Den är ansträngd, och regeringen har fattat en rad åtgärder för att komma till rätta med de brister som finns i kriminalvården. Vi kan konstatera att många av de åtgärderna kommer väldigt sent och borde ha vidtagits tidigare. Vi

öppnade till exempel för en 60-procentig ökning av anslaget till kriminalvården, och vi ser över hur vi kan skapa förutsättningar för att få upp till 1 100 nya platser.

Detta är helt nödvändigt för att vi ska kunna hantera det mycket allvarliga läget kopplat till gängbrottslighet och den grova organiserade brottsligheten. Att bekämpa den är som sagt högt prioriterat av regeringen.

Frågestund

EU-sanktioner mot Israel

Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Efter över 200 dagar av krig i Gaza är UNRWA, som i dag besöker riksdagen, tydligt med att det behövs vapenvila, fred och humanitärt tillträde. Vi ser hur Rafah har fått 1,4 miljoner invånare, från att ha varit 300 000. Det är en folkfördrivning utan dess like som sker i Gaza. Nu har Israel köpt in 40 000 tält och förbereder på nytt för att fördriva människor för att kunna genomföra en markoffensiv i Rafah.

Fyra personer och två organisationer har nu äntligen blivit listade för sanktioner av EU. I går hittade man en massgrav i mellersta Gaza, och 340 kroppar hittades i den. EU har nu krävt oberoende utredningar för att säkerställa detta. FN:s sändebud har också konstaterat att Israel har uppfyllt flera av kriterierna för folkmord.

Jag undrar: När är regeringen redo att på EU-nivå införa sanktioner mot Israel?

(Applåder)

Anf. 78 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Naturligtvis är situationen i Gaza, som jag sagt här tidigare under frågestunden, katastrofal. Det är absolut nödvändigt med ett utökat humanitärt tillträde för att stävja den situation som har uppstått. Många människor hotas av svält, av sjukdomar och helt enkelt av död i den situation som nu råder.

Läget måste alltså förändras, och det är regeringens politik att driva en sådan förändring inom ramen för EU och även bilateralt i de kontakter vi har. Vad gäller frågan om sanktioner har regeringen också varit pådrivande för att införa sanktioner mot de extremistiska bosättare som i dag utövar våld mot oskyldiga palestinier på Västbanken. Det var mycket bra att vi vid det senaste mötet i utrikesministerrådet i Luxemburg också kunde fatta beslut om detta och därmed sanktionslista personer.

Det här arbetet måste fortsätta och utökas. Det finns ingen som helst anledning att ta lätt på uppgifterna om att människor misshandlas, dödas och berövas sin egendom, och det kommer att vara en prioritet för regeringen att arbeta med de här frågorna.

Terrorlistning av Islamiska revolutionsgardet

Anf. 79 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Jag har en fråga till utrikesministern. I går kom dödsdomen mot en iransk rappare vid namn Toomaj Salehi. Hans brott var att sjunga om revolutionsgardet och den islamistiska regimen i Iran.

Utrikesministern vet att en enig riksdag uppmanade regeringen att verka för en terrorlistning av just nämnda revolutionsgarde. Utrikesministrarna i unionen hade ett möte i måndags, och enligt rapporterna fördes det ganska djupgående diskussioner om terrorlistning av IRGC. Jag undrar därför om utrikesministern har vidtagit några konkreta åtgärder för att säkerställa att riksdagens demokratiskt fattade beslut får återverkningar på europeisk nivå.

Anf. 80 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Sverige bedriver sedvanligt diplomatiskt arbete för att driva vår i riksdagen förankrade linje, det vill säga att verka för EU-enighet för att – precis som ledamoten tar upp – lista det islamiska revolutionsgardet IRGC. Jag har bland annat tagit upp vårt stöd för listning vid mötet i utrikesministerrådet den 22 april, liksom i Kommittén för utrikes- och säkerhetspolitik och i Ständiga representanternas kommitté. Jag har även aktivt konsulterat andra medlemsstater i frågan för att kontinuerligt följa upp de politiska och juridiska förutsättningarna för att ta frågan vidare.

Fortfarande är det dock så att det saknas brett stöd inom EU för en sådan listning. Det handlar bland annat om att de rättsliga förutsättningarna för att lista IRGC under EU:s terrorismsanktioner inte är uppfyllda, vilket den höga representanten Borrell också underströk efter det informella utrikesministermötet i FAC den 16 april. EU-institutionerna ska nu på nytt se över och ta upp den här frågan.

(Applåder)

Värnpliktigas skyldighet att delta i Natoinsatser

Anf. 81 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Min fråga går till försvarsminister Pål Jonson, och den har formulerats av våra praoelever Elna Dahlberg Falkman, Noor Häyhtiö och Alva Risberg, som sitter på åhörarläktaren här i dag.

Det nya Natomedlemskapet har fört med sig ett flertal förändringar som leder till en del frågor. En fråga som återkommer är om de svenskar som har genomfört sin värnplikt kommer att behöva strida utomlands för att försvara andra Natoländer. Detta skulle riskera att bidra till minskat engagemang hos nya generationer som ska mönstra då många ställer sig skeptiska till att strida för odemokratiska länder som exempelvis Turkiet. Även svenskar som har genomfört sin grundutbildning vid värnplikt innan det blev aktuellt att Sverige skulle bli en del av militäralliansen Nato kan uppleva en oro över att bli tvungna att tjänstgöra utomlands.

Frågan till försvarsministern är alltså om svenskar som har genomgått värnpliktsutbildning kommer att behöva strida i andra Natoländer och i så fall i vilka situationer det skulle kunna bli aktuellt.

Anf. 82 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, Jacob Risberg och praktikanterna, för frågan om Nato och vad medlemskapet innebär för värnpliktiga!

Låt mig säga att vi har valt att tidigarelägga det försvarsbeslut vi befinner oss i just på grund av att Natointrädet kommer att ha genomgripande konsekvenser både för vår försvarsplanering och för vår personalförsörj-

ning. Därför har vi gett Försvarsberedningen i uppdrag att komma med en analys av vad detta innebär när det gäller värnpliktiga utomlands. Den rapporten kommer i morgon. Det är jag som har tillsatt Försvarsberedningen, och det vore mycket oklokt av mig att föregripa analysen.

Vi kommer att eftersträva en bred politisk samsyn också när det kommer till värnpliktiga utanför svenskt territorium. Det jag kan konstatera är att det vid artikel 5-operationer fortsatt kommer att vara riksdagen som beslutar om vi ska delta, liksom vilka förband och resurser vi kommer att delta med.

(Applåder)

Krigsplacering av förtroendevalda

Anf. 83 ELEONORE LUNDKVIST (M):

Fru talman! Min hemkommun Västerås skulle jag i all ödmjukhet vilja framhålla som en av de främsta i Sverige vad gäller beredskapsarbete. Man övar kontinuerligt på olika scenarier av kris och krig.

Under en övning som jag själv deltog i konstaterades att det kan finnas en risk för sårbarhet då de allra flesta förtroendevalda i kommunernas styrelser är fritidspolitiker och då många av dessa kan vara krigsplacerade i sina yrkesroller. Det kan i sin tur leda till att det blir svårt att sammankalla en beslutsför kommunstyrelse vid höjd beredskap, särskilt i mindre kommuner. I dagsläget är det också svårt att hitta legalt stöd för att krigsplacera förtroendevalda.

Jag vill därför fråga statsrådet Pål Jonson om det finns någon möjlighet att se över detta, just för att kommuner ska kunna säkerställa ledningen vid höjd beredskap.

Anf. 84 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Varmt tack för frågan! Den är angelägen.

Jag tror att alla organisationer behöver beakta vad det kraftfullt försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget innebär. Försvarsberedningen har sedan 2019 sagt att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas.

MSB har gjort bedömningen att man inte kan krigsplacera förtroendevalda, men vad MSB rekommenderar är att man gör en disponibilitetskontroll. Det handlar om att se över hur höjd beredskap och krig kan påverka en politisk organisation. Handlar det exempelvis om en person som är krigsplacerad inom Försvarsmakten bör den politiska organisationen se om det finns en bra lösning med en ersättare.

Återigen säger jag varmt tack för frågan. Det är mycket viktigt att alla organisationer, inklusive politiskt förtroendevalda församlingar, värderar och ser över hur deras verksamhet ska fungera både vid höjd beredskap och ytterst i krig.

(Applåder)

Frågestund

Anf. 85 ROLAND UTBULT (KD):

Fru talman! Min fråga går till kulturminister Parisa Liljestrand.

Kulturen är en viktig sammanhållande kraft i ett samhälle. Mycket av den kunskap som var självklar för tidigare generationer är i dag inte lika självklar. Det finns därför behov av gemensamma referensramar i vårt samhälle, och här kommer kulturkanon in som en viktig del.

Hur ser ministern på möjligheten för en kulturkanon att sätta avtryck genom att bildning blir en resurs för fler än de som redan befinner sig på en högre bildningsnivå?

Anf. 86 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan!

En kulturkanon kan användas för att möjliggöra inkludering, sammanhållning och gemensamma referensramar. Det har också varit regeringens utgångspunkt i arbetet med att ta fram direktiven till kommittén som nu ska arbeta för framtagandet av en kanon.

Vi har valt att hålla dubbla armlängders avstånd till det arbete som vi har initierat. Kommittén arbetar nu med att både utse expertgrupper och titta på vilka konst- och kulturområden som ska ingå. Det hela ska återrapporteras den 31 augusti 2025.

Jag ser verkligen fram emot både diskussionerna och debatterna under tiden och att ta del av det som kommittén och expertgrupperna kommer fram till.

(Applåder)

Skydd mot valpåverkan och desinformation

Anf. 87 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Jessica Roswall.

Europa går snart till val i en orolig tid. Det är väl känt att auktoritära Ryssland kommer att göra allt i sin makt för att försöka påverka valet i juni. Metoderna för valpåverkan är mer avancerade och utvecklade än någonsin, och därför krävs också ett ännu bättre skydd.

Regeringen har ett ansvar att presentera en plan för hur valet ska skyddas från Putin och andra extrema aktörer, och det krävs att man faktiskt agerar genom att skjuta till resurser och ge konkreta uppdrag till berörda myndigheter.

När kan vi förvänta oss att regeringen presenterar en plan för att skydda Sverige från valpåverkan och desinformation?

(TREDJE VICE TALMANNEN: Det låter som att det i stället blir kulturminister Parisa Liljestrand som tar svaret.)

Anf. 88 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Ja, det är så med frågor som skär in oss emellan.

Som ansvarig också för demokratifrågorna är det klart att jag tycker att det här är en oerhört viktig fråga. Vi lever i ett samhälle där teknikutvecklingen går i ultrarapid, och vi ser nu konsekvenserna av hur tekniken kan

användas i främjande syften och i syften som ska motverka den öppenhet och demokrati som vi vill värna. Inte minst frågan om AI är jätte viktig att väga in i perspektiven.

Regeringen har nyligen givit ett uppdrag till bland annat Mediemyndigheten att arbeta med medie- och informationskunnighet på bred front i befolkningen. Det är ett flerårigt uppdrag, och vi har riktat specifika medel just för att Mediemyndigheten ska arbeta för att öka kunskapen om medie- och informationskunnighet på generell nivå.

Detta kommer inte att hjälpa här och nu, men på sikt kommer det att bli en bättre kunskapsnivå som vi alla har nytta av för att stå emot desinformation.

Frågestund

Skjutbanor och miljökrav

Anf. 89 KENT KUMPULA (SD):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern.

Det har länge funnits ett begrepp som kallas skjutbanedöden, vilket handlar om att allt fler skjutbanor får läggas ned på grund av ökade miljökrav och byggnation som kryper närmare inpå. Det här riskerar att bli ett problem för spetskompetens inom skytte vid utbildning av personal och i förlängningen bli till men för rikets säkerhet.

Försvarsmakten har i dag stora problem på grund av miljötillstånden vid nyetablering och utbyggnad.

I Finland har det de senaste åren varit liknande problem med fler och fler skjutbanor som har fått stängas ned. Nu vill finska politiker vända trenden och se fler skjutbanor. Det är en utveckling jag gärna skulle se även i Sverige.

Fru talman! Vilka åtgärder tänker försvarsministern vidta för att säkerställa en ökad, inte minskad, totalförsvarsförmåga på grund av problematiska miljökrav för skjutbanor?

Anf. 90 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Stort tack för frågan! Rent tekniskt sett är frågor om skjutbanor kopplade till justitieminister Gunnar Strömmers ansvarsområde, men det är klart att de påverkar många frivilliga försvarsorganisationer. Låt mig säga några ord kopplat till detta.

Pistolskytteförbundet och flera andra organisationer har användning av skjutbanor. Regeringen har alltså tillfört extra medel till de frivilliga försvarsorganisationerna. Vi har sett att de har ökat i storlek när det gäller antalet medlemmar, och vi har sett en tillströmning under våren. Därför har regeringen tillfört mer medel till dem, och det är helt nödvändigt.

Den andra frågan som jag tror att ledamoten är ute efter är tillståndsfrågor, som tenderar att ta tid. Vi arbetar på Regeringskansliet i fråga om att förkorta och effektivisera många av beslutsprocesserna. Det handlar ibland om processer inom Regeringskansliet, och det handlar om ett samarbete mellan myndigheter. Vi kallar projektet Ett tillväxtbaserat försvar.

Frågestund

Anf. 91 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Nu är alla nordiska länder med i Nato, och det ställs av försvars- och säkerhetsmässiga skäl högre krav på infrastruktur och möjligheter till transporter i och genom Norden.

Samma rättmätiga krav ställs av oss som bor i Sverige och från näringslivet på bättre möjligheter till transporter av både gods och personer, för export och import, för besöksnäring samt för arbets- och studiependling i och mellan våra nordiska länder.

Framtagandet av en modern och robust transportinfrastruktur för Norden kräver att de nordiska länderna har en samsyn och ett strukturerat samarbete, särskilt eftersom inte alla nordiska länder är med i EU.

Jag ställer min fråga till statsrådet Roswall: Varför stoppar och hindrar den svenska regeringen i detta läge inrättandet av ett nordiskt ministerråd för infrastruktur och transporter? Varför stoppar man ett samarbete på högsta nivå som skulle tjäna oss alla väl?

Anf. 92 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan.

Det är inte första gången jag får frågan, och det är inte heller första gången frågan ställs till Andreas Carlson, som inte är här i dag.

Jag delar helt uppfattningen att det finns ett stort behov, särskilt i beaktande av det nya säkerhetspolitiska läget vi befinner oss i, av ett ökat samarbete med anledning av Natomedlemskapet.

Jag vill också passa på att konstatera att samarbetet inom Norden när det gäller infrastruktur och transporter är gott. Det fungerar väl. Våra ministrar träffas regelbundet, även de som inte är med i EU och även i ett nordiskt-baltiskt perspektiv.

Vi befinner oss i en ny politisk situation, vilket gör att vi behöver diskutera även andra typer av samarbeten där transporterna inte bara går i nord-sydlig riktning utan även i öst-västlig riktning.

Jag har tagit emot en analys till Nordiska ministerrådet som tittar på många sätt att arbeta vidare med detta. Men lösningen är inte att bara tillsätta ett transportministerråd.

Försvarsmaktens stöd till polisen

Anf. 93 LARS PÜSS (M):

Fru talman! Vi befinner oss just nu i en situation där gängkriminaliteten drar enorma resurser ur vårt samhälle, framför allt inom rättsväsendet och i allra högsta grad polisen.

Regeringen har aviserat både ett uppdrag och en utredning för att Försvarsmakten ska kunna bistå polisen i dess arbete. Om jag förstår det rätt har uppdraget fokus på åtgärder i nutid eller närtid, inom befintlig lagstiftning, medan utredningen har ett bredare fokus och ett längre perspektiv.

Därför vill jag ställa följande fråga till försvarsministern: Vad händer med uppdraget och utredningen, och vad kan vi vänta oss på kort och lång sikt? Det känns verkligen angeläget att vi får fram mer resurser till polisen.

Anf. 94 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, Lars Püss, för en angelägen fråga!

Den utredning som pågår har till grund en hemställan som både Säkerhetspolisen och polisen gjorde redan i december 2020 om att kunna få stöd av Försvarsmakten i händelse av olika typer av gråzonssituationer. Det ska då ske på polisiär inbjudan och under polisiär ledning. Utredningen kommer att arbeta vidare med de direktiven.

Vid sidan av detta finns det möjlighet för Försvarsmakten att stötta polisen med transporter enligt det som kallas helikopterförordningen.

Låt mig avslutningsvis säga att det också pågår ett arbete här och nu. Sedan i höstas stöttar Försvarsmakten polisen i dess arbete, bland annat i en operation mot den grova organiserade brottsligheten. Det kan handla om utbyte av viss information. Det kan handla om att Försvarsmakten har resurser att lagra sprängämnen. Det kan handla om hantering av explosiva varor. Samarbetet är intensivt, och det är under utveckling. Utredningen kommer att vidareutveckla detta ännu mer.

(Applåder)

Samverkan med Finland

Anf. 95 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Billström.

Denna vecka har republiken Finlands nyvalde president Alexander Stubb varit på statsbesök i Sverige, i tisdags bland annat här i riksdagen och i går i min hemstad Göteborg, den blåvitaste av svenska städer.

Att en ny finsk president gör sitt första officiella besök i Sverige är långt ifrån nytt. Men det gemensamma ansökningsförfarandet om Nato-medlemskap har inneburit en oerhört nära samverkan på väldigt många nivåer.

Med anledning av detta vill jag fråga utrikesministern hur vi ska kunna utveckla och fortsätta förstärka den nära samverkan mellan våra länder.

Anf. 96 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Jag tackar så mycket för frågan.

Ja, det var sannerligen ett väldigt lyckat statsbesök, som verkligen befäste de nära band som redan existerar mellan Sverige och Finland.

Jag skulle särskilt vilja slå på trumman för det faktum att näringslivsdelegationen från Finland var så stor, med 25 representanter i form av vd:ar för finska företag som kom till Sverige. Det enormt stora utbyte som finns med mycket ägande mellan våra stater är också mycket viktigt att understryka.

Hur bygger vi då vidare på detta? Ett statsbesök gör ingen sommar i det här sammanhanget, utan det handlar om att dra erfarenheter.

Jag tror att det riktigt viktiga här är att också vidga perspektivet och inte bara ta in Sverige och Finland utan också fundera över hela Norden och Baltikum, där Sverige och Finland är två mycket viktiga stater.

Det faktum att vi nu har så mycket integrerad ekonomi i vårt område – kanske är Norden och Baltikum den mest integrerade regionen i världen – ger oss en utmärkt plattform för att fortsätta arbetet med att se till att näringsliv, infrastruktur, telekommunikationer och naturligtvis också det för-

svars- och säkerhetspolitiska samarbetet byggs ut. Det kommer att vara en prioritet för regeringen att så blir fallet.
(Applåder)

Högerextrema hot mot demokratin

Anf. 97 LAWEN REDAR (S):

Fru talman! Gårdagens nazistiska attentat mot ett fredligt och demokratiskt föreningsmöte i Stockholmsförorten Gubbängen har inte lämnat någon oberörd.

Utan civilsamhällets föreningar, medborgarmöten, folkbildning, studiecirklar och fördjupande samtal förtvinar faktiskt det vi älskar mest med vårt land: friheten, bildningen, meningsutbytet och demokratin.

Högerextremismen är ett allvarligt hot mot våra grundläggande friheter, och exemplen börjar dessvärre bli allt fler: angrepp och hot mot demokratiska möten, angrepp på Prideparaden och angrepp på förstamajdemonstrationer.

Min fråga till kulturministern är denna: Vilken är regeringens plan för att främja folkbildningen och det öppna demokratiska samtalet och för att motverka våldsbejakande högerextremism?

(Applåder)

Anf. 98 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Ja, nyheten om gårdagens fruktansvärda attentat går inte att missa.

Den typen av ordning kan vi inte ha. Vi har alla ett ansvar att stå upp för demokratin och för den frihet och öppenhet som vi vill kunna ha i Sverige. Det är vi måna om i alla partier som finns representerade här.

Vi ska också se till att runt omkring i landet möjliggöra för alla de föreningar, politiska som opolitiska, och församlingar som av olika skäl vill ses och kunna upprätthålla demokratin.

Det här gör vi på olika sätt från regeringens håll. Naturligtvis fördömer vi gårdagens attentat. Det är under inga omständigheter möjligt att i en demokratisk stat bete sig på det sätt som gårdagens våldsverkare gjorde. Mina tankar går i första hand till de drabbade, till alla som hade tänkt delta på ett demokratiskt möte.

Men det finns också inom ramen för detta en rad saker som regeringen gör för att stävja och komma till rätta med det här och stå upp för den frihet och öppenhet som vi vill kunna värna i Sverige.

(Applåder)

Hyreskostnaderna för statliga kulturverksamheter

Anf. 99 JÖRGEN GRUBB (SD):

Fru talman! Min fråga går till kulturminister Parisa Liljestrand och handlar också till viss del om operahuset, som vi hörde om förut.

I veckan presenterade Statens fastighetsverk två förslag på renovering av operahuset. Oavsett vilket alternativ regeringen väljer att gå fram med kommer detta att innebära rejäla hyreshöjningar för Kungliga Operan. Det

har framkommit att efter renovering kommer årshyran för Kungliga Operan att uppgå till cirka 230 miljoner kronor årligen.

Jag vill påpeka att det är viktigt att vi ser problemet med de höga hyrorna och att det inte gäller enbart Kungliga Operan utan även andra statliga kulturverksamheter såsom Nationalmuseum.

Med anledning av detta vill jag fråga kulturministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att säkerställa att det blir en rimlig hyressättning på dessa statliga kulturverksamheter.

Anf. 100 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan.

Det är klart att detta får konsekvenser i den hyresmodell som kulturfastigheterna i Stockholm har i dag. Konsekvenserna blir att när man gör den här typen av större renoveringar, ja, då läggs det på hyran. Det är den modell som vi har valt.

Modellen har utretts i omgångar under flera regeringar, och man kan konstatera att varken en marknadshyresmodell eller en kostnadshyresmodell är optimal för hus som är byggda för ibland över hundra år sedan, som är en del av vårt kulturarv och som ska kunna fungera för efterkommande generationer som de kulturarv de är men också för att ha verksamhet i.

Det var därför regeringen under hösten initierade att vi ska ta fram ytterligare en översyn av hyresmodellen för att se om det finns någon annan metod utöver de nu tillåtna, det vill säga kostnadshyra eller marknads-hyra, som kan appliceras när det gäller just kulturfastigheterna. Vi återkommer om det.

Skydd av infrastrukturen på havsbotten

Anf. 101 HELENA BOUVENG (M):

Fru talman! Stora delar av samhällsviktiga flöden går via kablar och ledningar på havsbotten, inte minst i vårt eget Östersjön.

Senast i oktober 2023 kunde Försvarsmakten konstatera att inte mindre än tre kablar hade skadats inom loppet av några timmar.

Det här är skador som kan få stora konsekvenser för datakommunikation och gas- och elförsörjning, skador som kan få stor påverkan på vårt land, på företag och på människor, skador som hotar Sveriges säkerhet och ökar vår sårbarhet.

Jag är övertygad om, fru talman, att många med mig vill få svar på vad regeringen och försvarsminister Pål Jonson gör för att övervaka och skydda infrastrukturen på havsbotten – Sverige enskilt eller tillsammans med andra länder.

Anf. 102 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, Helena Bouveng, för en angelägen fråga!

Detta är en fråga som vi konfronterades med kopplat till den händelse som ägde rum den 7 oktober i fjol, men även naturligtvis till Nord Stream 1 och 2. Mot bakgrund av det har regeringen gett både Försvarsmakten och Kustbevakningen i uppdrag att redovisa vilka behov som kan finnas vad gäller författningsändringar eller ansvarsförhållanden när det kommer till

skyddet av kritisk infrastruktur under vattnet. Vi arbetar intensivt med den frågan.

Det är också en fråga som kräver omfattande internationella kontakter, eftersom många av angreppen har skett ute på internationellt vatten. Därför har vi mycket samarbete inom ramen för det som heter Joint Expeditionary Force. Den maritima styrkan aktiverades under hösten just på grund av de händelser som ägde rum den 7 oktober i Finska viken. Det är alltså ett intensivt nationellt och internationellt samarbete för att stärka vår motståndskraft mot den här typen av hybridhot.

Sjukvårdens beredskap för masskadehändelser

Anf. 103 LENA JOHANSSON (S):

Fru talman! Min fråga går till försvarsminister Pål Jonson.

Mot bakgrund att vi nu är medlemmar i Nato krävs det att vi också ska kunna hantera masskadehändelser inom sjukvården. Därför har regeringen gett Socialstyrelsen och Försvarsmakten i uppdrag att vidareutveckla samarbetet mellan militär verksamhet och civil sjukvård. Det är jättebra.

Det är så beskaffat att vi ska klara de militära behoven av sjukvård men också säkerställa civilbefolkningens behov av sjukvård. Den civila sjukvården ska kunna växla upp och öka antalet vårdplatser. Samtidigt ska Försvarsmakten rekrytera fler sjukvårdare inom till exempel trauma. I dag ser kartan inte riktigt så ut att det blir fler vårdplatser, utan det blir snarare färre.

Min fråga till försvarsministern är om han känner sig trygg med det läge som Sveriges sjukvård befinner sig i vad avser möjligheten för sjukvården att utifrån Försvarsmaktens uppdrag hantera masskadehändelser.

Anf. 104 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag tackar för en angelägen fråga. Det är helt rätt, som ledamoten säger, att det här är en fråga kopplad också till vårt Natomedlemskap. Nato har identifierat sju grundläggande krav på den civila beredskapen, varav ett är att hantera masskadefall.

Det finns en koordinering nu inom Nato, där Sverige naturligtvis är representerat. Inte minst har Acko Ankarberg Johansson ett intensivt arbete, och vi har en nära dialog mellan våra departement som är viktig och angelägen.

Vid sidan av detta sker det nu en stor uppbyggnad av Försvarsmaktens egen sjukvård och hela totalförsvaret. Det är helt nödvändigt. Vid höjd beredskap och krig kommer det naturligtvis att vara stora påfrestningar på den civila sjukvården, men vi kommer också att behöva se till att den militära sjukvården växer.

När det kommer till den militära sjukvården föreställer jag mig att Försvarsberedningens slutrapport med förslag på en ny krigsorganisation, som presenteras i morgon eftermiddag, även kommer att inkludera vissa aspekter av denna fråga.

(Applåder)

Anf. 105 ANN-CHRISTINE FROHM UTTERSTEDT (SD):

Fru talman! I Nordiska rådet antar vi vid våra sessioner ofta rekommendationer som riktar sig till Nordiska ministerrådet. Tanken är att dessa rekommendationer ska resultera i handling.

I fjol antogs en rekommendation om ett mer hållbart strömmingsfiske i Östersjön. Vår svenske landsbygdsminister prioriterade att få till sänkta kvoter av industriellt trålfiske i Östersjön, samtidigt som det småskaliga kustnära fisket ges möjlighet att fortsätta. Men han upplevdes tyvärr vara relativt ensam i förhandlingarna i EU.

Min fråga till statsrådet Roswall är: Hur kan Norden- och EU-ministern verka för att Nordens samlade röst i EU stärks och Nordiska rådets rekommendationer blir relevanta?

Anf. 106 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Jag blev först lite orolig för att jag skulle få en detaljfråga om fiske, så att jag hade fått ducka ytterligare en fråga i den här frågestunden.

Frågan om hur vi ska samarbeta mer inom Norden och också inom EU och även nordisk-baltiskt och globalt är prioriterad för regeringen och har varit det från dag ett.

Som Nordenminister använder jag ministerrådet, som jag nu leder under ordförandeskapsåret, till att göra mer tillsammans på gränshinderområdet, som ju kanske mest berör Norden. Men jag har också sagt att det är en ytterlig förman att få vara både EU-minister och Nordenminister för att förstärka vår samlande påverkan på EU-arbetet. Vi och våra nordiska grannländers nordiska samarbete bygger på många gemensamma värderingar. Vi har samma utmaningar, och våra röster blir starkare tillsammans.

Arbetet med denna fråga sker brett inom både Nordiska ministerrådet och nordisk-baltiskt samarbete – mina två kollegor är med här i dag – men även på många andra områden.

(Applåder)

Stödet till Ukraina

Anf. 107 MAGNUS RESARE (M):

Fru talman! Min fråga går till försvarsministern.

Situationen i Ukraina är fortsatt mycket svår och allvarlig, men det finns ändå små ljusglimtar. Vi var många som välkomnade att den amerikanska kongressen ställde sig bakom ett nytt stort stödpaket till Ukraina.

Jag frågar därför försvarsministern hur han tror att det ökade amerikanska stödet kan göra skillnad och hur ministern anser att det svenska stödet ska utvecklas i ljuset av detta.

Anf. 108 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack för frågan, Magnus Resare!

Låt mig säga att situationen i Ukraina är mycket svår, men vi välkomnar naturligtvis det amerikanska beslutet, som kom här i veckan, om nya

Frågestund

stödleveranser. Vi har gott hopp om att det kan komma att ha en viss effekt på slagfälten inom de kommande veckorna.

Låt mig också säga att det svenska stödet är både långsiktigt och uthålligt. Det kommer att behöva utvecklas med utgångspunkt från Ukrainas behov men också från våra förutsättningar att stödja.

Vi kommer naturligtvis att behöva gå från donation till produktion. Då handlar det om att vi inte bara kan ta av Försvarsmaktens lager, utan att Ukraina också får nyproducerad försvarsmateriel från Sverige och de andra nordiska länderna. Sverige, Norge och Danmark har till exempel jobbat med gemensam upphandling för att kunna skicka artilleriammunition till Ukraina. Sverige och Danmark har också arbetat för att Ukraina ska få tillgång till nyproducerade stridsfordon 90.

Att gå från donation till produktion tror jag kommer att vara en lysstjärna för regeringens vidareutveckling av Ukrainastödet.
(Applåder)

Ersättningsnivåerna i hemvärnet

Anf. 109 SARA-LENA BJÄLKÖ (SD):

Fru talman! Min fråga går till försvarsminister Pål Jonson.

Hemvärnet med 22 000 frivilliga män och kvinnor är en förutsättning för att Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter vid höjd beredskap.

Operationsberedskapen går enligt 6, 24, 90, vilket innebär grundberedskap i 6 timmar och att vara redo att lösa uppgiften inom 24 timmar och under minst 90 dagar. Med anledning av det osäkra omvärldsläget är det inte otänkbart att vi i närtid kan stå inför en hemvärnsberedskap.

Ersättningsnivåerna inom hemvärnsskåren är i dag fortfarande 90 procent av SGI. Det finns möjligheter till fältraktamente, som regleras av regeringen. Men räcker det med tanke på medborgarnas stora ekonomiska press i dag?

Hur säkerställer vi att de som går in i hemvärnsberedskap inte behöver sälja till exempel sin bostad och hamna i skuld samtidigt som de försvarar Sverige under en längre tid?

Anf. 110 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag riktar ett varmt tack för frågan men också för engagemanget för hemvärnet. Hemvärnet är kanske det främsta uttrycket för folkförankring av Försvarsmakten.

Jag kan konstatera att tillströmningen till hemvärnet ökade högst avsevärt efter att det fullskaliga kriget bröt ut i Ukraina. Normalt brukar hemvärnet få ungefär 4 500 sökande, men på några månader fick man närmare 30 000. Det tycker jag är ett starkt uttryck för försvarsviljan.

Jag ska vara försiktig med att gå in i specifika avtalsfrågor kopplade till hemvärnet. Vad jag kan konstatera är att hemvärnet har en viktig roll att spela i totalförsvaret. Det kommer också att fortsätta vara viktigt med tanke på den historiska uppbyggnad som totalförsvaret nu står inför. Det är viktigt att alla försvarsgrenar har förutsättningar att verka, men det gäller naturligtvis också att man har bra materiel och tilldelning.

Jag förväntar mig att Försvarsberedningen, som kommer med sin rapport i morgon, också kommer att ha utvecklade tankar kopplat till både materieförsörjning och personalförsörjning för hemvärnet.

Anf. 111 MARGARETA CEDERFELT (M):

Fru talman! Min fråga går till utrikesminister Tobias Billström och handlar om Rysslands krig mot Ukraina; jag tänker specifikt på Zaporizjzja. Varje gång vi tror att kriget inte kan bli värre kommer nya fruktansvärda rapporter.

När det gäller Zaporizjzja är det bara att konstatera att Ryssland inte följer några av de överenskommelser som finns för att garantera säkerheten. IAEA nekas nu tillträde. Marken utanför Zaporizjzja är minerad. Det har skickats drönare för att attackera kärnkraftverket.

Sverige har ett långvarigt, väl uttalat, solitt stöd för Ukraina. Jag skulle uppskatta om utrikesministern kunde berätta vad Sverige gör och avser att göra för att öka säkerheten kring Zaporizjzja. Det handlar nämligen om oerhört stora frågor och om betydligt fler frågor än endast energiförsörjningen, som i sig är en viktig fråga.

Anf. 112 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Tack så mycket, ledamoten, för en väldigt viktig fråga! Naturligtvis är det oacceptabelt att några som helst angrepp riktas mot en kärnkraftsanläggning, på det vis som har skett. Detta är något som vi förutsätter kommer att behöva tas upp i de utredningar kring aggressionsbrottet i sig som kommer att behöva bedrivas och som redan är igång vid Internationella brottmålsdomstolen.

Vad beträffar arbetet med att begränsa omfattningen av denna typ av angrepp är Sverige i nära kontakt med IAEA, Internationella atomenergiorganet. Jag har själv träffat dess gd vid flera tillfällen och haft möjlighet att orientera mig om förutsättningarna för att få lov att genomföra inspektioner. Ryssland har tyvärr begränsat tillträdet till anläggningen, och detta ser vi allvarligt på.

Vi kommer att följa upp denna fråga kontinuerligt. Det får inte råda något som helst tvivel om att denna typ av angrepp mot kärnanläggningar som jag sa är oacceptabla, förbjudna enligt internationell lag och något man absolut måste ta avstånd från.

(Applåder)

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.12 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

Frågestund

§ 6 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 april

AU8 Arbetsmiljö och arbetstid

Punkt 1 (Åtgärder för att minska riskerna för dödsolyckor i arbetslivet)

1. utskottet
2. res. 1 (S, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

123 för res. 1

20 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 1 C, 15 KD, 1 MP, 14 L

För res. 1: 89 S, 1 V, 19 C, 13 MP, 1 -

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Ida Gabrielsson (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Emma Nohrén (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Sanktionsavgifter)

1. utskottet
2. res. 10 (MP)

Votering:

188 för utskottet

14 för res. 10

90 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 V, 20 C, 15 KD, 14 L

För res. 10: 14 MP

Avstod: 89 S, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Punkt 6 (Arbetsmiljöbrott m.m.)

1. utskottet
2. res. 12 (SD)

Votering:

119 för utskottet

62 för res. 12

111 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 56 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 12: 62 SD

Avstod: 89 S, 21 V, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Punkt 7 (Arbetslivskriminalitet)

1. utskottet
2. res. 16 (C)

Votering:

147 för utskottet
20 för res. 16
125 avstod
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 15 KD, 14 L

För res. 16: 20 C

Avstod: 89 S, 21 V, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Punkt 13 (Tillträdesrätt för regionala skyddsombud m.m.)

1. utskottet
2. res. 30 (S, V)

Votering:

181 för utskottet
111 för res. 30
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 30: 89 S, 21 V, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Punkt 18 (Arbetstid)

1. utskottet
2. res. 40 (V)
3. res. 41 (MP)

Förberedande votering:

24 för res. 40
14 för res. 41
254 avstod
57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 40.

Anders Karlsson (C) och Camilla Brodin (KD) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

105 för utskottet
21 för res. 40
166 avstod
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 56 M, 20 C, 15 KD, 14 L

För res. 40: 21 V

Avstod: 89 S, 62 SD, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

FiU35 Extra ändringsbudget för 2024 – Åtgärder i samband med rekonstruktion av SAS AB

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU21 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till ändring av direktivet om harmoniserade flodinformationstjänster på inre vattenvägar

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 7 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UU3 Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. (V, MP)

Votering:

256 för utskottet

36 för res.

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 20 C, 15 KD, 14 L

För res.: 21 V, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Internationellt bistånd

§ 8 (forts. från § 4) Internationellt bistånd (forts. UU8)

Anf. 113 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Fru talman! Vi ska nu behandla ett motionsbetänkande som utgår från regeringens reformagenda. Sedan den offentliggjordes i december har flera strategier kommit som bygger på den.

Jag har med mycket kort varsel, på grund av sjukdom, fått ersätta Kristdemokraternas biståndspolitiska talesperson Gudrun Brunegård i denna debatt. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på motionerna.

Som kristdemokrat är jag nöjd med att många av de bärande elementen kan kännas igen från det biståndspolitiska program som vi tog fram våren 2022. Vi konstaterade där att utomstående utvärderingar visade att svenskt bistånd var mycket bra men att det med åren har blivit utsmetat på allt fler prioriterade mål och allt fler programländer. Det gjorde biståndet svårt att utvärdera, och det blev svårt att följa effekten av de miljarder som sattes in i systemet.

På det stora hela följdes våra prioriteringar i den överenskommelse som de fyra partierna i majoriteten slöt om tematiska prioriteringar med fokus på bland annat fattigdomsbekämpning och hälsoinsatser för de allra mest utsatta, demokratibistånd till människorättsförsvarare och demokratikämpar, utökat och effektiviserat klimatbistånd samt kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter. Där slås också fast att andelen bistånd som kanaliseras via civilsamhället ökar.

Det multilaterala samarbetet ska fokuseras till de organisationer som arbetar med de tematiska prioriteringarna samt med humanitär flyktinghjälp och barns rättigheter. En särskild satsning görs på insatser för att skapa förutsättningar för fria val.

Just nu pågår ett arbete med att omsätta denna kortfattade överenskommelse i olika styrdokument. Den ena strategin efter den andra publiceras: civilsamhällesstrategin, strategin för demokrati och mänskliga rättigheter och flera landstrategier.

Allt förändringsarbete orsakar oro hos dem det berör, både de svenska biståndsorganisationerna och deras systerorganisationer i mottagarlandet. Den 29 februari gav regeringen Sida i uppgift att utreda konsekvenserna av om man skulle öppna den nuvarande ordningen med 17 strategiska partnerorganisationer och tillåta alla organisationer att söka projektansvarig direkt hos Sida. Tyvärr misstolkades uppdraget av många organisationer och dessvärre även av Sida.

Låt mig vara rak. Den delrapport som Sida nyligen överlämnade till regeringen är inte vad som beställdes. Det är oss kristdemokrater och övriga regeringspartier främmande att Sida själv skulle ta över kontakterna med organisationerna i biståndslandet. Tvärtom har vi i flera styrdokument poängterat vikten av att stimulera ett livskraftigt civilsamhälle. Detta uppnår man inte genom att kapa kontakten mellan organisationer i Sverige och deras systerorganisationer i biståndslandet.

Det nu pågående uppdraget kommer att analyseras och vid behov justeras av regeringen innan eventuella beslut tas om förändrad inriktning i systemet med SPO:er. Självfallet kommer den nya modellen att tas fram med ambitionen att undvika skadlig ovisshet och möjliggöra kontinuitet och långsiktighet i det viktiga arbete som civilsamhället utför.

Många organisationer har samverkat med sina partnerorganisationer i biståndslandet i mer än 100 år och byggt långvariga och stabila relationer, utöver all verksamhet som de har bedrivit, för att lyfta befolkningen ur fattigdom, okunskap, sjukdomar och förtryck. De är en veritabel livsnerv mellan Sverige och biståndslandet.

Kristdemokraterna är själva ett folkrörelseparti. Vi ser ett livskraftigt civilsamhälle som en oumbärlig förutsättning för ett fungerande samhälle i stort. Genom vår försorg har regeringens olika dokument om biståndet förstärkts med skrivningar om betydelsen av ett väl fungerande civilsamhälle, inte minst i länder där demokratin sitter trångt.

De svenska organisationerna, med sina långsiktiga samarbeten med partnerorganisationer i utvecklingsländer, har i utvärderingar visat sig stå för framgångsrika och kostnadseffektiva biståndsprojekt. Vi har fått stöd i regeringen för att andelen bistånd förmedlat av civilsamhällesorganisationer ska öka. Kyrkorna utgör därvid en mycket viktig del, inte minst genom sina långsiktiga relationer till systerkyrkorna.

Fru talman! Sverige är extremt sekulariserat. Många saknar förståelse för den roll som religionen spelar i de flesta andra länder i världen, kanske i synnerhet i länder som är i behov av bistånd. SMR har gjort viktiga insatser för att öka denna förståelse genom att utbilda tjänstemän på Sida och UD i religiös förståelse. Sådana utbildningar behöver bli fler, inte färre. Detta lyfte vi kristdemokrater upp i vårt biståndspolitiska program 2022. Därför är vi glada att vi i olika dokument har fått med skrivningar som bekräftar religionens roll.

Många framgångsrika biståndsinsatser görs via kyrkor och andra religiösa grupperingar. När mottagaren av Nobels fredspris doktor Mukwege, som också är pastor, undervisar i de stora pingstkyrkorna i östra Kongo om vikten av att skydda sina kvinnor och barn ger det långt större gensvar hos befolkningen än om en FN-tjänsteman hade sagt samma sak.

Religionens betydelse för förändring bekräftas också av doktor Iyad Abu Moghli, grundare och ledare av Faith for Earth Initiative inom FN:s miljöprogram, Unep, som några kristdemokrater haft äran att möta under de senaste dagarna. Han sammanför högnivåledare från olika stora religioner för att utifrån en gemensam etisk plattform påverka människor från olika religioner världen över i ett förändringsarbete för strategisk planering och ett hållbart samhälle, vad gäller både samexistens och omsorg om miljön. Detta är något som vi borde lära av i Sverige.

Fru talman! Barn är den grupp som är allra mest utsatt för både fattigdom, svält, krig och konflikter och naturkatastrofer. Vi behöver arbeta aktivt för att lindra nöden. Rättigheten till skolgång för barn, även när de är på flykt, ingår i FN:s deklaration om barnets rättigheter.

Skolan blir en respit från det elände som ofta finns i flyktingläger, en normalitet mitt i det onormala, och barnet ges en möjlighet att genom kunskap kunna ta sig därifrån och skapa ett liv i trygghet och utveckling. Därför är det alarmerande att nio av tio barn i utvecklingsländer vid tio års ålder inte kan läsa och förstå en enkel text. Där behövs ett strategiskt arbete via FN men också genom andra organisationer som specialiserat sig på utbildningsfrågor, såsom Global Partnership for Education.

Kristdemokraternas biståndspolitik drivs av partiets ideologiska grundstenar: solidaritet och syskonskap. För oss är det viktigt att värna ett starkt folkligt stöd för ett generöst och långsiktigt bistånd till fattiga länder även framöver. Vi är glada över att vi fått gehör för detta i regeringen och är positiva till idéer som kan leda till förbättrad kvalitet och transparens i tilldelningen av biståndet. Vi kommer att driva på för att den biståndspolitik som beslutats också genomförs.

(Applåder)

Anf. 114 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Tack, Magnus Berntsson, för ditt inlägg i debatten!

Jag tvivlar inte på att biståndspolitiken skulle se annorlunda ut om det var en kristdemokratisk enpartiregering med egen majoritet jämfört med nu när ni har satt er i samma båt som de övriga Tidöpartierna. Ni står upp för enprocentsmålet och har en stark förankring i folkrörelser och församlingar, inte minst frikyrkorörelsen.

Jag tvivlar inte på att ni har ett äkta engagemang och förståelse för vikten av den makt man har eller den påverkan man kan få genom folkrörelse-till-folkrörelse-bistånd, oavsett om det, som i ert exempel, är försam-

lingar som träffar systerförsamlingar ute i världen eller om det, som i vårt fall, är arbetarrörelserepresentanter och fackföreningsmänniskor som möter andra likasinnade i samma rörelse i andra länder. Det finns en oerhörd kraft i detta.

Men, Magnus Berntsson, ni verkar tyvärr ha blivit lurade upp på läktaren. Det håller inte att säga att Sida har missförstått en instruktion. Jag är ledsen – bra försök, men det håller inte som förklaring till att man nu förbereder för att kapa folkrörelsebiståndet på det sätt man gör.

Det kan inte råda någon tvekan om hur det här har landat hos civilsamhället i Sverige. Jag förstår att ni inte vill göra som oppositionen vill, men regeringen borde inte vara så tondöv att man helt och hållet struntar i vad i stort sett hela det svenska civilsamhället säger: Använd oss som en del i Team Sweden för att se till att ha ett effektivt och resultatinriktat bistånd som gör skillnad i människors liv!

Anf. 115 MAGNUS BERTSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Olle Thorell för frågan. Inte minst vill jag tacka honom för hans stora tro på en kristdemokratisk enpartiregering, något som jag också tror skulle vara nyttigt för Sverige.

Vi är just nu fyra partier som samverkar. I anslutning till Tidöavtalet skrevs också en överenskommelse i någonting som kallas för Bana för bistånd. En bärande del i den är att andelen bistånd som går via civilsamhällesaktörerna ska öka, och det är också en väldigt viktig del i reformagen- dan för bistånd som fastställdes av regeringen i december. Nu ska det arbetet gå vidare och komma på plats.

Jag beklagar den oro som har skapats. Jag misstror inte att Sida när de har förvarnat om att man kommer att säga upp de nuvarande avtalen har gjort det i en from förhoppning om att det skulle underlätta arbetet med att gå in i det nya. Men i och med att detta aviserades innan det nya har presenterats har det tyvärr skapat en väldig oro.

Gudrun Brunegård, som är biståndspolitisk talesperson, har pratat med många människor från civilsamhället, och även jag har pratat med väldigt många som känner denna oro. När det gäller överenskommelsen mellan Tidöpartierna och de faktiska beslut som har fattats av regeringen är det dock väldigt tydligt att andelen bistånd som går via civilsamhällesaktörerna ska öka.

Anf. 116 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga att jag inte tror att det kommer att bli en kristdemokratisk enpartiregering under min livstid, även om jag skulle bli mycket, mycket gammal. Men man kan ju ha hypoteser.

Jag misstror som sagt inte Kristdemokraternas goda vilja, men ni har satt er i båten, och nu är det dags att ro tillsammans. Så är det när man regerar tillsammans.

Man säger att andelen som går till civilsamhället ska öka, men det vi har sett hittills är ju att det blir en oförändrad eller mindre andel. Sidas budgetäskande för nästa år är 300 miljoner kronor mindre till CSO-anslag. Vad är det man säger på engelska – *the proof is in the pudding*.

Snacka går ju, och att ha fina, goda ambitioner går ju, men det jag ser fram emot är ändrade beslut. Okej om man vill ändra folkrörelsebiståndet, men man kan ju göra det genom att fasa ut befintliga avtal och säga att alla som har ingått femåriga avtal med svenska folkrörelsebiståndsorganisationer får fullfölja dem, och så gäller det nya för nya ansökningar och nya projekt.

Det är en ordning som är rimlig, medan det här har skapat kaos. Och det har inte bara skapat oro. Verkliga konsekvenser visar sig redan. Organisationer har sagt upp avtal med sina partnerorganisationer, och dessa har börjat avveckla verksamhet. Om det bara är Sida som har missförstått är det ju bedrövligt att det ska få sådana orimliga konsekvenser. Det är inte acceptabelt, och jag antar att Magnus Berntsson håller med om detta.

Anf. 117 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill bara börja med att önska Olle Thorell ett väldigt långt liv så att han får uppleva mycket framöver!

Tillbaka till frågan: Jag tycker som sagt att det här inte har varit en lyckosam process. Det har skapat oro och gjort att förhastade beslut har fattats, vilket jag är bekymrad över. Långsiktighet i arbetet med civilsamhället är givetvis väldigt viktigt, och det finns en risk att kompetens försvinner om man tar förhastade beslut.

Jag räknar med att det snart kommer att klargöras hur vi ska hantera den här situationen. Vi är överens om att civilsamhällets aktörer ska ha en större andel av biståndet. Jag tycker dock att det är relevant att se över organisationen, transparensen och det särskilda ansvar som de 17 organisationerna har. I dag kan exempelvis en journalist inte begära ut hur vissa beslut fattas kring SRO:erna, och det är faktiskt ett demokratiskt bekymmer.

Det finns anledning att se över detta. Tyvärr har det enligt min mening gjorts på ett sätt som skapat oro i onödan.

Anf. 118 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag vill instämma i kören att vi är många som ser KD som den främsta garanten för att någonting positivt kommer från regeringen gällande biståndet. Så är det faktiskt.

Med detta sagt tycker inte jag att det är okej att stå här och skylla allting på myndigheten. Jag säger som jag sa på mötet förra veckan när Gudrun Brunegård var med: För den som läste uppdraget till Sida var det fullständigt glasklart vad som skulle bli resultatet i den första rapporten, som nu har kommit. Det här var inte bara oppositionen helt enig om; det var alla organisationer eniga om. Redan efter några dagar kom det signaler om att det här och det här kommer att hända, och det var också precis det som Sida sedan kom med i sin rapport.

Instruktionen kom för nästan två månader sedan. Om det nu var ett missförstånd hade det varit ganska enkelt för regeringen att korrigera beslutet bara genom en enkel mening om att avtalen ska fasa ut i enlighet med avtalstiden. Hade den lilla meningen funnits med tror jag att en ganska stor del av oron hade uteblivit. Men nu är det inte så, och jag vägrar att tycka att det är okej att stå här och skylla på myndigheten. Man får nog vackert ta sitt ansvar när man sitter i regeringen och har skrivit det på det här sättet.

Nu undrar jag dock: Är ni verkligen så eniga i regeringen om hur det här ska gå? När det gäller transparensen är det väldigt tydligt, men jag tyckte att Moderaternas ledamot tidigare i dag lyfte att det framför allt är det lokala civilsamhället som man ska fokusera på. Det svenska civilsamhället var kanske inte riktigt lika viktigt. Hur är det egentligen?

Anf. 119 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Anna Lasses för de fina orden om Kristdemokraternas biståndspolitik. Jag är inte överraskad, för vi har historiskt samverkat i dessa frågor. Jag tror att det kommer att kunna finnas möjligheter till mycket samförstånd i biståndspolitiken, oavsett om vi samverkar eller inte.

Däremot håller jag inte riktigt med om beskrivningen. Sida fattar självständiga beslut enligt den struktur vi har. Ämbetsverken fattar sina egna beslut. Jag tycker att instruktionen borde ses som en del av reformagensans helhet och att det som sades om att civilsamhället ska ha en större del var väldigt tydligt.

Vi måste också komma ihåg följande: Detta är en väldigt viktig del av biståndet, men det är inte så att alla civilsamhällets biståndsresurser går till den här delen. Detta är faktiskt en ganska liten del av det bistånd från civilsamhället som hanteras. Om jag minns rätt går 43 procent av den totala summan från Sida via civilsamhällets aktörer; det är en mycket större del än just denna del. När det gäller denna del pratar vi om drygt 1 ½ miljard, så det är en betydligt mindre del. Den är dock, som sagt, oerhört viktig.

Jag ger också Anna Lasses rätt i att det är jätte viktigt att man ser helheten, alltså att man ser de svenska biståndsorganisationerna, civilsamhället och de civilsamhällesaktörer som finns lokalt på marken, om jag får uttrycka mig så, i biståndsländerna. Det är oerhört viktigt att man ser länkarna däremellan. Detta arbetar vi kristdemokrater för hela tiden, och jag tycker att vi har fått in tydliga skrivningar i reformagensans.

Anf. 120 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag vet att Kristdemokraterna kämpar, och jag hoppas att det ska gå väl. Jag är dock fortfarande lite osäker på om alla i regeringen verkligen är helt eniga. Det fick jag inte svar på, och jag tror kanske inte att jag får svar på det heller. Jag ställer mig väldigt frågande till detta.

Detta är absolut en liten del, men man lägger ju ett pussel av allting som händer. Detta är en del av det som vi som är lite mer kritiska ser som en minskning när det gäller dem som är engagerade i biståndsfrågor på olika sätt, oavsett om det är i Sverige eller i lokalsamhället. Det har ju skett en förskjutning.

Regeringen har haft två månader på sig att korrigera beslutet, men det har inte skett någon sådan korrigerings. Tiden börjar rinna ut – 1 700 avtal har börjat sägas upp. Ni får skynda er om det ska gå att stoppa denna karusell.

Anf. 121 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill tacka ledamoten Lasses för inlägget. Jag uppfattade inte så många nya frågor, men jag vill göra några medskick.

Ett av medskicken är att jag inte är så övertygad om att ett eventuellt alternativ på oppositionssidan är så överens i de här frågorna. Vi har i alla

fall suttit ned och kommit fram till något som vi har beslutat och presenterat i reformagendan för biståndet.

Vi är nöjda med inriktningen, även om vi har varit tydliga med att vi som kristdemokrater hade velat se en annan nivå på biståndet totalt sett. Det finns dock mycket kvar att göra. Det är viktigt att biståndet får effekt, och vi tror att den effekten bäst uppnås genom nära samverkan med civilsamhällets aktörer, både i Sverige och i andra länder.

Anf. 122 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Engagemang – lyssna på det ordet ett tag, för det kan vara ett av de vackraste ord vi har. Engagemang innebär gemenskap, omtanke och att bry sig om. Engagemang innebär kraft att förändra, och det är ju precis det som bistånd handlar om – att förändra utsatta människors livssituation så att så många som möjligt känner trygghet och delaktighet i vår värld.

Jag ska erkänna att det var svårt att fundera ut vad jag skulle säga i debatten i dag. Det berodde inte på att jag inte vet vad jag anser om regeringsunderlagets biståndspolitik utan på att det är smärtsamt att följa den nedmontering som sker av de institutioner som bär upp de demokratiska värderingarna i Sverige, av vilka biståndet är en. Det är så mycket inom reformeringen av biståndet som riskerar att gå väldigt fel på grund av regeringens stora brådska.

Varje gång jag läser regeringens reformagenda slås jag av hur olika ord och meningar kan användas och tolkas. För tre år sedan gjorde vi i Centerpartiet en egen, mindre variant av reformagendan för utvecklingsbiståndet. I den lyfte vi fram vikten av företagande och entreprenörskap och av att använda detta som en hävstång för att samhällen ska kunna utvecklas. Vi lyfte fram hållbara jobb, klimatomställning och demokratiska principer. Vi talade om vikten av fokusering för att kunna uppnå så mycket som möjligt med de medel som Sverige bidrar med. Känns det igen?

När jag första gången lade bägge dessa skrifter bredvid varandra var likheterna slående, men ändå inte alls. Det tog mig några genomläsningar att förstå varför. Regeringens reformagenda är som vår agenda fast precis tvärtom. Det handlar om utgångspunkten. Där Centerpartiet utgår från individen som behöver stöd utgår regeringen från Sverige som nation. Där Centerpartiet ser att engagemanget måste öka både i Sverige och lokalt hos mottagarna omvandlar regeringen målen om transparens och effektivitet till en form av förstatligande och storskalighet. Där vi utgår från målen i Agenda 2030 nämner regeringen, pliktskyldigast, Agenda 2030 fem gånger i bisatser knutna till svenska mål.

Det som är riktigt sorgligt är det som har kommit efteråt, som egentligen startade med en sänkning av civilsamhällets kommunikationsstöd. Att pengar ska användas på bästa sätt är en självklarhet, men att inte värdera människors engagemang är kortsiktigt och dumsnålt. Det är just detta som kommunikation är till för.

Eller var det detta som var meningen? Var det här ett steg mot det förstatligande av biståndet som nu sker, om det nu sker? Vi får se vad som händer framöver.

Vad innebär då det vi kallar förstatligande? När regeringen talar om det låter det väldigt rationellt. Mellanhänder ska tas bort, pengar ska i mesta möjliga mån gå direkt från statens myndighet till mottagaren, transparens ska öka och det ska bli lätt att följa pengarna. Det låter jättebra och oerhört viktigt, men vad innebär det i praktiken?

Det svenska civilsamhället ingår i ett globalt nätverk där tilliten och relationerna är starka. Det är faktiskt något av det starkaste vi har, vilket såklart beror på att civilsamhället kan specialisera sig på ett helt annat sätt än vad en myndighet kan. Hbtqi-rörelsen i Sverige kan identifiera, hjälpa och göra sig till språkrör för hbtqi-personer världen över på ett betydligt mer trovärdigt sätt än vad en svensk statstjänsteperson kan göra. Genom de globala nätverken kan små lokala organisationer i de mest utsatta områdena i världen göra sin röst hörd, få stöd och förändra på riktigt. Dessutom erbjuder organisationer en trygghet och en opartiskhet som en myndighet faktiskt aldrig kan få i de länder där människor utsätts för förföljelse och tortyr av auktoritära regimer.

Samtidigt får vi ett mervärde i Sverige, där det svenska civilsamhället engagerar och involverar svenska medborgare i det som händer runt om i världen. Det bygger förtroende och tillit. Hur många svenska medborgare känner samma tillit till en myndighet? Hur stort är engagemanget för vad en svensk myndighet gör, så länge den gör det den ska och inte något dumt? Hur involverade är svenska medborgare i vad myndigheterna gör till vardags?

Civilsamhället står för ett mervärde som inte så lätt syns i tabellverken i de ekonomiska beräkningarna. Men det gör skillnad på riktigt i världen och i Sverige. Att företagande och entreprenörskap lyfts fram och ökar är jättepositivt så länge fokus är på mottagaren och de lokala förhållandena.

För att nå långsiktighet och demokrati på riktigt behöver civilsamhället vara med på båten. Centerpartiet har därför i sin agenda förslag om att ha en gemensam plattform för näringsliv, civilsamhälle och myndigheter här i Sverige, inte bara lokalt. Team Sweden skulle kunna vara denna plattform, men än så länge har civilsamhället inte bjudits in. Vi frågar oss varför man kastar bort denna viktiga möjlighet.

Det går inte att förbigå det sätt som denna reformering har skett på och den totala frånvaro av respekt för de organisationer, både svenska och lokala, som har visats.

Nu handlar det om avtalen. Avtalen med de svenska organisationerna sägs upp med omedelbar verkan, även om det skulle vara ett missförstånd. Vad händer då? Låt oss ta ett exempel. Organisationen We Effect jobbar bland annat med entreprenörskap, ofta inom livsmedelsproduktion och skogsbruk och ofta i verksamheter som stärker kvinnors egenmakt. Samtliga dessa mål finns med i regeringens prioriterade områden. Men nu är deras avtal uppsagt, och det innebär att de i sin behöver riva upp de 150 lokala avtal de har runt om i världen.

We Effect är inte ensamma om detta. Organisation efter organisation vittnar om samma sak. Tidigare nämndes exemplet med Rädta Barnen och organisationen i Rwanda, en organisation som har kunnat göra skillnad på plats tack vare att Rädta Barnen stöttat när det gäller administration och juridik. Men nu måste detta samarbete avslutas. Frågan kvarstår: Hur ska en sådan här organisation någonsin mäkta med att uppfylla en svensk myndighets formella krav för att ansöka om medel?

Transparens och effektivitet är bra, men det måste vägas mot delaktighet och tillit – värden som är minst lika viktiga – annars riskerar det svenska biståndet att urvattnas till storskaliga massprojekt där människan blir osynlig och obetydlig.

När det gäller dessa båda projekt vet jag att regeringen egentligen anser att de är bra och att de ska vara kvar. Men på grund av den snabba, ryckiga och plötsliga hanteringen riskerar de nu att gå förlorade. Ett vettigare sätt hade varit att fasa ut projekten, exempelvis genom att låta avtalen löpa ut eller åtminstone ge lång framförhållning.

Sverige kan och ska inte göra allt, men vi kan göra ganska mycket. Vi kan framför allt välja att vara där vi behövs bäst, inte bara där vi får mest pang för pengarna. Vi kan aktivt välja att vara i de mest utsatta delarna i världen och kämpa för demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, allas rätt till utbildning, rent vatten och ren energi.

Men just nu verkar regeringen vilja göra tvärtom och minska utvecklingsstödet till länder och platser där det är svårt att vara på grund av auktoritära krafter och konflikter. Många andra givarländer gör likadant, och tillsammans lämnar vi fältet öppet för auktoritära krafter som Ryssland, Kina och Iran, som gärna vill vara med och spela en roll i ländernas uppbyggnad. Vi borde göra tvärtom och visa att vi står upp för de värden vi så vackert talar om, även om det kanske på kort sikt kostar mer i kronor och ören och handlar mer om kvalitet än kvantitet.

Reformeringen av biståndet är en del i de reformer, debatter och neddragningar som på olika sätt hjälper till att minska människors engagemang och delaktighet, och i fallet med biståndet får det förödande konsekvenser, inte bara i Sverige utan framför allt för de människor som biståndet faktiskt handlar om. Hittills har man kunnat lita på Sverige och svenska organisationer. Sverige har gett hopp om en bättre framtid. Släck inte det hoppet!

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 123 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Jag tänkte börja med diskussionen om hur mycket pengar som ska gå till biståndet. Det är ju känt att Liberalerna fortsatt står bakom enprocentsmålet, alltså att 1 procent av bni ska gå till biståndet. Det är något vi fortsätter att försöka få igenom. Det kan vara värt att understryka, fru talman, för det har i debatten låtit på vissa partier som att de står bakom enprocentsmålet. Vi drev även detta i januariavtalet med den förra regeringen, men då lyckades vi inte heller. Jag tycker att man som politiker ska erkänna när man inte lyckas få igenom sin politik, och vi har inte lyckats i nuvarande regering och som sagt inte heller när Socialdemokraterna styrde.

Fru talman! Jag vill i sammanhanget tacka Miljöpartiet för att man under förra mandatperioden stod upp för enprocentsmålet tillsammans med Liberalerna. Jag vill också tacka Kristdemokraterna för att man under denna mandatperiod står upp för samma mål tillsammans med Liberalerna. Jag tycker att man som politiker ska kunna tala om när både motståndare och fränder bedriver politik som man själv tycker är bra. Tack Miljöpartiet för förra mandatperioden, och tack Kristdemokraterna för denna!

Fru talman! Sverige och hela den demokratiska världen befinner sig i vad man nog kommer att se tillbaka på som ett andra kallt krig. Detta krig utspelar sig mellan å ena sidan demokratiska länder som Sverige, övriga Europa, USA, Kanada, Sydkorea och Japan, å andra sidan Kina, som spelar forna Sovjets roll under det första kalla kriget, Iran, Ryssland och Nordkorea – onskans axelmakter. Det handlar om vilka värderingar som ska vara styrande i vår värld, om vi ska stå bakom den liberala, demokratiska världsordningen eller om vi ska ha en ny världsordning där agendan sätts av onskans axelmakter. Det är bland annat ur detta perspektiv som det är så viktigt att understryka det regeringen gör, också i reformagendan, nämligen att civilsamhället är en omistlig del i det svenska biståndet.

Dagens debatt har ju handlat mycket om just civilsamhällets roll, och jag ska passa på att bemöta ett påstående som har förekommit flera gånger om att regeringen skulle vilja förstärka civilsamhällesbiståndet. Det är inte sant, fru talman. Det finns ingen sådan ambition i regeringen eller i något av regeringspartierna – eller i regeringens samarbetsparti, vad jag känner till. Det är fake news och desinformation, och jag tycker att det är ovärdigt att denna idé sprids från riksdagens talarstol. Tvärtom är regeringens ambition att civilsamhällets roll i biståndet ska öka.

Civilsamhället och civilsamhällesorganisationerna måste på lika villkor kunna söka anslag genom transparenta anslagsprocesser. Det torde vara ganska okontroversiellt. Det betyder inte att Sida eller staten ska överta projekthantering eller civilsamhällets roll. Det varken kan eller ska staten göra. Det är givetvis omöjligt för staten att överta den roll civilsamhället spelar eftersom staten är en annan typ av aktör än civilsamhället.

Som liberal är det nästan skrattretande att höra partier på vänsterkanten beskriva hur viktigt civilsamhället är och hur svårt staten har att utföra vissa uppgifter eftersom vi liberaler har försökt beskriva detta på nästa alla samhällets områden under hundratals år och ständigt bemötts av den samlade vänstern med att det visst är staten som ska göra saker. Nu försöker vänstersidan få det att låta som att vi vill att staten ska växa och göra mer saker och att vi tror att staten är så himla effektiv och bra. Men det tror ingen liberal och ingen i regeringen heller. Om man bara har läst lite samhällskunskap i grundskolan i Sverige tror jag att man känner till att det inte är så liberaler tänker. Det är inte så vi tänker i det här fallet heller. Det är helt enkelt inte sant.

Fru talman! Biståndsagendan och regeringens biståndspolitik innehåller också ett fokus på hur biståndet och handeln kan samarbeta. Det där tycker jag också borde vara ganska okontroversiellt.

Handel, fri handel, uppstår när människor är fria att skapa någonting själva, driva företag, vara entreprenörer och skapa värde åt varandra. Det är det handel och ekonomi handlar om. Ekonomi är när människor gör saker och utbyter varor och tjänster med varandra. Handel är när vi gör det mellan länder. Det är det som har skapat allt välstånd vi har i det här landet och i alla andra länder i världen också. Det är på grund av handel som jag kan stå här med en kulspetspenna och som fru talmannen kan få middag på bordet efter arbetsdagens slut.

Det är klart att det är handel som i grunden kommer att se till att lyfta människor ur fattigdom i de delar av världen som i dag inte är lika rika som vi här i Sverige. Det är en ren självklarhet; det är ekonomin fungerar och har gjort i alla tider.

Fru talman! Att handeln kan bidra till att uppfylla och uppnå de biståndspolitiska målen är en viktig insikt. Jag tycker att det är positivt att vi i och med regeringens biståndspolitik också ser det och driver på för en politik som går i den riktningen.

Det här är också en del av den diskussion som jag inledde med – att det pågår ett kallt krig mellan de länder som vill ha demokrati och de länder som är emot demokrati. De länder som är emot demokrati har också mycket mer planerade ekonomier. De är inte marknadsekonomier. Vi som har demokrati är marknadsekonomier. Äganderätt och fri handel går hand i hand med alla andra mänskliga rättigheter. De här sakerna har alltså med varandra att göra.

Fru talman! Jag konstaterar återigen det som jag sa tidigare och vill stryka under det lite extra: Det som regeringens partier har överenskommit är att civilsamhällets andel i biståndet ska öka. I dag är det någonstans runt 40 procent, men den andelen ska alltså upp. Det är vi överens om; kring det finns ingen konfliktlinje.

Jag välkomnar, fru talman, alla gånger som oppositionen i Sveriges riksdag vill att det inte ska vara staten som ska göra mer, utan att det är civilsamhället som ska göra mer. Jag hoppas att vi ska få se samma engagemang för privata aktörer, alltså aktörer som inte är staten, på många andra politikområden.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 124 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Jag ska inte gå i polemik med Joar Forssell om det kalla kriget mellan liberala och illiberala krafter eller vad som är fake news och inte.

Jag tänkte i stället ägna repliken åt ett annat område som inte har diskuterats så mycket hittills i debatten. Det gäller utvecklingsforskningen. Liberalerna är det parti som har Utbildningsdepartementet, och de har en historia av att stå upp för forskning och vetenskap.

En väldigt negativ händelse på biståndsfältet var när man avskaffade anslaget som Vetenskapsrådet förmedlade för just utvecklingsforskning. Det är alltså sådan forskning som till exempel Hans Rosling ägnade sitt liv åt och som handlar om att ta reda på vad som är effektivt bistånd och hur det kan bli bättre. Vad är det som ger utveckling i världen?

Det här avskaffades rakt upp och ned. Försvaret var att det finns andra forskningsmedel att söka och att 98 procent av forskningsanslagen finns kvar någon annanstans. Man får konkurrera med andra intressenter, sades det. Forskarvärlden var mycket upprörd, precis som civilsamhället är just nu. Över 600 forskare skrev en artikel i Aftonbladet och klagade på detta.

Nu visar en utvärdering hur det har gått med den här forskningen. Det visar sig att 53 procent av forskarna har ändrat inriktning på forskningen. Fler fokuserar på Sverige och svenska frågor och på Europa och nord i stället för fattigdomsbekämpning, jämställdhet och jordbruksutveckling. Två tredjedelar uppger att arbetet har avbrutits eller väsentligt förändrats negativt till följd av nedskärningarna.

Jag undrar, Joar Forssell: Var det detta som var meningen?

Anf. 125 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Till att börja med handlar det om det som ledamoten Thorell beskriver här, att det finns en parallell till hur processen har varit kring civilsamhället. Jag vill understryka ungefär samma sak som min kristdemokratiska kollega underströk här tidigare. Även jag kan erkänna att det kan finnas skäl till att kritisera delar av processen, även om jag tycker att den politiska inriktningen är korrekt.

Fru talman! Det är en lite klurig sak att svara på när ledamoten frågar om jag anser att det var det här som skulle vara resultatet. Som liberal har jag inte så många åsikter om vad forskarna forskar i. Det skulle vara problematiskt om jag pekade ut en riktning och sa: Jag tycker att ni ska forska om de här ämnena och de här sakerna och inte om de där eller de där. Det finns inget sådant syfte, fru talman, med liberal forskningspolitik. I grunden ska det finnas medel till bra forskning, och forskare ska helt enkelt söka medel för forskningsprojekt av hög kvalitet.

Vi ser såklart att samhället kan ha vissa behov ibland och att det kan finnas skäl att forska mer på vissa saker på samhällsnivå. Men i grunden har jag faktiskt svårt att säga från riksdagens talarstol att jag tycker att forskarna ska forska i en viss riktning. Det är svårt att svara på detta.

En sådan undersökning som ledamoten Thorell refererar till beskriver hur det har blivit. Den kan inte säga någonting – om vi ska prata lite metod – om hur det hade blivit annars. Det vet vi inte. Vi vet inte vad skillnaden är mot vad det hade blivit annars. Vi vet vad skillnaden är mot vad det var förr, men inte mot vad det hade blivit annars.

Anf. 126 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Nej, parallella verkligheter kan man inte undersöka. Vad hade hänt om Liberalerna inte hade satt sig i samma båt som Sverigedemokraterna utan i stället stött en regering ledd av Magdalena Andersson? Det skulle man kunna önska att man kunde undersöka, men det går inte.

Det här är dock uppfattningar som de forskare som ägnar sig åt utvecklingsforskning för fram. De hävdar att de har ändrat sin inriktning och att de gör det här i stället. De beskriver hur verkligheten ser ut nu.

Man ska inte styra forskningen; så är det. Men samtidigt säger ledamoten att viss forskning är särskilt viktig och att man behöver stötta den extra. Då är det uppenbarligen inte utvecklingsforskning som Liberalerna tycker är särskilt viktigt.

Det finns en expertgrupp för biståndsanalys, EBA. Det är en viktig institution som ska utvärdera biståndets effekter. Det är en oberoende myndighet med experter som utvärderar och skriver rapporter om biståndet efter eget huvud. Det är något som borde vara i linje med ambitionen att få bättre resultat av och högre kvalitet på biståndet. Där har man i rask takt bytt ut experterna i expertgruppen. Det står regeringen fritt att göra det, och det är klart att det ska vara omsättning på folk även där. Men nu ser vi resultatet. Det är inget fel på de enskilda personernas kompetens, utan det är många duktiga människor. Men det är ingen i expertgruppen som har en bakgrund inom utvecklingsforskning.

Lägger man ihop de här sakerna framstår det som att regeringen inte tycker att utvecklingsforskning är särskilt viktig eller angelägen. Stämmer det?

Anf. 127 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag ska försöka avhålla mig från att fundera på parallella universum och hur sossarna hade kunnat vara mindre buffliga och skräm- ma bort Miljöpartiet i Stockholms stad eller hur sossarna hade kunnat vara mindre buffliga och skräm- ma bort liberaler från samarbeten både här och runt om i landet. Det kan man fördjupa sig i länge. Jag ser att ledamoten Thorell skrattar instämmande, så vem vet, det kanske förekommer också inom Socialdemokraterna?

Men i grunden tycker jag och Liberalerna att det ska finnas forsknings- pengar till de forskare som bedriver forskning av god kvalitet. Det är inte märkligt. Det är egentligen en väldigt tydlig parallell till biståndet. Bedri- ver man bistånd av god kvalitet ska det finnas medel till det.

Sedan är det klart att ingen påse med pengar är oändlig. Vi måste kunna rikta pengar ibland, vi måste kunna sätta upp kriterier för vilka som ska få pengar och så vidare eftersom resurserna är ändliga.

När det kommer till utvärderandet vill jag ändå understryka, fru tal- man, att det är intressant att ledamoten Thorell, som jag uppfattade det, i sitt anförande tidigare lade ganska mycket tid på att kritisera att regeringen vill utvärdera och införa förändringar av biståndet. Men nu kritiserar leda- moten Thorell i stället regeringen för det som ledamoten tycker är för lite utvärdering.

Jag kan bara konstatera att jag tycker att det är bra att det finns utvär- dering och att utvärdering sker med god kvalitet. Jag kan konstatera att jag i mitt arbete ofta använder mig av de utredare som Thorell refererar till. Och jag kan också konstatera att när man har utvärderat biståndets kvalitet och hur biståndet fungerar måste man också våga följa upp det med refor- mer. Det är precis det som denna regering nu gör.

Anf. 128 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! I slutet av förra året antog regeringen en ny reformagenda för biståndspolitiken. Den togs fram i slutna förhandlingar mellan Tidö- partierna utan tillräckliga möjligheter för oppositionen, myndigheter och berörda organisationer att yttra sig. Kontrasten mot den breda uppslutning- en som präglade PGU:n är slående.

Listan på hur problematiskt framtagandet av regeringens reformagenda för biståndet har varit kan göras lång. Flera gånger har civilsamhället lar- mat om hur de inte har fått vara delaktiga i framtagandet av nya beslut och hur de inte ens får information om större förändringar i god tid för att ställa om sina verksamheter. Detta har försatt dem i en situation där de inte effek- tivt kan planera sin verksamhet.

Senast var i mars i år när Sida kom med besked om att alla avtal med strategiska partnerorganisationer, SPO:er, skulle sägas upp och inte få mer stöd efter årsskiftet. Det handlar om välkända organisationer som Kvinna till Kvinna, Rädda Barnen, Union to Union och Naturskyddsföreningen. Det är aktörer som med sin specialkompetens har sett till att jämställdhets- arbete, barns rättigheter, klimatanpassning och facklig organisering har främjats i världens allra mest utsatta länder och alltid i samråd med lokala partner.

Det slopade stödet till dessa organisationer bidrar till att över 2 000 avtal med olika lokala aktörer i världens allra fattigaste och mest utsatta länder nu behöver sägas upp. Det är ren galenskap att behandla upparbetad kompetens på detta sätt.

Civilsamhällesorganisationer vittnar om hur deras partner direkt påverkas av det nya regleringsbrevet till Sida. Tilliten som byggts upp mellan organisationer och lokalsamhällen förstörs när utlovade arbetsplaner inte kan garanteras. Det handlar om organisationer som kämpar med näbbar och klor för att hålla barn utanför våldsamma gäng eller skydda dem mot våldsamma mäns våld, som arbetar med rehabilitering och psykosocialt stöd till barn som varit med om svåra saker och som håller kurser i hur barn kan uppfostras utan våld. Flera av organisationerna riskerar att få stänga ned om stödet uteblir. Särskilt drabbas de små organisationerna, de som med svenska organisationers hjälp håller på att bygga upp verksamhet och strukturer så att de mot slutet av avtalsperioden ska kunna stå starkare.

Biståndsminister Johan Forssell säger att anledningen till att man vill avsluta finansieringen av de strategiska partnerorganisationerna är att man vill minska antalet transaktionsled. Det kan låta bra, men det man inte förstår är att partnerskapet med dessa organisationer *är* det effektiva sättet att arbeta på. De är specialister på sina områden, med upparbetade arbetsätt och nätverk i mottagarländerna. Om Sida ska ta över detta kommer den administrativa bördan hos myndigheten att öka markant och effektiviteten i stället att minska – tvärtom vad regeringen säger sig vilja uppnå.

Fru talman! Reformagendan tappar fokus på global hållbar utveckling och de mest utsattas behov. I stället har fokus skiftat till att se bistånd som ett verktyg för att främja svenska intressen.

I grunden kan handel vara bra för utveckling och vara en viktig del av Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Dock finns biståndet till för att hjälpa de mest behövande ur hunger, fattigdom och förtryck. Det finns inte till för att gynna svenska eller europeiska exportföretag.

Reformagendan använder biståndet för att främja den svenska ekonomin och för att understödja Sveriges alltmer restriktiva flyktingpolitik. I stället för att alla politikområden ska verka för en hållbar och rättvis värld, där ingen ska tvingas leva i fattigdom och förtryck, ska biståndet nu verka för andra svenska politikområdens mål. Det är ett skifte som illustreras genom reformagendans ledord om hållbar tillväxt som får ersätta global hållbar utveckling.

Skiftet är obegripligt och får förödande konsekvenser. Det är ett häpnadsväckande agerande av regeringen att använda biståndet för att prioritera svenska intressen framför att stärka fred och utveckling.

Do no harm-principen innebär att man förstår att bistånd och stöd kan bidra till att stärka fred och utveckling men att det samtidigt kan bidra till att förvärra en konflikt om det inte sköts på ett ansvarsfullt sätt. Nu gör regeringen precis detta: skada.

När biståndsminister Johan Forssell pratar om biståndet använder han oftare ord som svenska företag, handel, tillväxt och investeringar än ord som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Det är en retorik som påminner om 1970-talet, då handel och investeringar lyftes fram som lösningen på att få Kina demokratiskt. Och biståndet skulle främja svensk export. Men Kina blev inte demokratiskt, och det exportfrämjande bistån-

det konstaterades vara ineffektiv fattigdomsbekämpning och förbjöds av OECD.

Nu vill regeringen damma av den gamla politiken och kalla den modern, trots att OECD i sin halvtidsöversyn av svenskt bistånd nyligen har varnat Sverige för att bistånd för främjande av svensk handel *inte* är effektivt.

Biståndsministern säger att de länder som han besöker vill ha handel i stället för bistånd. Men biståndsministern borde veta att ökad handel kan riskera att leda till att korrupta ledares makt och rikedom ökar och att det därför inte är så förvånande att dessa ledare efterfrågar detta i dialog med ministern.

Utvecklingsbistånd, däremot, når i stället kvinnoorganisationer och människorättsrörelser som vill utmana repressiva ledare och främja demokrati bygge och välfärd från gräsrotterna och uppåt.

Fru talman! Vi stöttar Ukraina i deras kamp för frihet. Men det nödvändiga stödet till Ukraina får inte leda till att Sverige överger andra utsatta delar av världen. Det är tyvärr precis det som händer i dag. År 2024 avslutas stödet till Burkina Faso, Kambodja, Mali och Sydsudan, några av världens allra mest utsatta länder. Sydsudan ligger i botten på FN:s ranking över mänsklig utveckling, Human Development Index.

Det svenska utvecklingsbiståndet är inriktat på fredliga och inkluderande samhällen, försörjning och grundläggande samhällsservice. I både Sidas och civilsamhällets arbete finns det en stark tonvikt på jämställdhet. Arbetet för kvinnors och flickors rättigheter har gett resultat. Men framstegen riskerar att undermineras nu när Sverige drar sig ur.

Utvecklingsbiståndet till Sydsudan har gått från 434 miljoner kronor till 0 kronor på två år. Denna snabba avveckling görs trots att biståndet gör stor skillnad, trots att det inte finns andra länder som kliver in när Sverige lämnar och trots att landet är i en extremt känslig situation inför ett val senare i år.

Sverige finns kvar i Sydsudan med humanitärt stöd, men vi vet att humanitärt bistånd inte kan lösa grundläggande problem. Det behövs för akuta behov, men det är alltid dyrare än att förebygga katastrofer. För att förebygga att nya humanitära kriser uppstår behöver man arbeta långsiktigt och målmedvetet och låta olika former av bistånd samverka.

Fru talman! Världen behöver nu gemensamt hitta vägar till utveckling mot en värld som är mer jämlik, jämställd och hållbar. De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och i Parisavtalet ska styra politiken, och Sverige ska fortsätta att vara en stark och pådrivande kraft för att nå dem. Det är mål som vi har satt upp tillsammans i världen och som vi alla måste öka ansträngningarna för att nå. Vi vill att Sverige återinför den feministiska utrikespolitiken.

Sverige ska fortsätta att i internationella sammanhang tydligt stå upp för kvinnors rätt till abort och försöka påverka de länder som har en abortlagstiftning som inte utgår från den gravidas rätt att bestämma över sin egen kropp. Det är också viktigt att biståndsmedel går till arbete för SRHR och till civilsamhällesorganisationer som försöker påverka situationen i sina egna länder. De krafterna ska ha vårt stöd.

Runt om i världen förföljs, trakasseras och diskrimineras människor enbart på grund av sin sexuella läggning eller sin könsidentitet. Diskriminering leder till att hbtqi-personer fängslas, torteras och mördas. I ett

sjuttioal länder är samkönade relationer helt förbjudna. Därför är Sveriges stöd till dem som arbetar med hbtqi-personers rättigheter avgörande för många organisationer. För att Sveriges insatser ska bli meningsfulla är det centralt att de projekt och program som genomförs planeras och följs upp i dialog med hbtqi-rörelsen i det berörda landet.

Fru talman! Klimatutsläppen måste minska. Alla länder måste ta ansvar för sin del, men vi vet också att det är det globala nord som historiskt stått och fortfarande står för de största utsläppen. Klimaträttvisa betyder att vi nu måste hjälpas åt. Målen når vi bara tillsammans.

Klimatet, miljöförstöringen, utrotningen av den biologiska mångfalden, pandemier, krig och konflikter är vår tids stora utmaningar. De är ofta globala och gränsöverskridande och kräver gemensamma ansträngningar för att stoppas. Genom klimatbiståndet stöttar vi utvecklingsländer i deras utveckling och deras genomförande av Parisavtalet.

Medan vi och övriga västländer byggt vårt välstånd på fossil grund kan inte de växande ekonomierna upprepa de misstagen. Klimatbiståndet måste därför öka. Storskalig finansiering av klimatåtgärder krävs för investeringar i både minskade utsläpp och mer klimatanpassning. Även utvecklingsländer måste ha möjlighet att bygga hållbara förnybara energisystem och anpassa sina samhällen efter det förändrade klimat vi redan ser.

Sveriges bistånd till klimat, miljö och biologisk mångfald måste öka. Barn och unga drabbas hårt av klimatförändringarna. Kommande generationer måste sättas i centrum för återhämtningen. Utfasning av fossil energi samt ökat stöd till förnybar energi, energieffektivisering och energidistribution måste fortsätta vara centrala utgångspunkter för Sveriges utvecklingssamarbete, inte minst med de multilaterala utvecklingsbankerna. Det svenska stödet genom miljö- och klimatfonderna är även fortsättningsvis centralt.

Fru talman! Sveriges långsiktiga internationella utvecklingssamarbete har som mål att lyfta människor ur fattigdom och förtryck. De neddragningar och förändringar som regeringen och Sida nu genomför drabbar just de människor som utvecklingssamarbetet finns till för att stötta.

Miljöpartiet vill i stället att svenska civilsamhällesorganisationers erfarenhet, expertis och roll ska värnas. Det är viktigt för att biståndet ska vara så effektivt som möjligt. Stödet för information och kommunikation måste också läggas tillbaka. Det behövs för att de svenska organisationerna ska kunna bedriva folkbildning och informationsinsatser om global utveckling i Sverige och kunna visa att en annan värld är möjlig – en som bygger på solidaritet och på tron att vi bäst skapar en bättre värld tillsammans.

Den här regeringens politik är raka motsatsen. Man vill främja svenska intressen på bekostnad av världens allra mest fattiga och utsatta. Man borde skämmas.

Med det yrkar jag bifall till reservation nummer 4.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ulrika Westerlund (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

§ 9 Höjd spelskatt

Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU19
Höjd spelskatt (prop. 2023/24:74)
föredrogs.

Anf. 129 PEDER BJÖRK (S):

Fru talman! Den svenska spelmarknaden var till ganska nyligen ett statligt monopol. Så sent som den 1 januari 2019 omreglerades marknaden. I grunden bygger regleringen av spelmarknaden på ett licenssystem som innebär att alla som tillhandahåller spel om pengar eller pengars värde på den svenska spelmarknaden ska ha spellicens i Sverige. Vidare var avsikten att aktörer utan licens skulle stängas ute från den svenska spelmarknaden.

Ett av syftena med dagens spelreglering, liksom en del av målet för spelpolitiken, är att värna att överskottet från spelverksamhet går till det allmänna och bidrar till finansieringen av statlig verksamhet. I budgetpropositionen för 2024 aviserade SD-regeringen därför att skatten på spel skulle höjas från dagens 18 procent till 22 procent. Dagens debatt och ärende är en direkt följd av det som presenterades i regeringens budgetproposition.

Fru talman! Det hör ju inte till vanligheterna att vi här i kammaren debatterar skattechöjningar föreslagna av en borgerlig regering. Detta är helt enkelt ett undantag som bekräftar regeln. Men även borgerliga regeringar tycks se behov av att stärka statens inkomster. Vi socialdemokrater har i vårt budgetalternativ till SD-regeringens förslag för 2024 valt att inte avvisa skatteförändringen.

Det råder dock en viktig och tydlig skillnad mellan oss socialdemokrater och SD-regeringen, nämligen i hur de ökade skatteintäkterna ska användas. När de borgerliga partierna med Sverigedemokraterna i spetsen väljer att i första hand sänka skatterna för dem med höga inkomster väljer vi socialdemokrater att satsa på välfärden och stärka hushållens ekonomi. Den sjukvårdskris som vi nu ser i Sverige är skapad av SD-regeringen, och Sverige blir både farligare och fattigare med den politik som en majoritet i riksdagen står bakom och där Sverigedemokraterna leder vägen.

Fru talman! Precis som det borde vara för alla skatter kräver en förändring av spelskatten noggranna överväganden. På en reglerad spelmarknad finns det en stor risk att en förändrad spelskatt påverkar kanaliseringsgraden, det vill säga den andel av det totala spelandet på den konkurrensutsatta marknaden som sker hos spelföretag med licens i Sverige.

I tidigare lagstiftningsärenden på området har det framhållits att skatteinivån bör hållas på en nivå som behåller en kanaliseringsgrad på minst 90 procent. Detta är inte något fastslaget mål för spelpolitiken, men det finns väl dokumenterat i förarbetena till den lagstiftning som omreglerade spelmarknaden. SD-regeringen pekar själv i propositionen om en höjd spelskatt på att kanaliseringsgraden väntas påverkas negativt till följd av att spelarna anpassar sitt beteende till den högre prisnivån.

Detta behöver följas upp och särskilt utvärderas. Vi socialdemokrater menar att det i det aktuella lagstiftningsärendet saknas tillräckliga underlag och konsekvensanalyser av hur kanaliseringsgraden, och därmed spelarna, påverkas av den föreslagna höjningen av spelskatten.

Vi socialdemokrater har vid flera tillfällen föreslagit åtgärder för att förbättra spelmarknaden och göra den tryggare, exempelvis krav på måttfullhet vid marknadsföring av spel, vilka då har avvisats av Sverigedemokraterna och regeringspartierna. Därför, fru talman, blir det särskilt viktigt att den förändring av spelskatten som vi i dag debatterar och senare ska fatta beslut om tydligt följs upp och att Sverige även i fortsättningen har en spelpolitik som värnar konsumenterna.
(Applåder)

Anf. 130 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Det är alltid viktigt att diskutera skattehöjningar. Man behöver vara överens så långt som möjligt. Det är ju det bästa.

Så är det dock sällan. Det är det egentligen inte i det här fallet heller. Men eftersom det är ett förslag som kommer från budgeten är det, vad jag förstår, inget parti som har lagt fram något annat förslag som är budgetpåverkande. Men det finns andra saker att kommentera och följdmotionera om, vilket jag återkommer till.

Jag tänker ägna mitt anförande åt en effekt av skattehöjningen som slår väldigt hårt mot en viss näring: hästnäringen. För att ha en häst måste man motionera den, träna och tävla. Hästen behöver foder, stall, tränare, hovslagare och ibland veterinär. Det är en efterfrågan på tjänster och produkter som håller Hästsverige igång. Vi har runt 350 000 hästar, och det har vuxit fram en enorm sektor som årligen ger uppemot 20 000 människor heltidsysselsättning.

Spelbolaget ATG ägs av Svensk Travsport och Svensk Galopp. ATG:s överskott står för mer än 90 procent av de båda sporternas intäkter. Trav- och galoppsporterna med kringverksamheter får inga övriga statliga bidrag, så som andra idrotter får. ATG:s överskott går också ut som prispengar till hästägare samt till underhåll av landets 33 travbanor. Intäkterna från spelet är motorn som håller igång travsporten och hästnäringen, som i stor utsträckning går runt med ideella krafter i övrigt.

Detta är en näring som tampas med en långvarig lågkonjunktur och ökade omkostnader för transport, foder och energi. Dessutom går en del av ATG:s pengar till forskning som drivs av HNS, Hästnäringens Nationella Stiftelse.

Den nu föreslagna spelskatten gör att molnen hopar sig på travhimlen. Den blir ytterligare en börda. 4 procentenheter låter kanske inte som mycket, men det är en plötslig skattehöjning på över 20 procent. I kronor och ören motsvarar det en minskning av ATG:s bidrag till hästsporten med över 200 miljoner årligen.

Det finns otroligt många fördelar med hästnäringen. Som jag har nämnt berör den många småföretagare på landsbygden. Hästen är ett värdefullt verktyg för unga människor som behöver hjälp och stöd för sin fysiska och mentala hälsa. Många travbanor har någon form av öppen verksamhet för människor med ohälsa. I till exempel Mjölby samarbetar man med travbanan i Mantorp.

Skatten från Svenska Spel, statens spelbolag, går till staten, vinsten likaså. Den kan komma föreningar till del. Men när det gäller ATG går skatten till staten, men vinsten går till näringen, som alltså inte får ta del av andra föreningsbidrag. Det betyder att om skatten ökar minskar vinsten.

Hur har vi hamnat här? Som ni vet ingick det i regeringens budgetproposition att höja skatten från 18 till 22 procent. Mig veterligen gjordes det utan någon som helst dialog med till exempel den näring som det berör så mycket: hästnäringen.

Hästnäringen har i efterhand – för sent – kommit med förslag på andra lösningar. Till exempel skulle spelskatten på kommersiell vadhållning kunna behållas. Man kan också göra en mindre ökning och i stället höja mer på kommersiellt onlinespel. Hur har regeringen hanterat det förslaget? Den har inte hanterat det alls. I denna proposition står det ingenting om att i framtiden kunna titta på till exempel differentierad skatt.

En majoritet av licensländerna i Europa har redan differentierad skatt, det vill säga olika skattesatser på olika spelprodukter. De flesta av dessa har högre skatt på onlinekasino än på vadhållning. Ett exempel är Storbritannien där spelskatten på kasino är mellan 15 och 50 procent medan spelskatten på vadhållning är 15 procent.

I det här sammanhanget ska man se hästarna som elitidrottsmän och travbanorna som idrottsarenor. Om den här höjningen av spelskatten går igenom kommer den tillsammans med Skatteverkets märkliga hantering, som är en annan fråga – man bedriver näst intill en jakt på hästföretag med den så kallade travmomsen – att innebära att trav- och galoppnäringen och med det landsbygdsföretag är i fara. Det är vad Tidögänget kan åstadkomma med det här förslaget.

Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation.

Anf. 131 ERIK HELLSBORN (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi spelskatten, som är en form av punktskatt. Detta är värt att betona då spelpolitiken och punktskatten har olika mål som bör tas i beaktning när framföranden av förslag görs.

Vi i Sverigedemokraterna ställer oss bakom utskottets förslag till beslut. Förslaget innebär att punktskatten på spel höjs från 18 till 22 procent av behållningen för varje beskattningsperiod. Detta är angeläget då syftet med spelskatten är att uppfylla dagens spelreglering.

”Målet är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll, som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet.”

Så lyder målet för spelpolitiken, som därmed lägger grunden för den föreslagna höjningen av spelskatten. Syftet med punktskatt är att styra konsumtion och investeringar i motiverbar riktning med hänsyn till folkhälsa, miljönytta och andra effekter som önskas uppnås. Detta ska inte slå mot svenska företag eller svenska konsumenter på ett orimligt sätt.

Skälen till höjningen av spelskatten är flera. Ett av syftena med spelregleringen är att överskottet från spelverksamhet ska bidra till finansieringen av statliga verksamheter, vilket en höjning av skatten förväntas göra.

En höjd skatt anses även kunna påverka kanaliseringsgraden, det vill säga andelen av spelaktiviteten hos företag med licens i Sverige. Regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna vill undvika att en för hög skatt leder till att spelaktivitet flyttas till olicensierade aktörer. Därför har vi bara föreslagit en försiktig höjning.

Spellicensutredningen kom 2015 fram till slutsatsen att en skatt på drygt 20 procent kan anses vara förenlig med syftet att uppnå en kanaliseringsgrad på minst 90 procent. Detta har tagits fram med försiktighet för att undvika att det uppstår orimligt negativ påverkan på licensbaserade spel i Sverige.

Fru talman! Med målen för punktskatten och spelpolitiken uppfylla ställer vi i Sverigedemokraterna oss bakom utskottets förslag om höjd spelskatt.

Anf. 132 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag skrev ned några saker som ledamoten sa i sitt anförande om att reformen i förlängningen ska bidra till att befolkningens hälsa behålls eller i alla fall inte blir sämre av spel och att den inte ska påverka till exempel företag.

Jag berörde i mitt anförande effekter som hästnäringens riskerar att drabbas av med det här förslaget. De drabbas ekonomiskt, helt enkelt. Det kan slå väldigt illa, av flera skäl – bland annat en kostnadsökning som lågkonjunkturen för med sig. Men här är det 200 miljoner på ett bräde som i första hand travnäringen går miste om. Jag skulle gärna vilja höra ledamotens funderingar kring detta.

Har man tagit med i värderingen att förändringen framför allt drabbar landsbygdsföretag? Hur ser man på den frågan? Är SD och regeringen beredda att till exempel titta på differentierad spelskatt framöver, eller hur har man tänkt kompensera travnäringen? Det tycker jag att man ska göra när en sådan här förändring kommer utan att föregås av dialog. Hur tänker man hantera att den drabbar just landsbygdsföretag?

Anf. 133 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för mycket relevanta synpunkter! I mångt och mycket håller jag med om det som framförs. Hästnäringen är viktig i Sverige. Travsporten är någonting positivt.

Jag tror även att Sverigedemokraterna och Centerpartiet är överens om att det totala skattetrycket i Sverige snarare bör minska än öka. I det här specifika fallet bedöms dock en höjning av spelskatten kunna ge medel till nödvändiga statliga satsningar utan att samtidigt ge alltför negativa effekter på berörda sektorer. Med detta sagt kommer vi givetvis att hålla ett öga på utvecklingen och på hur branschen påverkas. Om effekterna konstateras bli alltför stora är Sverigedemokraterna absolut inte främmande för att se över skattenivån i framtida förhandlingar.

Anf. 134 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Grejen är ju att ATG inte får del av några andra statliga satsningar eller bidrag. Travsporten får inte det. Ledamoten säger alltså att man är redo att se över det och att man ska kompensera travsporten rakt av. Det vore trevligt eftersom de drabbats så mycket.

Jag undrar också om ledamoten kan utveckla det som sades om att hålla ett öga på utvecklingen. Det vi vill med vår följdmotion är ju att man från och med nu ska titta på om det går att göra detta på ett annat sätt eftersom man inte gjorde det tidigare. Det är ett förslag i budgeten, så man har inte haft något remissförfarande över huvud taget, vad jag förstår.

Det vi vill med vår följdmotion är att man under halvåret som det här kommer att gälla ser efter om det går att göra på något annat sätt som innebär bättre effekt och bättre fördelning nästa år. På vilket sätt är ledamoten beredd att göra det tillsammans med regeringen?

Anf. 135 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Det här ska givetvis följas upp så att vi ser vilka effekterna blir, precis som alla politiska reformer och förslag följs upp. Det finns en formulering i förslaget att detta ska följas upp, även om den kanske inte är lika framträdande som i ledamotens förslag.

Givetvis ska vi i framtiden titta på effekterna, och om de blir större än vad vi har räknat med får vi tänka om. Det här är inte en kulle som någon är beredd att dö på, tror jag.

Anf. 136 FREDRIK AHLSTEDT (M):

Fru talman! Föreställ er ett svenskt vardagsrum med en lite för stor tjock-tv på en Ikea-tv-bänk. Där visas engelsk division-1-ligafotboll med det obligatoriska travet i pausen och efter matchen. Det var så det kunde se ut hos många av oss på 80- och 90-talen en vanlig lördagseftermiddag. Där hade naturligtvis *Stryktipset* för fotboll och *V65* för hästar sin givna plats. Förberedelserna under veckan innan innebar ofta många och långa diskussioner innan rätt kryss hamnade i rutan och rätt streck satt på bongen. Det skapade en gemenskap och tillhörighet på arbetsplatsen, med skolkompisarna eller pensionärsklubben.

Dessa spel styrdes av en social kontroll och en begränsning i att det hela var analogt och inte tillgängligt dygnet runt. I dag är spel tillgängligt jämt, dygnet runt, alla årets dagar via den höga digitaliseringsnivån i det svenska samhället. Möjlighet till spel finns i telefoner, paddor och datorer – till och med i våra klockor numera.

Fru talman! Spel har två sidor. Det ska man tänka på. Å ena sidan är det ett stort och uppskattat folknöje som sprider glädje, samhörighet och gemenskap. Å andra sidan kan det vara fruktansvärt jobbigt och innebära en utsatt situation för dem som hamnar i spelmissbruk och skuldsättning.

Många människor kan spela ansvarsfullt, men för andra leder spelet tyvärr till stora problem. Vi moderater tycker därför att det är viktigt att spelmarknaden är reglerad och att samhället har en strikt hållning gentemot det illegala spelande som tyvärr finns. En höjd spelskatt innebär också att spelet finansierar en större del av de kostnader spelmissbruket kostar samhället.

Fru talman! Införandet av det nya svenska licenssystemet på spel har fungerat väl. År 2018 genomfördes mindre än hälften av allt spelande i Sverige genom de kanaler det var tänkt att ske. Redan i Statskontorets slutrapport från 2022 påvisades att nära 90 procent av spelet sker inom det nya licenssystemet. Branschen har också låtit ta fram egna rapporter där kanaliseringsgraden återkommande uppges vara strax under 80 procent.

Det är viktigt att säga att det finns farhågor om att den så kallade kanaliseringsgraden, det vill säga andelen som spelar i licenssystem, har minskat över tid. Detta berörs också i propositionen, och regeringen skriver där att vi måste följa utvecklingen noga över tid. Det kanske inte är det exakta talet som är det viktigaste i sammanhanget utan snarare att det svenska licenssystemet ändå har varit framgångsrikt och lett till en mycket stor

ökning av spelandet inom ramen för licenssystemet och den svenska lagstiftningen.

Fru talman! Moderaterna har drivit frågan kring införande av licenssystem för spel länge, sedan 2007, och det är glädjande att se att systemet gör skillnad. Betydligt fler spelföretag följer svensk lagstiftning om spelansvar och marknadsföring, och i och med det står de under tillsyn från svenska myndigheter. Med det goda resultat vi har i ryggen sedan den nya lagstiftningen kom på plats är det kanske rimligt att vi höjer spelskatten.

Av försiktighetsskäl sattes spelskatten till en början lågt. Licensutredningen bedömde att en spelskatt om drygt 20 procent var förenlig med att nå en kanaliseringsgrad om 90 procent, vilket i och för sig kanske inte är en siffra huggen i sten. Det påpekade även föregående talare.

Ytterligare regleringar för att minska andelen olovligt och olicensierat spel har tillkommit de senaste åren. Vi har också för avsikt att intensifiera det arbetet och se vilka ytterligare åtgärder som kan tänkas behövas för att upprätthålla en hög kanaliseringsgrad. Spelinspektionen har därför fått förstärkningar för att kunna kontrollera och beivra det olicensierade spelet.

Fru talman! I debatten förekommer en diskussion om differentierad spelskatt. Det skulle till exempel kunna vara skillnad på spel på sport och spel på onlinekasinon. Spel på sport är kanske lite mer kontrollerat och har inte det snabba utfall som många onlinekasinospel har. Det skulle kunna tala för att man skulle kunna ha en differentierad spelskatt på sport. Men å andra sidan vet vi att olika skattesatser ofta skapar svåra gränsdragningsproblem och oftast leder till ökad byråkrati, vilket vi helst vill undvika så långt det är möjligt. Det finns dock goda skäl att fortsätta den här diskussionen och se vilka olika alternativ som skulle kunna finnas framöver.

Hästnäringen, som också har varit uppe här i dag, är en viktig del som bland annat sysselsätter cirka 20 000 människor. Vi behöver naturligtvis ha koll på detta och följa utvecklingen och se hur hästnäringen eventuellt skulle kunna drabbas. Hästnäringen är en bransch som naturligtvis kommer att påverkas av den nya spelskatten. Därför finns det också anledning att följa detta ytterligare, precis som vi skriver i propositionen.

Herr talman! Mot bakgrund av detta, den starka utveckling som skett avseende andelen i svensklicensierade bolag och den stabilisering som skett på spelmarknaden framstår ändå en höjning av spelskatten till 22 procent som välavvägd och rimlig. Jag vill härmed yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 137 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Med risk för att få onda ögat av de kollegor som ska debattera längre fram i kväll har jag begärt ytterligare en replik i ärendet.

Jag tycker att detta är för viktigt för att inte lyftas med emfas. Jag tycker nämligen att det slår väldigt illa mot den nämnda travnäringen. Jag har inget emot principen och det som är bakgrunden till att man höjer spelskatten, men jag kan tycka att det är lite slarvigt att göra det på det här sättet när det får så stora effekter för en näring som för med sig så mycket gott i samhället.

Jag blev lite rädd när jag hörde det där om att man skulle följa utvecklingen och att man skulle göra något åt det om det inte blir bra. Det har vi hört alltför många gånger. Vi i utskottet har hört det när det gäller internomsen, till exempel. Det är inte lika lätt att backa bandet.

Jag har också lite svårt med argumentet att det skulle vara olyckligt med olika skattesatser för att det är så krångligt. Ja, det är krångligt, men se på vad alternativet är! Är det krångligt för Skatteverket eller enskilda företag kanske de ändå köper det om lönsamheten ökar. Vi har redan ett momssystem som är otroligt krångligt, med hundra olika momssatser. Det är lite rörande att man lägger sådan emfas på detta i just det här fallet.

Ledamoten nämnde också att högre skatt ger mer pengar till spelberoende. Det är ju sant. Men där borde man också ha gjort en avvägning. Är spelberoende lika vanligt när det gäller idrottsspel som trav som när det gäller onlinespel? Annars blir det ju skevt.

Ledamoten får gärna utveckla lite om detta. Men en viktig fråga är: Har dialog över huvud taget förts med hästnäringen innan detta förslag togs fram på regeringens bord?

Anf. 138 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Herr talman! I propositionen – på sidan 7, tror jag – utvecklar regeringen ganska tydligt hur man ser på detta med kanaliseringsgraden och hur viktigt det är med uppföljningen. Man refererar där också till de olika remissinstanserna. Bland andra ATG har ju varit remissinstans.

Man skriver också tydligt att man har gett Spelinspektionen i uppdrag att utveckla en metod för att beräkna kanaliseringsgraden och dessutom föreslå eventuella åtgärder för att stärka kontrollen på de olika områdena på spelmarknaden.

Man måste naturligtvis göra en avvägning. Det måste vara väl avvägt. Men vi anser att de riskerna är omhändertagna i propositionen. Vi behöver följa upp detta, och vi behöver se hur det kommer att slå när vi inför denna höjning av skatter.

Med de andra åtgärder som regeringen nu vidtar för att minska det olicensierade och illegala spelandet kan det ju också bli så att fler kommer in i systemet. Det finns ju andra åtgärder som har beslutats tidigare, och Spelinspektionen har dessutom fått ytterligare resurser för att motverka spelandet utanför den licensierade delen.

Anf. 139 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag har också läst propositionen och lärt mig om kanaliseringsgrad och så vidare. Om jag har lärt mig rätt innebär dock inte detta med kanaliseringsgrad att man ska följa den och utvärdera den och kanske komma med nya förslag, och då har den per se inte någon effekt på travnäringen. Det kan man ju näppeligen säga. Min oro är att det slår fel med de båda stora aktörer som vi jämför här, som drabbas av spelskatten.

Jag undrar: Hur ska regeringen säkerställa att detta faktiskt inte drabbar hästnäringen på ett sätt som är olyckligt med tanke på alla de goda effekter som hästnäringen har, inte minst för landsbygdsföretag? Är regeringen beredd att titta på det kommande halvåret? Jag hoppas verkligen att man tittar på att kanske göra om detta, så att vi får ett annat beslut i nästa års budgetproposition.

Är regeringen beredd att titta på differentierade skattesatser när det gäller spelskatten, vilket man faktiskt har i väldigt många europeiska länder? Det är också något som näringen själv har föreslagit.

Anf. 140 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Herr talman! Man måste också se hur man kommer vidare med de olika diskussionerna. Regeringen föreslår ju – och jag vill understryka det – att Spelinspektionen ska få ytterligare resurser för att jobba med statistik och uppföljning av kanaliseringsgraden. I dag finns det ingen riktig överensstämmelse när det gäller vad som är den korrekta siffran när man talar om kanaliseringsgrad. Det florerar ju flera olika siffror. Detta tror jag är en sak som är väldigt viktig att jobba vidare med och få ordning på.

Herr talman! Den andra delen är att om vi nu ser att det olicensierade spelet ökar eller får negativa konsekvenser har Spelinspektionen också fått resurser för att göra något åt det på ett helt annat sätt än tidigare. Lägg därtill att regeringen tidigare har fattat beslut om och också föreslagit riksdagen ett antal andra åtgärder för att stärka arbetet mot illegala och olicensierade spel, inte minst kopplat till de olika betalningsflödena. Det har varit en väldigt viktig fråga att komma åt detta.

Sedan är det naturligtvis otroligt viktigt att vi jobbar vidare med hästnäringen och ATG och fortsätter dialogen och diskussionen för att se hur man kan jobba vidare, liksom också diskussionen om differentierad skatt. Den kommer säkert att fortsätta, och det finns all anledning att följa den noggrant.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

§ 10 Konsumenträtt m.m.

Konsumenträtt m.m.

Civilutskottets betänkande 2023/24:CU11
Konsumenträtt m.m.
föredrogs.

Anf. 141 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att på grund av den förenklade motionsbehandlingen i år kommer jag inte att yrka bifall till någon av våra motioner som är förenklade. Men däremot yrkar jag bifall till civilutskottets förslag till tillkännagivande till regeringen med anledning av vårt motionsyrkande om formkrav för fullmakter. Där anser vi att regeringen ska se över om det bör införas särskilda formkrav för fullmakter som gäller större ekonomiska åtaganden, till exempel stora lån, och återkomma till riksdagen i frågan.

Vi nås av beskrivningar där fullmaktsförfalskningar avseende lånehandlingar eller fastighetstransaktioner är alltför vanligt förekommande. Konsekvenserna av förfalskningar slår hårt mot de drabbade genom långt utdragna juridiska processer, höga kostnader och omfattande mental påfrestning under tiden.

Vi är ett antal ledamöter i civilutskottet som fått ta del av en kvinnas berättelse om hur hon blev dömd till att ha en skuld på flera miljoner kronor på grund av fullmaktsbedrägerier. Det var en obevittnad fullmakt med till och med fel personnummer.

Även Kronofogden lyfter fram olika exempel på ekonomiskt våld, som när någon skaffar sig åtkomst till en annans bank-id, mejl och mobiltelefo-

ner eller lånar och tar krediter i någon annans namn. Mäns våld mot kvinnor inkluderar ofta ekonomiskt våld, där förövaren använder våldet för att utöva makt och kontroll över kvinnan. Det kan leda till väldigt långvariga skulder.

Kvinnoorganisationer har larmat om hur frånvaron av formkrav för fullmakter används av våldsamma män för att utöva makt och kontroll över kvinnorna. Riksdagen har via seminarier nåtts av uppgifter om hur fullmakter för bankärenden inte behöver innehålla datum och inte heller behöver vara bevitnade.

Detta har förenklat och möjliggjort för våldsutövare att skuldsätta våldsutsatta kvinnor. Trots att fullmakter har innehållit felaktiga personnummer har de kunnat användas för att ta stora lån som kvinnan sedan står helt ansvarig för, och de skapar stora problem framöver. Det begränsar kvinnan både ekonomiskt och socialt, fysiskt och psykiskt.

Ibland anförs det som en fördel att det i de allra flesta fall inte finns särskilda formkrav för en fullmakt. Det anses bidra till att fullmakter är enkla att använda, och det underlättar för både privatpersoner och företag som behöver rättshandla genom någon annan.

Men det är naturligtvis inte acceptabelt att den här typen av goda intentioner från statens sida systematiskt missbrukas av bedragare och våldsutövande män. Det kan aldrig ha varit lagstiftarens intention.

Herr talman! Införandet av formkrav för fullmakter, likt dem som finns för testamenten och framtidsfullmakter, framstår som ett användbart verktyg för att stärka det förebyggande arbetet mot bedrägeri och det ekonomiska våldet.

Herr talman! Jag vill även passa på att redogöra för några av våra andra förslag som vi socialdemokrater tidigare har lagt på riksdagens bord.

Vi socialdemokrater anser att regeringen tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner bör inleda ett arbete för att hitta lämpliga former för att stärka, utveckla och utöka den kommunala konsumentvägledningen så att kommunerna kan vara mer aktiva i det förebyggande arbetet och ge alla rätt till vägledning.

Nedläggningar av konsumentvägledning i kommuner går nu i en rasande fart. När Konsumentverkets rådgivning startade 2015 fanns det konsumentvägledare i 270 av landets 290 kommuner. Under slutet av 2023 hade 168 kommuner konsumentvägledning. Den senaste siffran från Konsumentverket från den 31 mars i år visar att 157 kommuner har konsumentvägledare. Det är elva kommuner som har lagt ned sin konsumentvägledning enbart detta år.

Herr talman! Det är framför allt en demokrati- och rättighetsfråga att ha tillgång till kommunala konsumentvägledare. Det ska inte spela någon roll var i landet man bor för att man ska kunna få stöd.

Men det stöd som finns är också ojämnt. I flera av de kommuner som har konsumentvägledare kan du inte få komma på besök utan endast få råd via telefon eller mejl, vilket blir särskilt bekymmersamt för utsatta konsumenter. I en del kommuner kan du inte heller få hjälp med att kontakta ett företag, tolka avtal eller göra en anmälan till Arn. Det är av största vikt att stödet blir likvärdigt över hela landet.

Det är inte bara de mest utsatta konsumenterna som behöver stöd. Det är en komplex marknad som vi rör oss på med många aktörer och med val

som vi konsumenter ska göra. Det kräver förmåga att läsa och tolka långa avtal och en digital kunskap som inte alla behärskar.

Detta faktum tillsammans med svårigheten att få prata med en riktig människa och inte AI, och ibland också långa köer till kundtjänst, gör det svårt. Läger man sedan till risken för bedrägerier förstår vi svårigheten att vara konsument i dag.

Herr talman! I ändringsbudgeten förra året i mars gick regeringen ut med ett extra stöd till aktörer i civilsamhället som främjar konsumenterna. 1 miljon extra att dela på blev ett välkommet och välbehövligt tillskott.

Finansminister Svantesson och statsrådet Erik Slottner skrev i ett gemensamt debattinlägg i Expressen den 24 mars för ett år sedan: "Regeringen vill öka stödet till aktörer i civilsamhället som på olika sätt främjar konsumenters intressen. Att stödja ideella krafter är en viktig åtgärd eftersom dessa redan har etablerade nätverk och ofta utgör naturliga mötesplatser för människor i behov av hjälp."

Det var ett kraftfullt erkännande av civilsamhället. Ett halvår senare var budskapet från regeringen det rakt motsatta. Anslaget 2023 var 14,5 miljoner. Detta år har det mer än halverats till 7 miljoner, för att sedan strypas helt 2026.

Herr talman! Vad hände när regeringen tvärtemot rimlighet, logik och tidigare deklARATIONER med bara ett halvår emellan gick från att stärka civilsamhället till att konsumentorganisationerna kommer att utplånas helt i praktiken och är borta 2026?

Eftersom beslut om nästan alla lagar på konsumentområdet fattas i EU behövs en stark konsumentröst där. Det har påverkat lagar om reklamationsrätt, överskuldssättning, kemikalier och produktsäkerhet. Det handlar om våra pengar, vår hälsa och vår integritet. Därför är Sveriges Konsumenters europeiska arbete och dess medlemskap i den europeiska konsumentrörelsen så viktiga.

Herr talman! Avslutningsvis: Mot bakgrund av detta tycker vi att Sveriges regering ska säkerställa att Sveriges Konsumenter och andra konsumentorganisationer har rimliga ekonomiska förutsättningar för att företräda landets konsumenter både här i Sverige och i EU.

I detta anförande instämde Denis Begic (S).

Anf. 142 LARS BECKMAN (M) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag begär replik är att Socialdemokraterna vill krångla till det med fullmakter.

Herr talman! I dag är det relativt enkelt. Staten har inte reglerat hur det ska vara. Det innebär att jag till exempel kan säga till Larry Söder, och ge en muntlig fullmakt: Kan du hjälpa mig med detta, Larry Söder? Sedan gäller det.

Det finns alltså inga generella formkrav för fullmakter. De exempel som Anna-Belle Strömberg från Socialdemokraterna tog upp i sitt anförande kommer sannolikt inte att lösas genom att vi lagstiftar om det. Det kan tvärtom bli ännu krångligare.

I andra sammanhang brukar Socialdemokraterna tro på till exempel kollektivavtalsmodellen, det vill säga att två parter kommer överens i frivilliga avtal. Beroende på vilket avtalsområde det är kan man komma överens om olika saker. Vi lagstiftar alltså inte, utan vi litar på parterna.

Så borde det naturligtvis vara även när det gäller fullmakter. Det kan vara en aktör som vill ha det utformat på ett sätt, och en annan aktör vill ha det på ett annat sätt. Det är en fantastiskt stor fördel.

Bor jag i Pajala ute i någon by kanske jag vill skriva en fullmakt till kollegan Larry Söder. Jag kan skriva det på ett papper och ge honom en fullmakt, och så kan han hjälpa mig med mina ärenden. Med det sätt som Socialdemokraterna nu vill använda blir det svårare och krångligare på alla sätt och vis.

Den här regeringen är tillsammans med Tidöpartierna besjälad av att bekämpa brottslighet. Naturligtvis ska det som är brottsligt och fel bekämpas av våra rättsvårdande myndigheter. Men för den skull behöver man inte göra det krångligare att göra fullmakter. Sker det till exempel bedrägerier ska det lösas av polis och rättsväsen, likaså om någon har förfalskat en namnteckning. Jag skulle vilja fråga Anna-Belle Strömberg: Varför vill ni försvåra för landsbygdens människor?

Anf. 143 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Lars Beckman för frågan. Jag förstår verkligen poängen – det finns fördelar med att inte ha formkrav för fullmakter. Men statens goda intentioner att förenkla transaktionerna får inte förverkligas på bekostnad av våldsutsatta kvinnor och personer som blir bedragna.

Det har larmats till oss i riksdagen vid seminarier. Precis som jag sa tidigare har det kommit mejl till oss i civilutskottet. Vi har fått exempel från Kronofogdemyndigheten om det ekonomiska våldet. Kvinnoorganisationer har larmat om flera fall. Det här har pågått länge. Vi vet mycket väl hur de här kvinnorna och de personer som blivit bedragna kan bli tvungna att betala en skuld på grund av en fullmakt som inte ens har rätt personnummer.

Vilka initiativ tänker Lars Beckman ta för att dagens frånvaro av formkrav för fullmakter inte ska kunna utnyttjas som verktyg för ekonomiskt våld av våldsutövande män och bedragare?

Anf. 144 LARS BECKMAN (M) replik:

Herr talman! Det som är brottsligt är brottsligt. Det kan vara så att någon har förfalskat en namnteckning. Sedan kan man som Anna-Belle Strömberg vill införa en lagstiftning om exakt hur en fullmakt ska vara utformad. Det krånglar till livet för vanligt folk, till exempel om jag ska be mina barn gå och köpa mjölk, be min partner gå till posten eller vad det nu kan vara. Det är dessutom svårt att avgränsa tillämpningsområdet så att lagen bara träffar situationer med mäns våld mot kvinnor.

Det som är brottsligt är alltså redan brottsligt. Man kan lagstifta om namnteckningar från två vittnen, men det är lika enkelt att förfalska två namnteckningar som en. Det enda ni gör är att ni krånglar till det för vanligt folk, Anna-Belle Strömberg. I andra sammanhang brukar Socialdemokraterna tro på parternas frivilliga uppgörelser. Inte minst brukar ni värna till exempel kollektivavtal. I det här fallet vill ni göra precis tvärtom.

Som jag sa i min första replik är regeringen besjälad av att bekämpa brottsligheten. Det gäller naturligtvis även på det här området, och vi gör det tillsammans med Tidöpartierna. Men att gå från att ha ett system som i de allra flesta fall fungerar till att ställa ett formkrav är att krångla till det. Det är att ta ett steg till. Jag tycker i själva verket att det är så att staten

ibland kanske borde ta ett steg tillbaka och inte ett steg fram när det gäller sådana här saker.

Det här skulle bli ett slag i luften. Ta till exempel en hotfull situation där någon tvingar en kvinna att skriva under något. Då kommer det inte att förändra ett dugg att man har infört socialistisk lagstiftning med ett formkrav. Det enda som händer är att det blir krångligt för de allra flesta. Jag skulle vilja fråga hur Socialdemokraterna har tänkt sig att den här lagstiftningen ska se ut och fungera. Även om vi skulle hjälpa någon blir det väldigt mycket krångel för andra. Hur har ni tänkt er att det konkret ska se ut?

Anf. 145 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S) replik:

Herr talman! Lars Beckman säger att han vill bekämpa brottslighet. Men han tycker inte att man ska behöva ta tag i det här med att våldsutsatta kvinnor blir bedragna, utan det är "vanligt folk" som man ska bekämpa brottsligheten för.

Man jobbar mot ekonomiskt våld inom ramen för Sveriges åtagande enligt Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Man ska arbeta förebyggande och har påbörjat ett arbete med ett nytt åtgärdsprogram. Man har också ett metodstöd och ska ta fram handledning för medarbetare som ska agera när de påträffar våld i ekonomiska situationer och våld mot kvinnor. Men trots att man bedriver det här arbetet säger Lars Beckman att vi inte ska ha några formkrav. Och trots att Gunnar Strömmer och Paulina Brandberg säger att det är tydligt att det inte ska införas några ytterligare sådana krav bedriver man det här arbetet på EU-nivå och i riksdagen.

Jag tycker att det är märkligt: Det gick väldigt snabbt för regeringen att bestämma om det här med plastpåseskatten. Den kunde man dra bort över en natt. Men när man ska gå från ord till handling när det gäller att förebygga bedrägerier och ekonomiskt våld ska det utredas och utredas. Utredningen om våldet och Sveriges åtagande ska pågå i två år. Vad gäller metodstödet ska det ta tre år innan man kommer fram till någonting. Jag tycker att det är märkligt att det ska ta sådan tid att ta fram en utredning om sådant som man har sagt att man ska stå för och att man samtidigt säger att man inte ska införa några lagkrav.

Anf. 146 LARS BECKMAN (M):

Herr talman! Vi debatterar nu konsumentpolitik. Det kanske inte är det område där de största ideologiska skillnaderna mellan partierna finns. Men likväl finns det skillnader, och de kommer säkert att komma fram även i den här debatten.

Tidöpartierna jobbar tillsammans för att förbättra konsumentpolitiken. Ett sådant exempel är att vi tillskjuter väldigt mycket resurser till Arn, Allmänna reklamationsnämnden. Det är en väldigt bra instans som finns i Sverige och där vi genom frivilliga rättelser ser till att konsumenter får rätt. Ett problem Arn har haft är att de fått väldigt många inkommande ärenden. Regeringen har därför med stöd av riksdagen infört en liten avgift för att få bort okynnesanmälningar; många anmälningar följs inte upp.

Jag tänkte passa på att säga att regeringen är väldigt aktiv i EU-frågor. Till exempel finns det en lagstiftning som ger dig ersättning när tågen är försenade, nämligen EU:s tågpassagerarförordning. Det är fantastiskt bra när vi jobbar tillsammans över landsgränserna och hittar lagstiftning som

fungerar i många länder. En annan sådan EU-lagstiftning som är implementerad i Sverige och är väldigt konsumentbra gäller rätten till ersättning vid flygförseningar. En EU-lagstiftning som är på väg fram – jag tror att den antogs i EU-parlamentet i går – är right to repair-direktivet. Många av de här konsumentfrågorna passar det mycket bra att vi jobbar med över nationsgränserna, eftersom vi konsument är väldigt rörliga. Vi kanske sitter och köper något på en sajt eller en hemsida, och då har vi konsumenträttigheter.

Regeringen har gjort väldigt mycket på kort tid på det här området. Jag hörde någon annan ledamot ta upp hur viktigt det är med den kommunala konsumentvägledningen. Där finns det inte heller någon skillnad mellan partierna. Vi är helt överens om att den kommunala konsumentvägledningen är oerhört viktig. Regeringen har gett Konsumentverket i uppdrag att fortsätta utveckla och stödja den kommunala konsumentvägledningen. Syftet är att stärka konsumentskyddet och förebygga överskuldssättning och privatekonomiska problem. Enligt uppdraget ska Konsumentverket sprida kunskap om hur fler kommuner kan jobba tillsammans och hur man kanske kan jobba tillsammans över kommungränserna, precis som man gör i Gävle där man har konsumentvägledning tillsammans med andra kommuner.

Det är ett problem, som jag hörde en annan ledamot säga, att många kommuner har dragit ned på den kommunala konsumentvägledningen. Det tror inte jag beror på någon särskild ondska från kommuner, utan jag tror att det görs på grund av att man inte förstår värdet och vikten av konsumentvägledares lokala närvaro. En lokal konsumentvägledare lär ju känna sitt lokala näringsliv och kan vägleda mycket bättre.

Nyligen hade vi en debatt om ett stärkt informationskrav gällande bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp vid marknadsföring av nya personbilar. Det är viktigt att varje köpare vet vad den köper.

En fråga som jag tror kommer att bli mer och mer viktig gäller det som i butiken heter egna märkesvaror, EMV. Vi ser hur den andelen ökar kraftigt. Det sker då, kan man säga, på bekostnad av andra varumärken.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi konsument har möjlighet att se till exempel vem som har tillverkat Coops vara och var den är tillverkad, så att vi konsument kan göra aktiva val. Jag tycker att det är bekymmersamt när man går in i en butik och försöker ta reda på vem som har tillverkat en vara och det bara står: producerat för. Det står inte vem som har tillverkat den och inte vilket land den är tillverkad i. Det är väldigt svårt att vara aktiv konsument.

Samma sak gäller till exempel bröd. Jag kan gå till brödhyllan i en butik. Jag kan se brödmärkena. Jag kan se var de är tillverkade. Men så kanske det finns bake-off. Det luktar gott. Det luktar nybakat. Jag kanske till och med tror att jag gynnar svensk landsbygd om jag köper baguetten. Men ofta kommer den från ett annat land. Ofta värms den i butik. Det är väldigt svårt för oss konsument att göra medvetna och aktiva val. Jag tror att det vore bra om vi tittar på det. Hur kan vi förbättra informationen när det gäller egna märkesvaror?

Här har handeln ett väldigt stort ansvar. Jag tycker att handeln själv – oavsett om det är Ica, Coop, Willys eller andra kedjor – ska vara duktig på att informera konsumenterna om var produkterna är tillverkade och av vilka, för då behöver vi inte göra lagstiftning. Men om kedjorna inte anam-

mar detta tycker jag inte att man ska vara främmande för att skärpa kraven på produktinformation.

En annan debatt har uppstått. Jag vet inte om det är fler än jag som är kattägare, men det har uppstått en debatt under det senaste året om att både försäkringskostnader och veterinärkostnader ökar kraftigt. Jag har sett att det i medier nu pågår en het debatt mellan ett försäkringsbolag och företrädare för veterinärnäringsen. Regeringen och vi i Tidöpartierna följer utvecklingen noga. Det är viktigt att man har sitt djur försäkrat, men det är också viktigt att inte kostnaderna skenar iväg. Jag såg att något försäkringsbolag ville ha en statlig prisreglering. Jag vill vara tydlig med att Moderaterna inte alls tror på det. Men det får inte vara så att folk avstår från att försäkra sina djur på grund av att försäkringarna är väldigt dyra.

Vi hörde tidigare i ett replikskifte att Socialdemokraterna vill krångla till det med formkrav för fullmakter. I de allra flesta fall funkar systemet väldigt väl i dag. Det är svårt att utforma en lagstiftning som når det syfte man vill ha, och det är svårt att i lagstiftning pricka alla situationer som uppstår. Vi moderater tycker att det är bra och enkelt i dag. Man kan utforma en fullmakt precis som man själv vill. Det är inget som hindrar en bank eller någon annan från att ha 14 vittnen, om man vill. Men gör man en lagstiftning kommer den att gälla. Detta är alltså väldigt olyckligt. Det är helt enkelt ett slag i luften.

Herr talman! I den förra debatten när vi diskuterade konsumentfrågor önskade jag Brynäs lycka till i SHL-kvalet. Jag noterar nu, herr talman, att Brynäs från och med nästa säsong spelar i SHL, vilket gläder många konsumenter i Gävle.

Anf. 147 BJÖRN TIDLAND (SD):

Herr talman! Sverigedemokraternas konsumentpolitik täcker flera viktiga områden. Jag ska i detta anförande göra en inflygning för att förklara hur vi tänker i de viktigaste frågorna.

De flesta motionsyrkandena behandlas i förenklad ordning eftersom de rör frågor som riksdagen har behandlat tidigare under mandatperioden. Detta innebär att jag inte kommer att yrka på något i dag, av den enkla anledningen att det inte finns något att yrka på.

Inte desto mindre utvecklar SD ständigt sin konsumentpolitik, och jag kommer i dag att ta tillfället i akt att beskriva tankegångarna i vår kommittémotion och hur vi resonerar framåt i konsumentfrågor.

Herr talman! Det ska vara lätt för svenska konsumenter att välja svensk mat. Om fler handlar svenska produkter gynnar det även jordbruksnäringen. Om livsmedelsproduktionen ökar i Sverige ökar även självförsörjningsgraden, och sårbarheten i händelse av kris och krig minskar. Nu när det är krig i Europa är självförsörjning extra viktigt, och det måste vara en prioriterad fråga.

För att göra det enkelt för konsumenter behövs det tydliga regler. EU:s dokument och de svenska tolkningarna av dessa är både snåriga och komplicerade. Det gäller exempelvis tolkningar av om en produkt innehåller råvaror från flera länder eller olika resonemang om vilken huvudingrediens en produkt har.

En enkel regel behövs. All mat som säljs i Sverige ska märkas med ursprungsland. En utredning som får i uppdrag att föreslå formerna för ur-

sprungsmärkning bör tillsättas. Märkningen ska vara obligatorisk, tydlig, enkel och standardiserad.

När det gäller kött eller, med ett finare namn, animaliska produkter ska det inte bara märkas med ursprungsland. Även slaktmetod behöver tydligt framgå. För att stärka konsumenternas valmöjligheter är det viktigt att religiöst slaktat kött märks med vilken metod som använts – detta av respekt för de grupper som av religiösa skäl väljer dessa livsmedel. På samma sätt är det av respekt för dem som väljer att köpa produkter som inte är ritualslaktade.

Slakt utan bedövning är förbjudet i Sverige, och ett förbud mot import av dessa produkter bör snarast införas. I artikel 4 i EU-förordningen 1099/2009 står det klart och tydligt: ”Djur får endast avlivas efter bedövning.”

Tyvärr finns det undantag inom EU från förbudet mot obedövad slakt. Sverige har med andra ord inte rådighet över hur andra länder hanterar frågan. Detta är beklagligt, men Sverige får aldrig låta EU försämma våra nationella djuretiska lagar eller tvinga oss att importera kött som slaktats med metoder som strider mot svensk lag.

Herr talman! I dagens samhälle med tusentals industriellt framställda produkter exponeras både människor och miljö för kemikalier och skadliga ämnen. Det finns därför ett behov av att reglera och kontrollera förekomsten av dessa.

Efter Sveriges inträde i EU är det inte enbart våra egna nationella lagar som reglerar kemikalier utan även en mycket omfattande och byråkratisk EU-lagstiftning.

Vad har då SD för förslag för att skydda konsumenter från skadliga produkter? För att säkerställa svenska folkets hälsa är det önskvärt att förbjuda eller starkt begränsa cancerogena och svårnedbrytbara ämnen, som till exempel PFAS, i konsumentprodukter. Detta måste ske i konsensus med EU vad gäller gemensamma regler om kemikalier som förekommer inom det europeiska handelsområdet. Regeringens uppgift i förhållande till EU måste vara att se över och revidera samtliga särslagstiftningar på kemikalieområdet så att de bättre harmoniserar med EU-lagstiftningen.

SD vill lyfta ett konkret exempel som berör e-handel. Trots alla ansträngningar av Kemikalieinspektionen förekommer det fortfarande okontrollerad e-handel, som innebär att otaliga produkter som innehåller skadliga ämnen kommer in i landet. Speciellt allvarligt är det när billiga leksaker som innehåller skadliga ämnen importeras. För att skydda våra barn måste Kemikalieinspektionen skyndsamt och målmedvetet accelerera arbetet med att förhindra att dessa skadliga produkter kommer in i landet.

Herr talman! Detta gäller inte bara människors hälsa. Även miljön påverkas negativt av vissa produkter. Det är därför viktigt med märkning av produkter. Läkemedel räddar liv och minskar lidande för tusentals medborgare i vårt land. Det är bra. Tyvärr är det mindre bra när alla dessa läkemedel kommer ut i våra vattendrag. En rapport från Sveriges lantbruksuniversitet visar att Sveriges största dricksvattentäkter är förorenade av avloppsvatten med miljögifter som är svåra att bryta ned, och majoriteten är läkemedelssubstanser.

Läkemedelsrester från hushåll och sjukhus kan påverka fysiologiska processer hos såväl människor som djur när de kommer ut i naturen. Användningen av antibiotika och svampdödande medel kan leda till en resi-

stensutveckling hos mikroorganismerna. Östrogen och liknande ämnen påverkar fiskars reproduktionsförmåga och sekundärt hela ekosystem.

För att upplysa konsumenter om miljöfarliga läkemedel anser SD att dessa bör märkas tydligt med varningstext som uppmanar konsumenter att lämna in dem som miljöfarligt avfall i stället för att spola ned dem i avloppet.

Herr talman! På senare tid har det blivit allt vanligare att äldre och utsatta har blivit lurade på stora summor pengar. Vem som helst kan alltför lätt lura till sig pengar genom digitala signeringar och bank-id. Här måste bankerna ta ett större ansvar, och gör de inte det måste vi i riksdagen ändra lagstiftningen. Så här kan det nämligen inte fortsätta.

Det är inte heller bara äldre som utnyttjas och luras i den alltmer digitaliserade världen. Barn utsätts för reklam via spel, och företag kan alltför enkelt tömma föräldrarnas kreditkort på pengar. I vissa fall handlar det om spel om pengar som sker med hjälp av skins i dataspel. Det borde vara enkelt att kräva bank-id för vissa spel och köp via internet. En uppstyning av konsumentlagstiftningen måste ske för att skydda våra barn mot dessa i mitt tycke grovt oetiska företag, som på ett helt förkastligt sätt bedriver organiserat lurendrejeri.

Herr talman! Detta var ett litet axplock ur SD:s konsumentpolitik. Den berör även många andra viktiga frågor, men detta får bli dagens leverans.

Anf. 148 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr talman och ärade kollegor! Jag kan väl börja med att konstatera att det här är ett spännande betänkande. SD körde nämligen över sina Tidökompisar under punkt 2 och gick ihop med oss andra kring formkrav för fullmakter. Det kanske var därför som vår moderate kollega inte ville yrka bifall till reservationen. Det kan vara intressant att lägga märke till att smekmånaden kanske lider mot sitt slut.

Herr talman! Det här är ett väldigt viktigt område. Vid årsskiftet var 496 000 privatpersoner och företag inskrivna hos Kronofogdemyndigheten. Hör och häpna – 496 000 människor! Skuldberget är på 119 miljarder. Det är rätt många jobbskatteavdrag, det!

Lars Beckman har helt rätt i att det just inom det här området inte finns några större ideologiska skillnader. Det innebär dock inte att en regering kan sluta ta itu med de utmaningar som finns, vilket är fallet i dag. Låt mig ta några exempel!

Om det inte finns någon ideologisk skiljelinje i frågan om överskuld-sättning kan man ju tycka att det nu är fritt fram för en regering att lägga fram förslag som gör att vi kommer till rätta med överskuld-sättningen, men det görs inte.

Även när det gäller bättre ursprungsmärkning, som SD-kollegan lyfte fram, är det fritt fram att lägga fram förslag. Jag lovar att åtminstone Centerpartiet kommer att rösta för det. Och när det gäller hanteringen av snabb lån – så kallade sms-lån – kan man också lägga fram förslag, Lars Beckman.

Jag kan väl också säga några ord om våra förslag, för även om alla våra kloka förslag försvann i den förenklade beredning som utskottet tillämpar har vi faktiskt en del förslag på området.

Vi föreslår till exempel att man ska se över möjligheten att förse alla produkter inom EU med en klimatdeklaration som gör att konsumenten kan jämföra klimatutsläpp och energibesparingar.

Vi föreslår också att man ska utveckla konsumentvägledningen, ha mer överskådliga konsumenträttsliga regelverk och se över skyddet för konsumenternas integritet när det kommer till e-handel.

Vi föreslår ett starkare konsumenträttsligt skydd mot och begränsad marknadsföring till barn och unga i digitala miljöer.

Vi föreslår att man ska undanta köp av levande djur från konsumentköplagen – i enlighet med riksdagens tillkännagivande, ska jag också säga.

Vi föreslår också att man ska utreda hur djursjukvården skulle kunna omfattas av konsumenttjänstlagen, liksom ekonomiskt skydd för resenärer vars resor ställs in på grund av orsaker utanför arrangörens kontroll.

Detta är ett axplock av de förslag som vi har lagt fram inom det här området. Jag kan också avslöja för i synnerhet Tidöpartierna att vi kommer att fortsätta utveckla vår konsumentpolitik inför höstens allmänna motionstid. Men, återigen: Det ska ju inte hindra Lars Beckman från att kavla upp ärmarna och börja jobba!

Anf. 149 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Som vi har hört använder vi oss av förenklad motionsbehandling i år, och därför lyfter vi inte alla motioner som har lämnats in. Det gör att betänkandet kan se lite tunt ut just i år, trots allt det viktiga som finns under den här rubriken.

I betänkandet föreslås ett tillkännagivande till regeringen. Det är verkligen inte särskilt ofta som vi får möjlighet att skicka ett uppdrag till regeringen, och jag vill lyfta varför just detta är så himla viktigt. Det föreslagna tillkännagivandet handlar om att utskottet vill att regeringen ska se över om det bör införas särskilda formkrav för fullmakter som gäller större ekonomiska åtaganden, till exempel stora lån. Ett formkrav för ekonomiska fullmakter kanske inte låter som en kioskvältare, men det är mycket viktigare än man kan tro.

Ekonomiskt våld handlar om maktutövning och kontroll och kan göra det väldigt svårt att lämna en relation. Det kan handla om att kontrollera hur den andra personen använder sin lön, om att gömma undan gemensamma pengar eller om att ta lån i partnerns namn och därmed skuldsätta henne eller honom. Det finns studier som visar att så många som 75 procent av dem som är utsatta för fysiskt och psykiskt våld i hemmet också utsätts för ekonomiskt våld.

Att en före detta partner sätter käppar i hjulet så att den som lämnat ska få det så svårt som möjligt är inte heller ovanligt, och det kan leda till väldigt många problem för den som till exempel har lämnat hus, hem och ägodelar utan att ha den ekonomi som behövs för att bygga upp ett nytt liv.

Våld i nära relationer kan komma i olika former och i en mängd olika skepnader. Det fysiska och psykiska är välkänt för många medan det ekonomiska våldet inte är någonting det pratas särskilt mycket om. Det är dock en reell verklighet för många fler än man tror.

På Kronofogdens hemsida kan man läsa mer om det ekonomiska våldet. Där lyfts flera exempel på ekonomiskt våld som används för att kontrollera en annan person. Det kan till exempel handla om att skuldsätta en person genom att förfalska namnteckningen, kontrollera hur en person

använder pengar, gömma undan gemensamma pengar, tvinga en person att starta ett bolag eller till och med tvinga en person att medverka i ekonomisk brottslighet, till exempel penningtvätt. Ett inte helt ovanligt exempel handlar om att få tillgång till en persons bank-id, mejl eller mobiltelefon, eller att tvinga en person att skuldsätta sig genom lån eller krediter.

Miljöpartiet har länge arbetat för att även ekonomiskt våld ska kategoriseras som en egen form av mäns våld mot kvinnor för att bättre kunna förebygga och bekämpa våldet. Detta skulle ge bättre möjligheter till att ge viktade uppdrag till de myndigheter som arbetar för att genomföra den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Samtidigt kan kunskapen öka om det ekonomiska våldet.

När vi träffar människor, många gånger kvinnor som har utsatts eller utsatts för ekonomiskt våld, är orden från dem oftast: mardröm, stort mörker eller en liknande fras som ofta återkommer, nämligen att livet har förvandlats till ett kaos. Vidare är det att samhället sviker. Man får höra om stora lån som har tagits under falska premisser, om sms-lån som har tagits när partnern sov, om lån som har tvingats fram under hot för att exempelvis få bo kvar i den gemensamma bostaden eller slippa bråka om barnen. Det förekommer också att våldsamma män utövar ekonomiskt våld mot kvinnor med hjälp av en fullmakt.

För en fullmakt finns i de flesta fall inga särskilda formkrav i dag, till skillnad från exempelvis det som gäller testamenten. Det är något som kan utnyttjas i förhållande till utsatta personer. Det är detta som vi vill att regeringen ska se över.

Det ska inte alltid vara så stort och krångligt att utfärda en fullmakt. Men när det gäller större ekonomiska åtaganden, till exempel stora lån, tror vi att det krävs en ökad formalisering för att säkra att lånet inte tas utan den andres vetskap eller under tvång. Ett formkrav kan därför bli ett av de verktyg som behövs för att stärka det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor, eller det ekonomiska våldet mot vilken närstående som helst. Även andra utsatta personer skulle kunna få ett ökat skydd, exempelvis de som inte kan sköta sina bankärenden på egen hand. Det skulle också minska risken för förfalskningar.

Det krävs många olika åtgärder för att förebygga våld i nära relationer, även när det gäller att förhindra ekonomiskt våld. Civilutskottet har även tidigare krävt en gräns för hur länge en bodelningsprocess ska få förhållas av en före detta partner.

Miljöpartiet anser att det behöver tillsättas en bred utredning för att kartlägga olika typer av eftervåld, alltså det våld man riskerar att drabbas av när man lämnar en destruktiv relation. Där kan det ekonomiska våldet påtagligt påverka situationen, och vi vill baserat på den utredningen se konkreta förslag på lösningar, som vi tror behöver vara fler. Utredningen behöver också ta fram konkreta förslag på hur våldsutsatta ska få skydd, hjälp och stöd.

För att underlätta att lämna en destruktiv relation vill vi också att den våldsutsatta ska få en dörr ut från våldet. Varje kvinna som lämnar en våldsam relation ska ges en samlad ingång till samhällets stöd, vilket kan handla om allt från dokumentation av skador, vittnesmål, personskydd och skyddat boende till juridisk rådgivning eller insatser från socialtjänsten.

Ett formkrav på en fullmakt är därför bara en liten pusselbit i arbetet för minskat våld i nära relationer. Men alla olika pusselbitar behövs efter-

som det är en komplicerad fråga, och den pusselbiten är inte oviktig. Samhället ska göra allt för att skydda varje individ från våld.

Det är tydligt att Moderaterna och Kristdemokraterna i dag inte ställer sig bakom sin reservation i frågan, kanske för att man inte vill flagga för att man tycker olika inom majoriteten. Men jag skulle ändå vilja passa på att yrka bifall till utskottets förslag till beslut om ett tillkännagivande till regeringen.

Anf. 150 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Herr talman! När man talar om våld i nära relation tänker de flesta på fysiskt våld, det vill säga sparkar, slag, strypgrepp, blåmärken och brutna revben.

Men det finns också annat våld i nära relation som kan vara minst lika påfrestande för offret och som dessutom är svårare att upptäcka. Var femte kvinna i Sverige uppger att hon utsatts för systematiskt och upprepat psykiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner. Utöver det finns materiellt våld, latent våld, sexuellt våld och ekonomiskt våld – för att nämna några. Och det är det sistnämnda, herr talman, ekonomiskt våld, som gör att jag här i dag i en debatt om konsumentpolitik lyfter upp frågan om våld i nära relationer.

Anledningen är att Sverigedemokraterna i detta betänkande, CU11 *Konsumenträtt m.m.*, har fått gehör för sitt förslag om ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen ska se över om det bör införas särskilda formkrav för fullmakter som gäller större ekonomiska åtaganden. Det här är måhända inte en stor bit i kampen mot ekonomiskt våld, men den är viktig. Låt mig förklara varför.

Fullmakter är vanligtvis ett bra sätt för någon att agera i ditt ställe. Det kan till exempel handla om att hämta ut ett paket på posten eller medicin på apoteket, men de kan också fungera bra om någon behöver hjälp med ekonomiska åtaganden. Fullmakter fungerar bra så länge den som har gett någon en fullmakt har gjort det medvetet och också har möjlighet att kontrollera att fullmaktshavaren gör det som är överenskommet.

Dock har fullmakter inte några formkrav eller krav på att vara bevittnade, vilket såklart inte behövs för enklare ärenden. Och det ska inte heller behövas i framtiden. Men för större lån eller ekonomiska åtaganden på flera miljoner är det rimligt att det finns krav.

En fullmakt kan i dag skrivas utan några som helst begränsningar för vad den som har fullmakten får göra, en så kallad generalfullmakt. Den behöver inte vara daterad och den behöver inte ens innehålla ett korrekt personnummer för att vara giltig. Det här används som ett verktyg vid våld i nära relation för att utöva makt och kontroll över en partner, och det innebär stora problem och lidande för den som drabbas av det ekonomiska våldet. Det enda, herr talman, en våldsverkare behöver göra är att förfalska offrets namnteckning, och sedan kan han eller hon ingå stora ekonomiska åtaganden utan att offret ens är medveten om vad som har skett. Kronofogden vittnar om att den som utsatts för ekonomiskt våld kan hamna i långvariga ekonomiska svårigheter och skuldsättning. Offer för våld i nära relation berättar att den typen av våld är svårare att läka från än fysiskt våld.

Till skillnad från testamenten eller framtidsfullmakter, där lagen säger att fullmaktsgivarens underskrift ska bevittnas av två samtidigt närvarande

vittnen, kan en fullmakt för att till exempel utföra bankärenden eller ett fastighetsköp enkelt förfalskas därför att den inte omfattas av lagkraven.

Många seriösa banker har i dag egna krav för fullmakter, men hos mindre seriösa långivare kan den som vill få ut miljonbelopp i någon annans namn på ett mycket enkelt sätt. Det här måste såklart stoppas, och jag är därför glad att Sverigedemokraterna har drivit igenom ett förslag om ett tillkännagivande om formkrav för fullmakter för att på alla tänkbara sätt förhindra och förebygga våld i nära relation.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 151 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V):

Herr talman! Det är tufft att vara konsument i dagens Sverige. Vi har alla bevittnat hur inflationen har lett till kraftiga prisökningar, och vi ser just nu hur telefonbedrägerierna mot framför allt äldre eskalerar. Förra veckan presenterade Vänsterpartiet ett förslag till utskottsinitiativ som skulle innebära en upprättelse för alla dem som har fallit offer för denna avskyvärda brottslighet. Tyvärr valde endast sex av åtta riksdagspartier att ställa sig bakom förslaget. Det är beklagligt.

Samtidigt, herr talman, befinner vi oss i en pågående klimatkris, och en stor del av landets konsumenter vill göra medvetna val. I detta läge väljer regeringen att inte stötta det förebyggande konsumentarbetet. I stället drar man in på stödet till konsumentrörelsen. I vårbudgeten nämns exempelvis konsumentorganisationerna inte över huvud taget.

Detta är alltså organisationer som arbetar för att stärka konsumenternas roll på marknaden, som tillhandahåller rådgivning och information och som företräder de svenska konsumenterna vid framtagandet av ny lagstiftning på både nationell och europeisk nivå.

Att dra in på stödet till konsumentrörelsen är att kraftigt försvaga konsumenternas ställning i samhället. Jag är dock inte förvånad över att regeringen gör detta. På område efter område ser vi just nu hur regeringen angriper civilsamhället. Alla från konsumenterna till studieförbunden och inte minst biståndsorganisationerna har fått se sina stöd indragna.

Vänsterpartiet gör raka motsatsen. När regeringen skär ned investerar vi. Vi ökar stödet till civilsamhället, och vi avsätter årligen pengar i vår budgetmotion till utökad kommunal konsumentvägledning. Samtidigt vill vi lagstifta om en skyldighet för landets kommuner att tillhandahålla konsumentvägledning. Oavsett var i landet man bor ska man ha tillgång till gott konsumentstöd.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 152 LARS BECKMAN (M) replik:

Herr talman! Man kan inte låta en vänsterpartist stå och svamla hur mycket som helst i talarstolen eller vilseleda dem som eventuellt tittar på den här debatten.

Precis som jag sa i mitt anförande har regeringen gett ett tydligt uppdrag till Konsumentverket att fortsätta utveckla och stödja den kommunala konsumentvägledningen. Vi är alltså helt överens om det.

Regeringen tillsammans med Tidöpartierna höjer anslaget till Arn rejält. Det blir rejäla anslag två år i rad.

Vi inför en liten avgift för att kunna minska inflödet av till exempel okynnesanmälningar till Arn. Såvitt jag förstår var Vänsterpartiet emot den

lilla, lilla avgiften. Då måste jag ju fråga er i Vänsterpartiet hur ni vill minska inflödet till Allmänna reklamationsnämnden så att de konsumenterna som verkligen behöver hjälp också får den.

Sedan, herr talman, har vi stödet till Socialdemokraternas närstående organisationer. Det är helt korrekt att Tidöpartierna har flyttat pengar från ABF:s, Hyresgästföreningens och PRO:s organisation – LO tror jag också är delägare eller samarbetspartner – till Allmänna reklamationsnämnden. Det måste väl ändå vara höjden av god konsumentpolitik att flytta pengar dit där de gör mest nytta, och Allmänna reklamationsnämnden gör konsumentnytta på riktigt.

Jag skulle vilja fråga Vänsterpartiets ledamot följande: Om till exempel Hyresgästföreningen som gav 10 miljoner extra i valrörelsen 2018 eller för den delen LO som satsade en halv miljard i en valrörelse tycker att konsumentfrågor är viktiga, är det inte rimligt att de subventionerar och finansierar sin egen organisation precis som till exempel Villaägarnas Riksförbund? De villaägare som tycker att de frågorna är viktiga är med i en förening och betalar det utan statliga bidrag.

Anf. 153 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik:

Herr talman! Ja, det stämmer att ni höjer anslaget till Allmänna reklamationsnämnden. Ni har också infört en avgift för den. Vi diskuterade det i kammaren för några veckor sedan. Det stämmer också att vi var och är emot det. Det försvarar för framför allt låginkomsttagare att skicka in sina ärenden och få sin sak prövad.

När det gäller konsumentorganisationerna stämmer det ju inte att det handlar om socialdemokratiska organisationer. Det här är organisationer som tillhandahåller rådgivning för att hjälpa konsumenterna, ser över lagstiftningen och bidrar till att vi får mer kunskap. Varför är ni emot detta, Lars Beckman? Varför slår ni undan benen för den svenska konsumentrörelsen?

Anf. 154 LARS BECKMAN (M) replik:

Herr talman! Det är väldigt klok politik att flytta pengar till Allmänna reklamationsnämnden, som gör fantastisk konsumentnytta. Det är väldigt bra politik.

För mig är detta svårt att förstå. LO satsade en halv miljard i en valrörelse. Hyresgästföreningen satsar tiotals miljoner i valrörelser. PRO är väldigt aktivt. De och ett antal andra socialdemokratiska organisationer har bildat en organisation som historiskt sett har fått mycket i statliga bidrag. Varför ska de inte betala sin egen organisation? Det är ju det som är själva definitionen av civilsamhället, herr talman. Det är ju det som är civilsamhället.

Det är ju inte ett civilsamhälle om staten finansierar en organisation till 100 procent eller till betydande del. Det är ju inget civilsamhälle. Det är det korporativa Sverige, där ett politiskt parti har utnyttjat att man suttit vid makten väldigt länge för att ge bidrag till sina egna organisationer.

Konsumentnyttan finns naturligtvis hos Allmänna reklamationsnämnden. Det är viktigt.

Jag noterar också att Vänsterpartiet är emot avgiften till Allmänna reklamationsnämnden. Ledamoten verkar ha missat helt att om man får rätt i Allmänna reklamationsnämnden och har betalat 150 kronor, tror jag att

avgiften kommer att bli, för sin anmälan kommer Arn sannolikt att rekommendera att man ska få tillbaka de 150 kronorna.

Men min fråga handlade inte om avgiftens storlek, utan min fråga handlade om hur Vänsterpartiet vill minska inflödet till Arn. Det var det som var min fråga. Regeringen har sagt att vi tror att det här är en sak man kan göra i den delen, sannolikt i samarbete eller samråd med Arn. Hur får man bort att det görs okynnesanmälningar? Man får tänka till lite extra. Men hur vill Vänsterpartiet minska inflödet till Arn utan avgiften?

Anf. 155 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik:

Herr talman! Då ska jag förklara för Lars Beckman att ett bra sätt att få ned inflödet till Arn är att satsa på de kommunala konsumentvägledningarna så att de kan hantera ärendena och hjälpa till så att konsumenterna slipper skicka in ärenden till Arn. Det är en väg.

Sedan kan jag bara konstatera att Lars Beckman pratar om Sveriges konsumenter och den svenska konsumentrörelsen som om det skulle vara en socialdemokratisk partiorganisation. Då undrar jag om ni ser socialdemokratiska partiorganisationer över hela Sverige.

Är biståndsorganisationerna socialdemokratiska organisationer? Är studieförbunden det? Är hela välfärden, Sveriges skolor och sjukvård, socialdemokratiska organisationer? Dem slaktar ni ju också pengarna till.

Det här handlar om att ni inte vill höja skatten för de allra rikaste. Ni vill inte göra några investeringar, utan ni tar alla möjligheter att skära ned på allt ni kan.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

§ 11 Hushållningen med mark- och vattenområden

Civilutskottets betänkande 2023/24:CU16

Hushållningen med mark- och vattenområden
föredrogs.

Anf. 156 LARS BECKMAN (M):

Herr talman! I dag debatterar vi civilutskottets betänkande om hushållningen med mark- och vattenområden. Jag tror att det har blivit uppenbart för många att det här blir ett viktigare och viktigare politiskt område.

Inte minst i min hemkommun Gävle kunde man se vad som händer när en kommun missköter det kommunala va-nätet. Vad händer när en kommun inte lyssnar på de varningar som länsstyrelsen ger? Jag vet inte om det var tre år i rad man berättade om det för civilutskottet när vi besökte länsstyrelsen, men i ett antal år varnade man Gävle kommun och sa: Vi ser brister i Gävle kommun. Ni måste åtgärda det här. Men kommunen gjorde inte det, och det blev naturligtvis förödande när det kom ett kraftigt regnväder.

Just nu såg jag en medieuppgift om att det i värsta fall kommer att kosta skattebetalarna i Gävle 1,3 miljarder, alltså 1 300 miljoner, för att kommu-

Prot. 2023/24:106
25 april

Konsumenträtt m.m.

*Hushållningen med
mark- och vatten-
områden*

nen till exempel inte åtgärdade en vägtrumma. Det hade lokalbefolkningen i det området varnat Gävle kommun för och sagt: Ni måste se till att inte vägtrumorna är igentäppta, för det blir ju en damm när det regnar! Och mycket riktigt blev det så.

Hur kunde man hamna i den här situationen? Hur har vi kunnat hamna i en situation där underhållsskulden i det kommunala va-nätet i Sverige uppskattas till hundratals miljarder? Det finns olika siffror, 800 miljarder och 500 miljarder, men vi pratar alltså om extremt mycket pengar för att kommunpolitiker inte har skött det kommunala va-nätet. Hur har man kunnat hamna i den situationen?

När vi diskuterar dessa frågor, även med partivänner, inser vi att väljarna kan ha en skuld i detta, herr talman. Väljarna i till exempel Gävle har nämligen önskat ishallar och andra idrottsarenor. Man bygger kulturhus i Gävle till en kostnad av kanske uppemot 1 miljard – i stället för att sköta något som tillhör samhällets absoluta kärnuppgifter, nämligen det kommunala va-nätet.

Vi tror på kommunalt självstyre. Moderaterna tror inte alls på en modell som en del förespråkar – att vi skulle ha något slags enhetlig va-taxa över hela Sverige eller att staten skulle gå in med stora subventioner. Jag tror inte alls att detta är en bra modell.

Däremot måste vi hitta en modell för hur lilla Ockelbo i Gästrikland ska ha råd att renovera sitt va-nät. Det är en liten kommun, och detta rör även fler landsbygdskommuner. Där kanske man måste titta på alternativa finansieringslösningar. Det kan till exempel handla om att pensionsbolag skulle kunna få finansiera. Detta är något vi kommer att jobba ännu mer med i rikspolitiken, på alla olika nivåer.

Kommunerna måste också göra en annan samhällsplanering. Har man till exempel varit i Florida har man sett att samhällsplaneringen ser helt annorlunda ut där. Det regnar betydligt mer i Florida än i Sverige. Man har andra lösningar i form av dammar och stora områden som vatten ska rinna till. Vi måste nu samhällsplanera på ett betydligt bättre sätt. Detta kommer bara att hända; det måste hända. Underhållsskulden för det kommunala va-nätet är dock djupt oroande.

En annan fråga som engagerar väldigt många är tvångsanslutning till kommunala va-nät. Vi har nu i bred enighet här i Sveriges riksdag gett kommunerna en möjlighet att inte tvångsansluta hushåll. Har man en väl fungerande va-lösning ska man alltså inte behöva tvångsanslutas.

Det verkar som att de kommunala va-bolagen och lokala politiker inte i tillräcklig omfattning har uppfattat den lagändring som vi i bred enighet har gjort här i Sveriges riksdag. Jag vill flagga för att vi, om utvecklingen fortsätter och man tvingar in folk och hushåll i kommunala va-nät, kanske måste skärpa lagstiftningen här i Sveriges riksdag.

Ett fall finns i Sandviken, i min valkrets. Sandvikens kommun tänker tvinga in 40 fastighetsägare i Järbo i det kommunala va-nätet. De har fungerande va-nät; de har perfekta värden när man mäter. Men de ska tvingas in i det kommunala nätet. Det som gör fastighetsägarna mest upprörda, bortsett från kostnaden, är att detta ur miljösynpunkt är direkt oanständigt.

I min privata trekammarbrunn eller tank funkar allt nämligen jättebra. Men det finns något som heter bräddning, som de kommunala va-näten runt om i Sverige ägnar sig åt. Rubriken för en artikel i Arbetarbladet är ”Så mycket av vårt bajs hålls i diken och sjöar”. I Sandviken har man bräd-

dat 460 982 kubikmeter spillvatten. Arbetarbladet har räknat ut att detta motsvarar 2,7 serverhallar; serverhallar är oerhört stora.

Märkligt nog regleras inte dessa bräddningar i miljötillstånden. Det betyder att ingen egentligen vet hur mycket bajsavatten man kör ut runt om i landet när man bräddar avloppen. Om däremot en enskild fastighetsägare skulle brädda sin tank och köra ut bajsavatten vore detta sannolikt ett miljöbrott. Här finns alltså en väldigt skev lagstiftning.

Politikerna i Sandviken tänker alltså tvinga in 40 fastighetsägare som har fungerande va-anläggningar i det kommunala nätet. I det kommunala nätet kör man bajsavatten rakt ut i Storsjön eller i diket. Det heter lite vackert att man bräddar. Samma situation har fler runt om i Sverige ringt till mig om.

Man kan undra hur kommunpolitikerna tänker då. Om en fastighet har fungerande va som är väldigt bra, varför ska man tvinga in den i det kommunala, där man enligt Arbetarbladet och Sandviken Energi pumpar ut bajsavatten i Storsjön? Detta är naturligtvis inget som bygger respekt.

Vi har sett i Ukraina hur det också ur civilförsvarsynpunkt är bra med enskilda avlopp och brunnar. Vi har sett hur Ryssland under sin orättfärdiga invasion och sitt invasionskrig systematiskt attackerar energiförsörjning och va-nät. Ur många olika aspekter blir samhället alltså mindre sårbart när man kan ha enskilda va-anläggningar.

Nu är det lite grann upp till våra kommunpolitiker. Om ni inte förstår lagstiftarens intention, som var att i bred politisk enighet se till att folk inte tvingas in i kommunala va-anläggningar, kanske vi måste stifta en lex Sandviken om att jag, precis som när det gäller fjärrvärmenät eller vid fiberutbyggnad, ska ha rätten att avstå. Det är inte omöjligt; vi ska titta på det.

Jag beklagar ur miljösynpunkt att Sandvikens kommun pumpar så mycket bajsavatten rakt ut i Storsjön, där det finns jättefina badplatser. Det är naturligtvis inte så roligt för barnen som ska bada i sommar. De kommunpolitiker som nu tvingar in dessa fastighetsägare, vars avfallsvatten tas om hand bra i dag, kanske ska tänka till en extra gång.

Anf. 157 DENIS BEGIC (S):

Herr talman! Jag kommer i denna debatt att några gånger säga som jag sa under förra årets diskussion vid ungefär samma tidpunkt. Mycket av det som behöver göras har nämligen inte gjorts; det skulle behövas. Jag håller – hör och häpna – med Lars Beckman om att detta är otroligt viktiga frågor, framför allt för framtiden, som vi kanske inte har tagit om hand på ett bra sätt i riksdagen och regeringen.

Som jag nämnde tidigare här i talarstolen står vi inför en kritisk punkt när det gäller vårt nationella vatten- och avloppsnät. Det är mellan 500 och 800 miljarder som står på spel. Hur ska vi hantera denna fråga?

Det är tydligt att lösningarna på dessa problem inte enbart kan falla på en enskild aktör. Detta är inte en fråga där enbart staten ska göra sitt utan också kommunerna, de enskilda och alla andra som jobbar med dessa frågor. Det handlar inte minst om de medborgargrupper som det finns fler och fler av runt om i landet. Vi måste diskutera hur vi ska utforma en hållbar finansieringsmodell.

I dag har jag inte något definitivt svar på den frågan eftersom det handlar om otroligt mycket pengar. Men jag är fast övertygad om att vi genom dialog och samarbete säkert kan hitta lösningar på problemet med finansie-

ring och säkerställa att nödvändiga investeringar i vår vatteninfrastruktur görs. Vi behöver utforska alla möjliga vägar för en hållbar finansiering när det gäller det här problemet.

Men vi måste också se till att dessa investeringar i vårt land är rättvisa och att kostnaderna inte orättvist belastar de kommuner som redan är ekonomiskt utsatta. Hur ska vi lösa detta problem? Vi måste ta vårt ansvar att säkerställa att tillgången till rent vatten, en grundläggande mänsklig rättighet, inte blir en orättvis ekonomisk börda för våra medborgare.

Herr talman! En kritisk fråga som detta betänkande adresserar är hanteringen av våra riksintressen. När systemet för riksintressen ursprungligen etablerades var det med en tydlig ambition: att endast inkludera de mest unika och värdefulla områdena i vårt land, för att säkerställa att vi bevarar de absolut viktigaste resurserna för vår nationella välfärd och vårt nationella arv.

Boverket har tillsammans med andra berörda myndigheter genomfört en omfattande översyn av dessa riksintresseområden. Resultatet av denna översyn har varit upplysande men framför allt bekymmersamt. Det har gjorts försök att förtydliga och specificera kriterierna för vad som exakt definierar ett riksintresseområde. Trots dessa ansträngningar visar översynen att det fortfarande finns en signifikant diskrepans mellan nuvarande praxis och de ursprungliga intentionerna med riksintressesystemet.

Rapporten från översynen indikerar att samtliga deltagande myndigheter är överens om att en ytterligare översyn behöver göras. Det som är oroväckande är att fyra av fem av dessa myndigheter har konstaterat att deras nuvarande anspråk på riksintresse inte helt och hållet stämmer överens med de fastställda kriterierna. Detta är inte bara orimligt; det underminerar själva syftet med systemet och riskerar att försvaga skyddet av våra mest värdefulla områden.

Det är därför av största vikt att vi tar itu med dessa brister. Vi måste säkerställa att riksintressesystemet fungerar som det var tänkt: att skydda och värna de områden som är av grundläggande betydelse för vår nation, både nu och för framtida generationer.

Som jag nämnde förra året kräver hanteringen av områden av riksintresse en noggrann balansering. Vi måste se över antalet riksintressen för att ge plats för nya initiativ som kan stärka vårt samhälles ekonomiska och sociala struktur. Det är av yttersta vikt att vi finner en balans som både skyddar våra värdefulla resurser och främjar tillväxt och utveckling.

Herr talman! Som jag också betonade förra året spelar EU en allt större roll i att forma vår nationella politik, särskilt inom miljö och klimat. Tillsammans har EU:s medlemsländer tagit stora kliv framåt när det gäller vattenfrågor, särskilt genom införandet av ramdirektivet för vatten. Detta direktiv utmanar oss att uppnå god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer, en utmaning som Sverige står mitt i.

För oss socialdemokrater är det av yttersta vikt att säkerställa en trygg dricksvattenförsörjning för alla medborgare. Det är en fråga som blir alltmer kritisk i ljuset av klimatförändringar och potentiella kriser. Under vår tid vid makten tog vi krafttag för att förbättra vårt lands dricksvatten- och vattenförsörjning. Vi genomförde omfattande åtgärder för att bekämpa övergödning, vi introducerade nya tekniker för att minska läkemedelsrester i avloppsvatten och vi investerade i forskningsprogram som fokuserar på vatten. Dessa steg är viktiga, men de är bara början på en lång resa.

Herr talman! Det är tydligt att vårt arbete inte är färdigt. Fortsatta förbättringar av till exempel avloppsvattenreningen är nödvändiga för att minska utsläppen och övergödningen. Vi måste också ge våra dricksvattentäkter ett starkare lagligt skydd. Detta skydd är fundamentalt för att försäkra oss om att rent dricksvatten fortsätter att vara en tillgång för alla svenskar, nu och i framtiden.

Det är regeringens ansvar att initiera nödvändiga åtgärder för att möta dessa utmaningar. Som valda företrädare för folket är det vår plikt att stödja och driva på dessa initiativ. Därför uppmanar jag riksdagen att göra regeringen uppmärksam på att det behöver jobbas väldigt mycket med dessa åtgärder. Förstärk skyddet för våra vattentillgångar, och säkerställ att varje steg tas för att bevara och förbättra kvaliteten på vårt vatten!

Herr talman! Avslutningsvis är det vår plikt att agera beslutsamt och med vision. Vi måste gå vidare med en politik som är hållbar, rättvis och framtidsorienterad. Det är vår skyldighet inte bara mot nuvarande generation utan även mot framtida generationer.

Därför vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 158 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr talman! Jag vill börja med att försöka korrigera min kollega, som i talarstolen här gav sken av att det inte görs några investeringar i va-näten. Vi är ganska eniga om att det finns ett stort underskott, som dessutom ackumuleras över tid. Men det är ungefär 21 miljarder per år som satsas på va-näten; det vill jag ändå framhålla.

En annan sak som var intressant i debatten är frågan: Varför händer det ingenting kring tvångsanslutningsfrågan trots riksdagens tydliga beslut? Frågan är om det handlar om en ovilja från den kommunala sidan eller om det är informationsbrist. Jag skulle nog hävda att det är det förstnämnda. Anslutningar till kommunala va-nät innebär också en intäkt till kommunerna, som också är med och finansierar andra. Man får fråga sig om vi borde ha gjort detta annorlunda när vi skickade signalen.

Det jag vill lyfta i betänkandet är att det, precis som med i princip allt annat som detta utskott fattar beslut om, hänvisas till diverse saker på Regeringskansliet som vi ännu inte har sett röken av. Det gör det svårt för oppositionspartier att vara konstruktiva. Så fort vi lyfter en fråga hänvisas det till ett pågående arbete, och det blir bekymmersamt.

Låt mig ta några exempel: förstudie om nationell fysisk planering, utredning om en ordnad prövning av havsbaserad vindkraft, regeringsprövningsutredning, utredning om förenklade och förkortade tillståndsprocesser enligt miljöbalken, utredning om vattenfrågor vid planläggning och byggande och uppdrag om nya områden för energiutveckling i havsplanerna.

Det är alltså rätt mycket som låser oss övriga partier när vi befinner oss i det limbo som Lars Beckmans parti på något sätt har försatt oss i.

Alla utredningar är viktiga, det vill jag betona, men Riksintresseutredningen är av särskilt intresse med tanke på att detta är statens sätt att hålla koll på kommunerna. Det gör att detta har svällt till någonting som inte var tänkt från början. Vi vill gärna se vad regeringen kommer med för förslag, kanske om tio år med den här takten.

Avslutningsvis vill jag lyfta några saker som Centerpartiet har tagit upp i sin motion, som har beretts förenklat. Vi har till exempel skrivit om att

vattentjänstlagen bör ändras så att den tillåter extern finansiering av va-infrastrukturen. Där tror jag att det finns en samsyn med bland andra Moderaterna. Det handlar också om att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas. Vi har till exempel skrivit att riksintressen inte bör gälla mark som redan skyddas genom annan lagstiftning. Vi har skrivit om att ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelse och kommuner i arbetet med att se till att riksintresseanspråken hålls aktuella förbättras och förtydligas. Vi har skrivit om att man i samband med eventuell exploatering av åkermark definierar bland annat väsentligt samhällsintresse. Det finns också ett gäng andra förslag i vårt motionsbetänkande.

Men nu är vi återigen här. Debatterna blir tyvärr rätt avslagna i väntan på bättre tider, gissar jag. Jag hoppas att vi nästa år när vi står här igen inte ska behöva fundera på om vi ska behöva damma av förra årtiondets anföranden i samma ämne eller om vi faktiskt ska ha möjlighet att debattera lite nya saker och få lite spänst i debatten. Eller hur, Lars Beckman?

Anf. 159 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Ledamöter och åhörare! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation 5, men jag vill poängtera att vi självklart står bakom alla våra reservationer.

Herr talman! Omfattande underhåll av vår vatteninfrastruktur väntar inom en snar framtid. Investeringsbehovet är stort, och kostnaderna kommer att vara betydande. Det som behövs är en långsiktig planering för underhåll och installation av ny samhällsviktig infrastruktur över hela landet.

Vi kan redan i dag se att flertalet kommuner har stora investeringar framför sig de närmaste åren. De befintliga stammarnas ålder – ofta installerades de någon gång mellan 1950-talet och 1970-talet – börjar ta ut sin rätt. Vatten- och avloppsledningar måste kontinuerligt bytas ut. Om tio år, herr talman, kommer frågan om våra va-system att vara en av de absolut viktigaste infrastrukturfrågorna att lösa i Sverige.

Sverigedemokraterna vill att vi agerar i dag och inte i morgon. Och regeringen måste arbeta förebyggande, så att vi är väl förberedda för denna stora utmaning.

Redan i dag har vi problem med vatten- och avloppsledningar. Vi vet att stora mängder dricksvatten läcker ut i undermåliga rör och kopplingar på vägen till slutkonsumenten. Det är vatten som har gått igenom en reningsprocess, och det är ett stort resursslöseri att renat dricksvatten rinner rakt ut i marken. Att lappa och laga dessa läckage blir i längden både kostsamt och ohållbart.

I vårt grannland Danmark finns det regler kring vattenläckage från va-ledningar och krav på att läckage över en viss gräns inte får förekomma och måste åtgärdas skyndsamt. En sådan reglering är ett sätt att kontrollera vattenläckage och därmed förbättra vattenförsörjningen i kommunerna.

Vi anser att regeringen bör undersöka möjligheten att införa en procentuell gräns för vattenläckage från va-ledningar likt det regelsystem som finns i vårt grannland Danmark.

Herr talman! Om vi ska kunna genomföra detta omfattande arbete måste vi se till att den kompetens som Sverige är i behov av finns. Låt oss inte vara naiva som tidigare regeringar, utan låt oss agera i dag.

För att säkerställa kunskapsförsörjningen och utbildningsnivån på området behövs det ett samarbete mellan berörda parter. Eftersom stora delar

av infrastrukturen för vatten och avlopp behöver bytas ut i framtiden kommer efterfrågan på arbetskraft med rätt kompetens att öka framöver. Det vet vi redan i dag, och det krävs ett strategiskt arbete för att säkra kompetensförsörjningen i konkurrens med andra branscher. Det är en uppgift för regeringen att ta de initiativ som krävs för att vidta dessa nödvändiga åtgärder, och Sverigedemokraterna kommer att noggrant följa detta arbete.

Herr talman! En fråga som har varit uppe tidigare i debatten är att många fastighetsägare drabbas när de som redan har ett fullt godkänt vatten- och avloppssystem ändå tvingas ansluta sig till kommunens va-nät. Dagens regler om anslutning av enskilda avlopp till kommunala avloppsnät innebär oproportionerligt höga kostnader för en enskild husägare. I värsta fall kan man bli tvungen att flytta från sitt hem.

Det är inte rimligt att en fastighetsägare som redan har investerat hundratusentals kronor i ett fullt fungerande va-system ska tvingas att ansluta sig till det kommunala vatten- och avloppsnätet. Fastighetsägare med ett enskilt avlopp ska inte tvingas att ansluta sig till kommunens va-nät, detta självklart under förutsättning att det egna avloppet uppfyller gällande miljö- och hälsokrav.

Herr talman! Vill vi främja en levande landsbygd och göra det enklare för människor att bo på och flytta till mindre orter ska vi inte göra det dyrare och svårare för människor att bo på landsbygden. När kommunen bygger ut vatten- och avloppssystem bör därför de hushåll som har ett fullt fungerande va-system själva få bestämma om de ska ansluta sig till det kommunala va-nätet eller inte.

Vidare behöver regelverket för inspektioner av enskilda avloppsanläggningar vara så pass tydligt att kommuner behandlar fastighetsägare på ett likartat sätt över hela landet, vilket tyvärr inte är fallet i dag.

Herr talman! Krig kan bedrivas i olika skepnader. Historiskt sett vet vi att en del av krigföringen är att störa ut ekosystem. Vid ett angrepp på svensk mark är risken för miljöbrott och angrepp på våra va-system hög, vilket också är ett av flera argument för att en viss del enskilda avlopp i en kommun är bra ur beredskapssynpunkt. Vi måste se till totalförsvarsaspekten och en ökad medvetenhet när det gäller skyddet av vår vattenförsörjning.

Att behålla och skydda tillgången på dricksvatten är även av stor vikt ur hälsosynpunkt, och det är nödvändigt för kommunerna att skydda och förvalta strategiska dricksvattenförekomster och agera skyndsamt om man upptäcker element som kan sprida föroreningar i dricksvattnet eller som på annat sätt kan skada våra vattentäkter.

Mängden kemikalier som används i våra dagliga liv ökar. En stor del av dessa kemikalier hamnar i vattenbeståndet. Mediciner, mikroplaster och antibiotika följer med i avloppsvattnet, och risken är överhängande att de tas in i våra kroppar.

Kommunernas beredskap behöver hålla en hög säkerhetsnivå, då risken att vattenburna bakterier och sjukdomar sprids till vårt dricksvatten är överhängande vid skyfall och översvämningar. Det i sin tur kan få förödande konsekvenser för gamla, små barn och sjuka personer.

Inte sällan saknas beredskap för stora väderomslag i våra kommuner. Avloppssystemen är gamla och inte alltid avsedda för att hantera stora vattenflöden.

I Sverige har olika myndigheter, kommuner och länsstyrelser ansvar för vattenhanteringen runt om i vårt land, vilket inte är optimalt. Sverigedemokraterna vill se en ökad samordning kring dessa viktiga frågor för att det ska kunna tas fram en politik som minimerar risken för dubbelarbete och som ger ett tydligare helhetsperspektiv över Sveriges vattenförsörjning när det kommer till tillgång, beredskap och underhåll.

Anf. 160 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Denna debatt handlar om hushållningen med mark- och vattenområden. Det är en av mina favoritdebatter. Det finns därför en risk för att jag blir lite spretig och rörig, eftersom det finns otroligt mycket intressant att prata om på detta område.

Jag tänkte försöka fokusera på att prata om tre olika områden som på sitt sätt alla hör ihop: skyddet av dricksvatten, infrastruktur för vattenhantering och till sist Sveriges enda nationalstadspark. Vi får se om jag lyckas knyta ihop dessa saker på slutet.

Jag vill börja med en fråga som ligger mig extremt varmt om hjärtat, och det är skyddet av vårt dricksvatten.

Jag kommer från en ort utanför Ronneby som heter Kallinge. Det är där som jag har växt upp, och där bor fortfarande min familj och mina vänner. I hjärtat är Kallinge fortfarande min hemort. Men för många andra associeras numera Kallinge med kemikalien PFAS och en giftskandal.

I december förra året, efter många års kamp, fick slutligen PFAS-föreningen i Kallinge rätt till skadestånd för personskada efter att Högsta domstolen slagit fast att man kan vara förgiftad när man har höga halter av ett giftigt ämne i kroppen oavsett om man har blivit sjuk av det eller inte. Detta är en väldigt viktig game changer. PFAS finns nämligen överallt, och den bryts inte ned. Det gör att kemikalien riskerar att öka överallt, då vi ännu inte har lyckats förbjuda den.

Men hur kunde det bli så att ett helt samhälle kunde förgiftas av sitt dricksvatten i modern tid?

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Rent dricksvatten finns inte i obegränsad mängd, och när dricksvatten förorenas eller förgiftas får det extremt allvarliga konsekvenser, som vi till exempel har sett i Kallinge. Vi vet också att med klimatförändringarna, som gör att det blir längre torrperioder och häftigare regn när det väl regnar, kan trycket på våra befintliga vattentäkter bli större, och det kan bli svårare att reglera vattennivåer och kvalitet på våra vattentäkter.

Det finns i dag olika sätt att skydda en dricksvattentäkt, men inte ens att göra ett område till vattenskyddsområde är tillräckligt för att området och vattnet ska få ett säkert skydd. Det är också långt ifrån alla dricksvattentäkter som har ett skydd i dag. Förr i världen använde man ju ofta vårt vatten som soptipp, men att våra dricksvattentäkter i dag inte har ett bättre skydd är både obegripligt och skrämmande.

I Kallinge utförde Försvarsmakten brandövningar med giftigt brandskum i direkt anslutning till en av Sveriges bästa dricksvattentäkter i Brantafors och Bredåkra, en dricksvattentäkt som nu blivit oanvändbar för all framtid. Lyssna på det – oanvändbar för *all* framtid!

För att undvika risken för fler förgiftade dricksvattentäkter måste vi skydda vårt dricksvatten mycket bättre än vad vi gör i dag. Detta behöver vi göra på många olika sätt. För att förhindra att skadliga kemikalier

hamnar i vårt dricksvatten behövs ny lagstiftning, och det är det vi behöver stå för här. Vi behöver exempelvis stoppa användningen av gifter som används på ett sätt som riskerar att förorena mark och vatten. Vi behöver också ett starkt förbud mot att hantera farliga kemikalier i närheten av dricksvattentäkter.

Vi anser därför att regeringen måste återkomma med förslag om att stärka skyddet av yt- och grundvatten genom att en reglering av dessa införs i miljöbalken. Vi tycker också att regeringen behöver ta initiativ för att även åsar och naturgrusavlagringar ska förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas. Dricksvatten är en förutsättning för oss, och att skydda vårt dricksvatten borde vara en av regeringens högsta prioriteringar. Jag kommer därför att yrka bifall till reservation 3 i betänkandet, som handlar om just detta.

På samma tema vill jag också lyfta vikten av att vi tar hand om våra tekniska system för dricksvatten och avlopp, våra va-system. Det har vi hört lite om tidigare här. På ett enkelt sätt kan vi väl kalla va-systemen förbindelsen mellan våra dricksvattentäkter och våra saftglas. Vi vet att många av våra va-system börjar bli gamla och behöver upprustas och att mycket pengar kommer att behöva läggas på detta framöver. Som vi hörde tidigare är det viktigt att säkra upp både vatten- och avloppsnät, och detta måste vara en högt prioriterad fråga även för vårt civila försvar och för vår katastrofberedskap.

Jag nämnde tidigare att klimatförändringarna riskerar att påverka våra vattentäkter, men vi ser redan att variationerna i väder och häftiga regn ställer våra va-system under hård press. När mycket vatten, som vid skyfall, samtidigt pressas in i våra avlopp och reningsverk försämras exempelvis vår avloppsrening, och förorenat vatten kan hamna i våra sjöar och hav – precis som i Sandviken och Gävle, som vi har hört om tidigare. Här behöver vi sätt att hålla kvar regnvatten i marken, men vi behöver också anpassa våra va-nät för nya omständigheter.

Miljöpartiet vill därför att regeringen tar fram en ny nationell strategi för utbyggnad, upprustning och klimatanpassning av vår va-infrastruktur. Vi vill också se att man inför en ny kommunal dagvattentaxa som kan bekosta åtgärder som behövs för att hantera det regnvatten som i dag belastar våra avloppssystem. Ansvarsfördelningen av åtgärder för att se till att avloppsreningen och hanteringen av dagvatten fungerar bra i hela Sverige är också en fråga som borde utredas i grunden, liksom finansieringslösningar som ser till att upprustning kan genomföras på ett brett och hållbart sätt i hela Sverige.

Slutligen vill jag även säga några ord om Sveriges enda nationalstadspark på temat markanvändning. Vi har varit inne på vatten tidigare, och natur är en viktig och bra lösning när det gäller att både rena regnvatten och hålla kvar vatten i marken vid större regnväder. Därför är exempelvis stadsnära natur viktig för stadens infrastruktur men inte mindre viktig för människor som bor i städerna.

I Sverige har vi både nationalparker och naturreservat men bara en nationalstadspark, med unik lagstiftning. I kanten av Norrmalm i Stockholm där jag numera bor ligger Hagaparken, som är en del av den större nationalstadspark som sträcker sig genom både Stockholm, Solna och Lidingö. Parken är en väldigt populär grön lunga som ger stadens invånare tillgång

till närmatur, frisk luft, motion och rekreation. Dessutom håller parken nere temperaturen vid värmeböljor och kan hålla fast stora mängder regnvatten.

Året runt är nationalstadsparken fylld med aktivitet, från pulkaåkning, svamplockning och kajakpaddling till korvgrillning och romantiska dejter. Samtidigt har parken en rik biologisk mångfald och bidrar med många kulturvärden som byggnader och ruiner. Det är en fantastisk plats som är väl värd att skydda.

Herr talman! Lagstiftningen om nationalstadsparken antogs av en enig riksdag för 30 år sedan med syftet att kunna bevara större områden i städer som historiska landskap. Efter 30 år finns dock fortfarande bara en nationalstadspark i hela Sverige, trots att fler städer kanske skulle kunna bidra med fler. Vi önskar oss därför en utvärdering av hur lagstiftningen runt nationalstadsparken fungerar och har fungerat för att kunna dra lärdomar av detta framåt.

Det finns som ni märker mycket att diskutera. Jag skulle kunna prata om detta i 20 minuter till, eller kanske i flera timmar, men det tror jag inte att ni vill. Jag tror också att min talartid för i dag snart är ute.

I betänkandet finns många viktiga förslag som jag hade velat att utskottet hade lyft och regeringen tagit vidare, men då jag verkligen anser att det är av största vikt att vi snarast ökar skyddet för våra dricksvattentäkter väljer jag i dag som sagt att yrka bifall till Miljöpartiets reservation nummer 3 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

Personalförsörjning

§ 12 Personalförsörjning

Försvarsutskottets betänkande 2023/24:FöU3
Personalförsörjning
föredrogs.

Anf. 161 LARS PÜSS (M):

Herr talman! I dag debatterar vi försvarsutskottets betänkande 3, som rör personalförsörjning. Vi moderater ställer oss bakom utskottets ställningstagande, och jag yrkar bifall till utskottets förslag i sin helhet.

Herr talman! Som inledning vill jag slå fast att Försvarsmaktens viktigaste resurs är dess personal. Utan den står vi oss väldigt slätt. Därför kommer också Försvarsmaktens förmåga att både rekrytera och behålla kompetent personal att vara helt avgörande för dess förmåga att växa och lösa sina uppgifter. Villkoren för officerare, specialistofficerare, reservofficerare, värnpliktiga, hemvärnsmän och anställda soldater blir därmed avgörande för Sveriges förmåga att försvara sig mot en angripare.

Men innan vi kommer in på detaljerna vill jag börja i en helt annan ända, nämligen den om samförstånd.

Just nu står vi inför en av de största utmaningarna i modern tid. Vi har en mycket aggressiv och hotfull granne i öst som inte visar respekt för någon annan än sig själv.

Häromdagen besökte jag ett av våra försvarsföretag. En av uppmaningarna jag fick där var att vi måste agera samfällt, agera tillsammans för Sve-

rige. Mitt svar var: Det tycker jag att vi redan gör. Självklart finns det skillnader mellan oss, men ambitionen är densamma. Vi är alla olika och gör olika prioriteringar – förutom i den här frågan. Jag upplever att det i försvarsutskottet finns en total samsyn om att vilja försvara Sverige, och det tycker jag är viktigt. Det är också viktigt att den som tänker tanken att vilja göra Sverige något ont ska vara medveten om att vi står upp tillsammans eftersom vi tycker att Sverige är värt att försvara.

Vi har nu gått från att först vara neutrala och sedan alliansfria till att vara allierade. För min egen del har det alltid varit en självklarhet att vi ska stå med Nato, att vi tillsammans med andra solidariskt ska stå upp för våra gemensamma värderingar som rätten till frihet, mänskliga rättigheter och den regelbaserade världsordningen.

Herr talman! När vi pratar om försvarets personal, människorna, måste jag bara göra några reflektioner. Generaldirektören för Plikt- och provningsverket, Christina Malm, gjorde i samband med Sälenkonferensen tidigare i år ett uttalande som fick ganska mycket uppmärksamhet, men på ett märkligt sätt. Hon sa ungefär så här: Snart kommer vi att behöva kalla in människor som inte vill göra lumpen. Jag har full förståelse för att hon sa så. Men jag har väldigt liten förståelse för reaktionerna.

Herr talman! Jag ska villigt erkänna att när jag blev inkallad att göra lumpen stod det kanske inte högst upp på min lista över saker jag ville göra. Jag ville plugga, resa och jobba. Mängder av saker kom före att göra lumpen. Dessutom skulle jag åka till Södertälje, och jag skulle inte vara inne i Södertälje utan i en skog en mil utanför och vara där i tolv månader.

Men det är en väldig skillnad mellan att inte vilja och att inte göra. Det var nämligen det som debatten efter Christina Malms uttalande handlade om. Vem är det som inte vill? Jag tycker att frågan är ganska ointressant om du vill eller inte vill. Frågan som är relevant är om du kommer när du blir kallad. Det gör nästan alla. Det är det som är försvarsvilja.

Jag ser med all tydlighet att Försvarsmakten har en resa framför sig för att anpassa sig till dagens förutsättningar. Tiden då man var en och samma arbetsgivare trogen livet ut är förbi. Jag förstår att Försvarsmakten är en verksamhet som skiljer sig från andra på väldigt många sätt. Men vi måste börja våga tänka nytt. Ordningen att det i realiteten bara finns en väg in och att det är när du är ungefär 20 år måste vi börja omvärdera.

I alla arbeten jag haft har bred arbetslivserfarenhet uppskattats. Diversitet ger annorlunda perspektiv och nya tankesätt och bygger förutsättningar för utveckling och innovation.

Herr talman! Jag har full respekt för att det behövs väldigt specifika kvaliteter för att leda ett förband i strid. Men på samma gång behövs det även för att säkerställa logistik, ekonomi, livsmedelsförsörjning och sjukvård.

Jag skulle välkomna om man omvärderar behovet av en officersutbildning för vissa av Försvarsmaktens befattningar. Det gäller inte stridande förband men väl alla de stödtjänster som Försvarsmakten är i behov av. Jag är helt övertygad om att vi måste börja tänka om. Stridande förband är en sak, men för att hålla igång dem krävs det så mycket mer.

Herr talman! På samma gång som Försvarsmakten just nu har ett skriande behov av befäl och personal för att ta sig an alla både nya och utökade uppgifter har vi också en försvarsindustri som skriker efter personal. Och de efterfrågar gärna exakt samma personal som Försvarsmakten.

Det ligger i allas vårt intresse att vi klarar båda uppgifterna. Därför vill jag skicka en uppmaning till både försvaret och industrin: Se på möjligheterna att låta personal gå fram och tillbaka, återigen för att bredda perspektiven! Man bör också se det som något positivt. Det kommer nämligen att ge alla parter personal bredare erfarenhet. Vi står just nu inför en mycket omvälvande period. Då måste vi tänka nytt för att kunna lösa både dagens och morgondagens utmaningar.

Herr talman! Jag vill som avslutning påminna om att Förvarsberedningens slutrapport kommer i morgon. Jag ser att flera av ledamöterna i den har kommit ut från sina sittningar för att vara med här i kammaren. Det är en slutrapport som kommer att ligga till grund för det kommande försvarsbeslutet.

Utan att veta några detaljer är jag ganska övertygad om att det kommer att komma förändringar på en mängd områden. Det i sig är skäl för att arbeta för att få en alltmer snabbväxande försvarsmakt som kan ta sig an både dagens och morgondagens utmaningar.

(Applåder)

Anf. 162 ERIK EZELIUS (S):

Herr talman! Vi debatterar nu försvarsutskottets betänkande nummer 3 *Personalförsörjning*. Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 4 under punkt 2 om Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal.

Herr talman! Vi lever i en svår och prövande tid med ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge i vår nära omvärld som vi inte har sett sedan andra världskriget. Då är det en styrka att vi inom politiken samlar oss och eftersträvar bred enighet.

Omläggningen av svensk försvarspolitik går inte att överskatta. Försvarsbeslutet 2015 bröt med den tidigare politiken, och försvarsbeslutet 2020 kom att utgöra ett paradigmskifte för svensk försvarspolitik med återaktivering av värnplikten, målsättningen om 2 procent av bnp på försvarsutgifter som innebär historiska satsningar på försvaret, ansökan om och det numera fullbordade Natomedlemskapet och inte minst det solida ekonomiska, humanitära och militära stödet till Ukraina i dess kamp för fred och frihet.

Det är historiska satsningar vi ser när vi bygger upp totalförsvaret, inte minst att Försvarsmakten har fått fördubblat anslag från 2020 till 2024.

Enorma resurser läggs på att rusta upp försvaret. Det handlar om etablering av nya regementen och flottiljer, infrastruktur och införskaffande av försvarsmateriel; det kan vara svårt att få perspektiv på hur mycket som läggs på försvaret när vi pratar om hur många procent av bnp det är. Men vi kan konstatera att vi lägger enormt mycket pengar på att rusta upp försvaret. Och det är helt rätt.

Men det som står i centrum för denna debatt är icke att förringa, och även detta är en stor del av kostnadsökningen. Rygggraden när det kommer till att försvara vårt land och våra allierade är människor. Det är män och kvinnor, som du och jag, som antingen i plikten eller i frivillighetens namn axlar gröna eller blå kläder och är tillgängliga 24 timmar om dygnet sju dagar i veckan 365 dagar per år.

Det går inte att förbise något område när Försvarsmakten växer, men långsiktig och hållbar personalförsörjning är helt avgörande om vi ska

lyckas bygga upp såväl vår grundorganisation som vår krigsorganisation. Det finns många relevanta debatter att föra inom ämnet, såsom utbyggnad av värnplikten, rekrytering och bibehållande av officerare och hemvärnsmän och förutsättningar för våra anställda gruppbefäl, soldater och sjömän och för tidvis anställda.

Herr talman! Inriktningen för nuvarande personalförsörjning kom med försvarsbeslutet 2020, det vill säga *Totalförsvaret 2021–2025*. Beslutet innebär en inriktning för krigs- och grundorganisationen med resultatet att krigsorganisationen växer och grundorganisationen utökas med ett antal återinrättade regementen. Liksom utskottet tidigare har konstaterat lever vi med ett ökat personalbehov för Försvarsmakten för en tid framöver.

Låt mig nämna några delar av det som vi socialdemokrater lyfter fram i vår kommittémotion och som nu återfinns i betänkandet som våra reservationer.

På området totalförsvarsplikt är värnplikten grundstommen för att kunna klara av att växa. För att kunna nå målet om 90 000 i krigsorganisationen, som återfinns i beslutet från 2020, och 100 000 i ett nästa steg behöver vi rekrytera fler officerare, reservofficerare, heltidsanställda och tidvis anställda soldater. Det kräver ökade värnpliktsvolymmer.

Målet om 8 000 värnpliktiga per år till 2025 ligger fast, men här säger myndigheten själv att volymerna behöver öka till 10 000 till 2030 för att långsiktigt kunna klara av personalförsörjningen. Socialdemokraterna är inte av någon annan uppfattning än att 10 000 värnpliktiga krävs senast 2030. Om det kommer att fordras fler värnpliktiga återstår att se. Vi väntar som sagt alla spånt på Försvarsberedningens rapport i morgon.

Civilplikten behöver byggas ut. Här kan vi dra lärdomar av Ukraina, där vi ser hur avgörande redundans, uthållighet och kompetens är för att skapa försvarsvilja i hela samhället. Det är därför välkommet att civilplikten i ett första steg aktiveras för räddningstjänst och inom elförsörjningsområdet.

När vi kommer till räddningstjänsten lyfter vi i våra reservationer även upp vikten av att utveckla rekrytering av deltidsbrandmän. Här menar vi att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap kan ha en mer samordnande roll avseende rekrytering och utbildning.

Herr talman! Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen, precis som min kollega Lars Püss nämnde i sitt anförande tidigare. Det är viktigt att myndigheten fortsätter att stärka sin förmåga att rekrytera, attrahera och behålla kompetent personal.

Om vi ska klara av att öka värnpliktsvolymerna, upprätthålla förmåga hos våra stående förband, bemanna Natostaber och så vidare fordras en solid tillväxt av framtida officerare. Därför är det viktigt att få fler att söka sig vidare till en karriär inom Försvarsmakten som officer.

En annan viktig personalkategori, som jag är övertygad om kommer att ha en alldeles central roll när vi bygger upp vårt totalförsvaret, är reservofficerare. Reservofficerarna är en viktig pusselbit på många sätt, bland annat för att hantera den ökade mängden värnpliktiga och bemanna upp krigsorganisationen. Men reservofficerarna skapar också en folkförankring. Individer som har en fot i Försvarsmakten och en i den civila världen stärker totalförsvaret. Därför är utredningen som bland annat ska se över rätt till tjänstledighet välkommen, även om det finns anledning att titta på fler delar för hur vi ska få fler, framför allt engagerade, reservofficerare.

Vi vill också lyfta fram hemvärdet, som är en oerhört viktig resurs och beståndsdel i totalförsvaret. Efter den fullskaliga invasionen av Ukraina såg vi rekordmånga ansökningar för att gå med i hemvärdet. Det är ett tydligt tecken på att försvarsviljan i Sverige är hög. Vi lyfter bland annat fram att hemvärdet behöver växa till 25 000 år 2030.

Vi lyfter också fram frivilligorganisationerna. Även de har en nyckelroll som en del av totalförsvaret. De bidrar med krisberedskap, skapar folkförankring och höjer försvarsviljan. Genom viktiga insatser såsom informationsspridning, utbildning och ungdomsverksamhet bidrar frivilligorganisationerna med att höja kunskap och kompetens bland medborgarna samt till rekrytering, bland annat till hemvärdet. Vi måste fortsätta stärka frivilligorganisationernas roll, och det behövs en översyn av stödet till dem.

Det är bra och välkommet att det nu finns en veteranstrategi. Våra veteraner och deras anhöriga förtjänar samhällets uppskattning och stöd för sina insatser i utlandstjänstgöring och missioner med de risker och uppföringar som följer. Våra veteraner finns i hela samhället. Deras kompetens och erfarenhet gör dem till viktiga delar i totalförsvaret oavsett om de numera ingår i krigsorganisationen, hemvärdet, civilförsvaret eller frivilligorganisationerna eller på annat sätt är med och bidrar till totalförsvaret. Ett nästa steg anser vi socialdemokrater är att utreda hur stödet till veteranföreningarna kan göras långsiktigt.

(Applåder)

Anf. 163 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! I kväll debatterar vi försvarsutskottets betänkande nummer 3, *Personalförsörjning*, där vi också tar upp veteranfrågorna. Den här debatten sker i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Vi behöver på olika sätt förbereda oss genom att stärka försvaret. Det behövs mer personal – officerare och soldater.

Den finländske presidenten Alexander Stubb besökte oss i dagarna. Han uttryckte det som att bästa sättet att undvika krig och främja fred är att tala mindre och förbereda sig mer. Han sa att det låter paradoxalt, men att det är just därför vi behöver ha en stark militär försvarsmakt och att det var därför vi blev medlemmar i Nato. Det är sant för Finland, men det är också sant för Sverige.

Fru talman! När man bygger en stark försvarsmakt behöver man tänka på armén, flygvapnet och marinen och den materiel som behövs där – men också på personalen. Det ska vi tala om här. Det är viktigt att tala om att Försvarsmakten är dess personal. Det vill till att vi satsar på bra villkor så att officerare blir kvar.

Vi har haft en situation där vi tappat mycket personal. Men nu har positiva saker hänt på olika sätt. Vi hoppas att det är en trend, för det behövs ju apropå Natobemanningen som vi som land behöver. Vi behöver även reservofficerare, som förut nämndes. Det är något som har varit försummat och som vi behöver satsa på mycket mer.

Fru talman! Jag vill också säga något om veteranfrågor, som tas upp i betänkandet. De är viktiga. Vi har en stolt tradition. Jag tror att den första insatsen var 1953 i Korea, och sedan dess har vi gjort många insatser. Vi har varit på Balkan, i Afghanistan, i Mellanöstern, på Cypern och i Kongo. Uppemot 100 000 personer har gjort insatser för vårt land och represente-

rat Sverige på de här ställena. De är värda ett stort tack, och det vill jag framföra härifrån talarstolen. I dag är ungefär 53 000 veteraner i livet.

Vi har inte alltid varit så bra på att ta hand om våra veteraner. Vi har blivit bättre, men det finns mer att göra. Jag vill ändå passa på att nämna några saker som vi gör. Veterandagen som dyker upp snart, den 29 maj, är viktig. Vi har instiftat Försvarsmaktens medalj till sårade i strid och en förtjänstmedalj med svärd. Det har införts ett nytt belöningssystem, bland annat för tapperhet i fält. Ett veteranmonument har upprättats. Veterandagen, som jag nämnde, har instiftats, och sedan 2018 är det äntligen en flaggdag. Det borde det ha blivit mycket tidigare, men då blev det i alla fall det. Försvarsmakten inrättade 2017 ett veterancentrum som driver, utvecklar och implementerar myndighetens veteran- och anhörigarbete.

Fru talman! Frivilligorganisationerna tycker jag också är värda att nämna. Fyra frivilliga veteransoldat- och anhörigorganisationer får statsbidrag. Det är Sveriges Veteranförbund, Invidzonen, Idrottsveteranerna och Soldathemsförbundet. Fredsbaskrarna, Sveriges Veteranförbund, är en sammanslutning av veteraner. Invidzonen ger hjälp till anhöriga både före och efter en insats. Svenska Soldathemsförbundet gör viktiga insatser för värnpliktiga, vilket kammaren känner till, och de erbjuder också samtalsstöd till dem som tjänstgjort utomlands.

Fru talman! Det finns en liten organisation som också får statsstöd som heter Idrottsveteranerna. Jag besökte dem ganska nyligen och tycker att de är värda att nämna. De är speciellt inriktade på de veteraner, ungefär ett hundratal, som konstaterats ha PTSD eller andra typer av skador, fysiska eller psykiska. Idrottsveteranerna gör en jättefin insats genom att hjälpa dem att göra meningsfulla saker och idrotta. Jag tycker verkligen att det är värt att nämna att dessa saker görs.

I Amerika är att vara veteran någonting väldigt viktigt. Det uppmärksammas mycket. Jag var ju inne på att vi inte alltid har gjort det vi borde ha gjort, men nu har det kommit viktiga förbättringar. Det känns angeläget att ta upp i den här diskussionen och debatten som handlar om just veteraner.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 164 LARS WISTEDT (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Fru talman! Medborgare och personal inom Försvarsmakten! Försvarsberedningen avslutar den här veckan sitt arbete och lämnar i morgon in slutrapporten *Stärkt försvarsförmåga – Sverige som allierad*. I den lyfter beredningen fram vikten av att snabbt öka vår samlade försvarsförmåga, framför allt i skuggan av det ryska angreppskriget i Ukraina.

Nu är det mycket som ska ske på kort tid. Det handlar om att återuppbygga det som drygt 30 år av tämligen omfattande slapphänthet från diverse regeringar sedan 1995 har raserat. Det tar som bekant ofta minst dubbelt så lång tid att bygga upp något som att rasera det.

I debatten har det fokuserats väldigt mycket på inköp av materiel och ammunition, inte minst med tanke på att Sverige har levererat 15 stödpaket till ett värde av över 30 miljarder till Ukrainas frihetskrig. I dagens marknadsbaserade samhälle tar det tid att beställa ny materiel, då industrin

behöver ordrar för att starta ny produktion. Det finns också en uppsjö av byråkratiska hinder att övervinna, däribland miljötillstånd.

Fru talman! Att ersätta materiel och förnödenheter kan i dag jämföras med byggandet av Egyptens pyramider. Vi befinner oss i nästan samma situation som i september 1939. Då tog det närmare 50 år och mycket mer än 2 procent av bnp att bygga upp det robusta totalförsvaret som var ett svenskt adelsmärke under 60-, 70- och 80-talen. Att det skulle gå fortare i dag, eller för den delen kosta mindre, är tämligen osannolikt. Prislappen hade kunnat vara mycket mindre om vi inte hade avvecklat allt under de gångna 20–25 åren.

Fru talman! Det här med att ersätta materiel är förvisso en sak, men det finns någonting som är betydligt svårare att återanskaffa, nämligen Försvarsmaktens kompetenta personal. Vissa partier har här under den senaste tiden pratat väldigt mycket om att det ska till nya brigader, nya regementen, nya utbildningsplatser och allt vad som nu utlovats. Det här låter ju bra, särskilt ur ett regionalpolitiskt perspektiv, för då ser man nya arbetstillfällen och därmed ett bättre kommunalt skatteunderlag. Det som dock inte riktigt har nämnts i den här debatten är faktiskt personalen.

Fru talman! Vem ska göra allt det här? Vem ska göra grovjobbet med att sätta upp de nya organisationsenheterna och utbilda de nya bataljonerna och förbanden för att sedan kanske kommenderas iväg hemifrån, ibland på flerårig tjänstgöring inom Sverige eller utomlands, kanske till Natostaber eller annan tjänstgöring på andra sidan Östersjön, om inte just personalen?

Hur ska vi rekrytera – och kanske framför allt behålla – dugliga och motiverade officerare och specialistofficerare och även naturligtvis anställda gruppbefäl, soldater och sjömän? De har ju redan under fredstid arbetsförhållanden som innebär betydligt större umbäranden än vad många – jag skulle nog vilja säga de allra flesta – upplever dagligdags i sina civila jobb.

Som befäl eller soldat förutsätts du vara en i laget, delta i förbandets utbildning samt planera och förbereda dig inför övningar utanför betald tjänstetid. Du ska som ledare och föregångsperson delta i tämligen ansträngande fysisk träning under hårda förhållanden året om i alla väder. Du ska också planera, leda och följa upp övningar med skarp ammunition, skarpa sprängmedel, tunga stridsfordon, flygplan och fartyg där risken för skador är påtaglig och samtidigt ansvara för att de soldater som anförtrotts dig inte skadar sig eller omkommer vid olyckor.

Du ska även vara ställföreträdande mamma och pappa, lyssna på dina soldaters bekymmer och vårda deras mentala hälsa. Du ska lära dem att sköta sin utrustning och till och med att städa sitt eget rum – det är det inte alla som kan. Du ska lära dem att de är en del i ett lag och en del i något större – en liten men viktig kugge i vårt totalförsvaret. I krig eller olika former av insatser utomlands ska du som befäl leda soldaterna i strid, dela deras umbäranden och riskera att bli skadad eller dödad, samtidigt som du ansvarar för en grupp, en plutons eller ett kompanis liv och säkerhet.

Allt det här ska du göra i en organisation som under lång tid berömt sig för att inte få vara löneledande – du ska egentligen vara tacksam för att du fått gå en utbildning med värnpliktsförmåner. Med den inställningen, fru talman, är det inte konstigt att vi har brist på befäl och personal av olika kategorier i Försvarsmakten.

Vad kan vi då göra för att åtgärda detta? Ytterst är det ju faktiskt Försvarsmakten som är personalansvarig, och inom Försvarsmakten måste man nu orka tänka utanför boxen, särskilt mot bakgrund av vår nya ställning som allierad i Nato. Men om man nu inte kan erbjuda marknadsmässiga löner bör man kanske i stället fundera på andra ersättningsformer, dels för att locka intresserade att ta anställning i Försvarsmakten, dels för att sedan kunna behålla dem. Det tar uppemot tio år att få fram en duglig kompanichef, bataljonschef eller flygförare och kanske ännu längre att få fram en duglig fartygschef eller annan specialist inom något av vapenslagen. Sammantaget kostar det här flera miljoner kronor per individ. Att då inte säkerställa att yrket är attraktivt i det långa loppet är en otroligt dålig investering.

Fru talman! Man skulle kunna tänka sig någon form av premie i olika intervaller beroende på anställningstid, kanske så att den anställde kan välja det som passar just denne bäst. Ett exempel på detta kan vara att pensionsåldern sänks med ett år efter vart fjärde års tjänstgöring. Detta system finns i Frankrike vid utlandstjänst – ju längre bort, desto fler år i sänkt pensionsålder. Man kan också tänka sig ett system där man får ett års betald utbildning på högskola i samband med karriärväxling. Andra exempel kan vara skattefria premier vid längre utlandstjänstgöring eller längre kommenderingar från hemorten, skattefria premier för fältövningsdygn, fria tjänstebostäder på orter med rekryteringsvårigheter, fri barnpassning på tjänstgöringsorten med mera.

Fru talman! Det är ju faktiskt endast fantasin som sätter gränserna för vad man skulle kunna göra – eller kanske snarare bristen på fantasi tillsammans med en hel del svensk administration och byråkrati. Men vill man så kan man.

(Applåder)

Anf. 165 ANNA STARBRINK (L):

Fru talman! Personal- och kompetensförsörjningen i totalförsvaret har en avgörande betydelse för Sveriges säkerhet och för vår förmåga att möta kriser och ett väpnat angrepp. Detta har flera talare beskrivit väl här i kammaren.

Det allvarligaste säkerhetspolitiska läget på decennier, som följer av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, liksom Sveriges medlemskap i Nato och vår egen ambition att stärka vårt militära och civila försvar gör frågan om kompetensförsörjning än mer angelägen. Totalförsvaret behöver växa ytterligare, vilket kräver ökad tillgång på personal.

Regeringen har slagit fast att en fungerande personalförsörjning är central för arbetet med att stärka försvaret, och det är en självklarhet. Men för att detta ska bli framgångsrikt behövs ett aktivt arbete och utökade resurser. Försvarsberedningen kommer alldeles inom kort, om bara några timmar, att presentera sitt förslag till hur Försvarsmakten ska förstärkas. Till hösten kommer en totalförsvarsproposition som ska behandlas här i kammaren. Att personalpolitiken då kommer att ha en stor betydelse är uppenbart.

Försvarets bemanning bygger som alla vet både på värnplikt och på anställda. Utan att föregripa Försvarsberedningens rapport vill jag peka på behovet av att utöka värnplikten så att fler grundutbildas. Det är en nödvändig åtgärd för krigsorganisationen och för att ha en rekryteringsbas för

anställningar inom Försvarsmakten; det behövs också fler anställda i Försvarsmakten. Tillväxten förutsätter vidare att det finns yrkesofficerare i större skala än i dag. Därtill måste vi också vara medvetna om att stora pensionsavgångar väntar de närmaste åren. Även reservofficerarna behöver förstås bli fler.

Regeringen har tillsatt en utredning med direktiv om att se över vissa frågeställningar kring personalförsörjningen inom Försvarsmakten för att därigenom öka tillgången på personal och förbättra uthålligheten i krigs- och grundorganisationen. Det är förstås en väldigt välkommen utredning. En av frågorna som ska analyseras är tillgången på anställda gruppbefäl, soldater och sjömän. Vi vet att många slutar sin anställning alltför tidigt. Samtidigt finns det inte möjlighet för den som vill att fortsätta arbeta kontinuerligt efter fullgjort kontrakt om åtta plus fyra år. Här tror jag att det finns möjlighet att tillgängliggöra mer kompetens bland erfarna soldater och sjömän som vill fortsätta sitt arbete inom Försvarsmakten. Även förutsättningarna för reservofficerarna ska ses över i den här utredningen, bland annat avseende rätten till tjänstledighet.

Totalförsvaret som helhet måste ha den bemanning som krävs för att kunna fullfölja sitt uppdrag. Införandet av civilplikten är ett viktigt steg i utvecklingen av det civila försvaret. Regeringen har tillsatt en utredning även på det här området för att se hur vi kan nå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret. Betänkandet kommer att presenteras under nästa år.

De utredningar som tillsatts kan få mycket stor betydelse. Men det går verkligen inte att passivt invänta deras betänkanden – tvärtom. Många insatser för att locka nya personer till verksamheterna, och för att behålla den befintliga personalen, behöver göras av myndigheterna här och nu.

När Försvarsmakten växer är det angeläget att utvecklingen sker på ett sätt så att kompetensen tas till vara. Därför måste Försvarsmakten bland annat göra stora ansträngningar för att även kvinnor ska ha en positiv upplevelse av sin värnpliktsutbildning och se goda möjligheter till ett bra yrkesliv i Försvarsmakten. Då måste de praktiska förutsättningarna fungera väl.

Diskussionen om brist på damunderkläder är förstås negativ. Jag skulle vilja hävda att det är patetiskt efter så många år att problemet inte är löst. Det nås vi fortfarande av vittnesmål om.

Än värre är det med vittnesmål om att sexuella trakasserier inte alltid tas på största allvar. Sådant förekommer i alla organisationer och självklart också i Försvarsmakten. Jag förutsätter och litar på att Försvarsmakten tar de problem som har uppmärksamrats på största allvar.

Andelen kvinnor har ökat gradvis under de senaste åren, och målsättningen för 2024 är redan uppnådd för samtliga personalkategorier. Men arbetet måste drivas långsiktigt.

Fru talman! Jag tror att vi alla ser betydelsen av ett starkt totalförsvaret. Det kräver en lång rad beslut och kraftigt ökade resurser. Med de utredningar som redan tillsatts, och det underlag som myndigheterna bidragit med till Försvarsberedningens kommande rapport, har vi ett bra underlag för kommande beslut. Då kommer också många av de synpunkter som förts fram i de motioner som vi ska behandla här i kammaren att omhändertas på olika sätt och kunna övervägas i det sammanhanget. Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 166 HANNA GUNNARSSON (V):

Fru talman! Årade ledamöter! Hej till alla er som sitter och lyssnar och tittar hemma!

I dag debatterar vi en stor mängd motioner på försvarspolitikens område som handlar om Försvarsmaktens personal, rekrytering och hur vi ser till att det är så bra villkor som möjligt för Försvarsmaktens personal.

Samtidigt som vi har den här debatten pågår också två andra viktiga verksamheter. Den första är den pågående värnpliktskongressen där Sveriges värnpliktiga har valt ombud. De har under veckan haft viktiga diskussioner om värnpliktigas utbildning, materiel, villkor och ersättningar.

Värnplikten garanterar en folkförankring av Försvarsmaktens verksamhet så att så många olika människor som möjligt med olika bakgrund och erfarenheter ska kunna delta i försvaret av Sverige och få de viktiga kunskaperna för att göra vårt land säkrare och tryggare för alla.

Jag hoppas att alla ombud på kongressen har haft en riktigt bra kongress med konstruktiva diskussioner och bra beslut. Nu under eftermiddagen ska eller har ett nytt pliktråd valts. Jag vill passa på att tacka det avgående pliktrådet för ett väldigt gott samarbete och önska det nyvalda pliktrådet lycka till.

Vänsterpartiet menar att Pliktrådets självständighet måste garanteras och att de värnpliktigas ersättning, som inte har justerats på väldigt många år, indexeras så att den följer med i samhällets prisutveckling.

Fru talman! Jag gör den här hälsningen till värnpliktskongressen inte bara för att vara trevlig. De ombud som har arbetat på kongressen är grunden för och framtiden för det svenska militära försvaret. Jag hoppas att många av ombuden och deras kamrater vill stanna kvar i Försvarsmakten eller väljer att arbeta i någon annan totalförsvarsviktig verksamhet framöver. Vi kommer att behöva väldigt mycket ny personal.

Den andra stora grejen som pågår just nu är Försvarsberedningen. Vi har just nu tagit paus för den här debatten. Vi ska snart slutförhandla vår rapport som vi presenterar i morgon. Den ligger till grund för det nya försvarsbeslutet som vi ska fatta i höst tillsammans med den rapport som vi gjorde om det civila försvaret. I morgondagens rapport kommer personalfrågorna att vara en viktig del. Det är lite olyckligt att den här debatten kommer i dag och inte i nästa vecka.

Fru talman! Vi lever i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Det är krig i Europa efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Det allvarliga omvärldsläget ställer vårt eget totalförsvar på prov och kräver att vi gör satsningar för att göra samhället mer robust. De som ska göra detta är personalen i både det militära och det civila försvaret. Försvarsmaktens verksamhet, precis som inom räddningstjänst, polis och liknande yrken, innebär stora risker, höga krav och att man är igång och arbetar dygnet runt.

De senaste åren har vårt samhälle genomgått flera stora kriser. Det gäller framför allt pandemin och nu också de följder som kriget i Ukraina får även här i Sverige. En av de stora lärdomarna som vi tar med oss är just betydelsen av välutbildad personal med goda arbetsvillkor, rätt verktyg och materiel. Det gäller även engagemanget hos vanliga människor att vara med och hjälpa till när det verkligen behövs.

Det är Försvarsmakten, Hemvärnet, de frivilliga försvarsorganisationerna, kommunernas frivilliga resursgrupper, Röda Korset och många fler

både stora och små ideella föreningar som har gjort och gör enorma insatser.

Att arbeta med totalförsvarets skarpa arbetsuppgifter är inte ett lätt jobb. Vi är mycket tacksamma för alla som väljer att arbeta inom dessa yrken. De svåraste arbetsuppgifterna är nog de som görs utomlands.

Jag vill framföra ett speciellt stort tack till alla som åker eller har åkt iväg på internationella militära insatser. Vi har flera gånger de senaste åren sett evakueringar från konfliktzoner, och insatser vid jordbävningar, bränder och andra naturkatastrofer. Stort tack för era insatser!

Fru talman! Personalen är totalförsvarets viktigaste resurs. I januari tillsatte regeringen en utredning om just personalfrågor. Det var väldigt efterlängtat och väldigt bra. Det finns många frågor att lösa på området.

Flera av de saker som utredningen ska arbeta med är sådant som det finns tillkännagivanden om härifrån riksdagen eller sådana saker där det redan nu finns en majoritet bland riksdagens partier. Utredningen fick väldigt lång tid på sig. Den ska vara klar den 1 juli 2025, alltså efter ett och ett halvt år av utredningsarbete.

Det är såklart bra att frågorna genomlysas ordentligt. Men en hel del av det som utredningen tittar på behöver lösas här och nu för att vi ska kunna behålla den personal vi har och kunna rekrytera fler.

Jag uppmanar försvarsministern att dela upp den utredning som är tillsatt och som pågår i delrapporter så att vi kan börja arbeta med de frågorna allteftersom. Frågor som jag tror att man skulle kunna lösa ganska snart är rätten till tjänstledighet för reservofficerare och tidsgränsen för anställning av soldater.

Fru talman! Vanligtvis brukar jag hålla ett ganska långt anförande om detta betänkande som behandlar motioner från allmänna motionstiden. Vi är dock mitt i Försvarsberedningens arbete och behöver återgå till det vi gör, så jag ska hålla mig lite kortare än vanligt. Men jag vill nämna några frågor.

Det gäller först jämställdheten. Kvinnors deltagande i försvars- och säkerhetsarbetet är avgörande för att hela samhället ska vara med och bidra och kunna stå emot kriser och akuta händelser. Försvarsmakten arbetar med jämställdheten, men det finns mer att göra. Det gäller framför allt utrustning, kläder och annan materiel som passar kvinnor.

Jag vill nämna löner, god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor. Det är saker som gör att personal vill stanna kvar och fortsätta att kunna göra ett bra jobb. Det finns många yrkesgrupper i Försvarsmakten, framför allt de civilt anställda, som har en annan arbetsmarknad som kan erbjuda högre löner och kanske till och med bättre arbetsvillkor.

Rätt utrustning är viktigt för att personalen ska kunna göra ett bra arbete. Det får inte saknas nödvändig personlig utrustning och materiel. De stora ökningarna som vi har lagt till försvarsbudgeten de senaste åren måste gå till att lösa de akuta problemen och bristerna. Det är i slutänden en fråga om säkerhet.

Tolvårsgränsen för anställning av soldater anser vi i Vänsterpartiet behöver avskaffas. Jag ser fram emot att den utredning som försvarsministern har tillsatt kommer fram till bra lösningar om detta, och helst i morgon. Vi behöver det för att kunna behålla personalen i Försvarsmakten.

Fru talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation nummer 18. Vänsterpartiet har bara en reservation i betänkandet det här året. Det är vår

årligt återkommande motion om att ta bort systemet med att Försvarsmakten förser hovet med adjutanter.

Adjutanter är högt utbildade officerare med mycket erfarenhet som lånas ut för att hjälpa kungen och kronprinsessan med allehanda sysslor en månad om året enligt ett rullande schema.

Detta menar vi är slöseri med våra officerares tid. De behöver ägna sig åt sina arbetsuppgifter – att stärka och bygga upp det svenska militära försvaret, att utbilda värnpliktiga och genomföra övningar och sådant. Vi menar att adjutanterna bör kunna ersättas med civilt anställda.

Anf. 167 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får på förekommen anledning påminna ledamoten, som nog också har erfarenhet från beslutsfattande om detta i gruppledarkrets, om att gruppledarna och talmannen har överenskommit att kläder och märken med politiska budskap utöver sedvanliga partinålar inte får bäras i kammaren under debatten. Jag noterade att ledamoten inte följde detta i det här fallet och erinrar därför om reglerna. De finns även på Intranätet.

Anf. 168 MIKAEL LARSSON (C):

Fru talman! Grunden för att vi ska lyckas få vår försvarsmakt att växa och bli större är personalen. Så är det i många andra branscher också.

Personalförsörjningen inom Försvarsmakten är en av de största utmaningarna framöver. Sverige har gått med i Nato samtidigt som det militära försvaret ska växa kraftigt kommande år med ökade krav på krigsduglighet och beredskap. Fler ska tjänstgöra på Natostaber. Det behövs personal till de nya regementena runt om i landet, och fler värnpliktiga ska utbildas. Det är uppenbart att åtgärder behövs både i ett kort och i ett långt perspektiv för att hitta lösningar för en hållbar personalförsörjning.

Centerpartiets bedömning är bland annat att utökade möjligheter till högre pensionsålder, rätt till tjänstledighet för reservofficerare och förbättrade villkor för officersaspiranter kan vara lämpliga åtgärder.

Vi vet att lönesättningen förhandlas av parterna, men Centerpartiet vill samtidigt framhålla att det är viktigt att Försvarsmakten kan erbjuda goda villkor och goda incitament för den personal som är intresserad av att söka sig till myndigheten, stanna kvar i ytterligare några år eller återvända i tjänst efter några år i civil karriär. Den utredning om framtida personalförsörjning som flera av mina kollegor har refererat till är bra, och förslagen som kommer där lär vi få återkomma till i denna kammare. Det som är viktigt framöver är att Försvarsmakten är en attraktiv och modern arbetsgivare och kan erbjuda attraktiva anställningar.

Vidare är det viktigt att vi ska få en mer jämställd försvarsmakt. En viktig åtgärd som kan bidra till detta är att försvarsmaktsledningen regelbundet följer upp och utvärderar förbandens jämställdhets- och likabehandlingsarbete.

Dessutom måste Försvarsmakten säkerställa att kvinnliga soldater kan genomföra övningar och strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser och begränsar deras förmåga att bidra i strid.

Fru talman! Centerpartiet anser att det formella medinflytandet för värnpliktiga behöver ses över för att bli bättre. Man ska stå oberoende från Försvarsmakten. Varje förband bör ha en medinflytandeofficer som en länk mellan de värnpliktiga och förbandschefen.

Centerpartiet anser att medinflytandet för totalförsvarspliktiga ska förbättras och att Pliktrådets ställning ska höjas. Att kallas in med plikt är ett stort ingrepp i den enskilde individens liv, och därför är det särskilt viktigt att villkoren för de värnpliktiga inte är undermåliga. Centerpartiet föreslår därför att de totalförsvarspliktigas dagarsättning indexregleras för att följa samhällets prisutveckling på samma sätt som exempelvis bidrag från CSN och att förplägnadsersättningen för värnpliktiga ska följa kostnaderna och också täckas med en indexuppräknings.

Fru talman! De frivilliga försvarsorganisationerna som verkar över hela landet har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. De är mycket viktiga ur ett folkförankringsperspektiv, och rekryteringen behöver underlättas så att fler engagerar sig frivilligt i till exempel fjällräddning, sjöräddning eller brandvärn. Det är oerhört viktigt att människor som bor i glesbygd och på landsbygden också ska kunna känna sig trygga med att hjälpen kommer om den behövs.

De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet täcker många olika och viktiga områden, och frivilligheten kommer att få en allt större roll när det civila försvaret byggs upp, inte minst för befolkningsskyddet. För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten är det viktigt att ansvariga aktörer också planerar in att använda sig av frivilliga under krishantering. Organisationerna behöver komma in i kommuner och regioner och i statlig planering, utbildning och övningar på ett systematiskt sätt. Man ska också kunna skriva nödvändiga avtal så att alla ska kunna medverka.

Fru talman! Jag vill också nämna lite om hemvärnet. Hemvärnet bidrar till en stark folkförankring och en stark försvarsvilja runt om i landet. Hemvärnet har varit viktigt och är oerhört viktigt i hela landet. Hemvärnet har också bidragit till att hjälpa till att utbilda ukrainska soldater.

Fru talman! Att civilplikten nu aktiveras är bra, men Centerpartiet vill understryka att det är viktigt att civilpliktiga inom räddningstjänsten i så stor utsträckning som möjligt rekryteras från lokalsamhällen runt om i landet för att sedan placeras och delvis utbildas i de lokala räddningstjänstorganisationerna. Med lokal närvaro och civilpliktiga som är rekryterade lokalt kan i bästa fall också rekryteringsbasen till deltidbrandkåren öka.

I Försvarsberedningens rapport *Kraftsamling* skrev man om just behovet av att kunna utbilda i hela landet och inte enbart på exempelvis MSB:s två anläggningar. På så sätt blir förankringen bättre, och viljan att kunna hjälpa till blir stark i den bygd man lever och verkar i. I min egen valkrets finns Guttasjön, där Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund huserar, och angränsande, bland annat i Skaraborg, finns anläggningar för att utbilda civilpliktiga inom räddningstjänsten. Försvarsviljan och folkförankringen har aldrig varit viktigare än i den tid vi lever i.

Fru talman! Jag hoppas verkligen att vi till nästa år ska slippa stå och prata om villkor och indexuppräknings för olika ersättningar. Att räkna upp ersättningar med index är en lågt hängande frukt, och det kan vara ett litet steg på vägen för att göra Försvarsmakten än mer attraktiv. De stora dragen med att peka ut riktningen behöver vi självklart återkomma till, och det kommer vi bland annat att göra i Försvarsberedningens rapport och i den utredning som pågår.

Med detta vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 6.

Anf. 169 EMMA BERGINGER (MP):

Fru talman! Låt mig inleda med att yrka bifall till reservation 3.

Sveriges försvar, såväl det militära som det civila, hänger ytterst på personalen. De kvinnor och män som förbereder sig, övar och tränar för att skydda Sverige och vår demokrati och ständigt jobbar för att hålla Sverige säkert behöver goda förutsättningar och villkor för att lösa dessa uppgifter.

Rysslands fullskaliga och folkrättsvidriga invasion av Ukraina har förändrat förutsättningarna för det svenska försvaret. Sverige är numera en del av försvarsalliansen Nato, och Försvarsmakten växer.

Miljöpartiet stöder sedan flera år en snabbare och mer omfattande återuppbyggnad av såväl det militära som det civila försvaret. Miljöpartiet vill samtidigt se en bättre balans mellan det militära och det civila försvaret. För att svara upp mot dagens hotbild menar vi att en betydligt högre grad av kommande anslagsökningar behöver gå till det civila försvaret.

Fru talman! För att Försvarsmakten ska kunna växa behöver fler göra grundutbildning med värnplikt, vilket är den huvudsakliga rekryteringsbasen såväl när det gäller kontinuerligt och tidvis anställda soldater, sjömän och gruppbefäl som när det gäller vidare utbildning till officer. I år uttas 8 000 personer från en årskull på cirka 110 000 personer för att göra grundutbildningen 2025–2026. Även om antalet kommer att öka de kommande åren är det långt ifrån alla som får eller behöver göra grundutbildningen. Men då uttagningen sker utifrån vilka som befinner sig vara lämpliga kan det bli så att någon som väldigt gärna vill göra lumpen av olika anledningar inte får chansen samtidigt som någon som helst inte vill blir tvungen att rycka in.

Nu införs också civilplikt, vilket vi från Miljöpartiet ser positivt på. Vi behöver kunna säkerställa en personalförsörjning även för det civila försvaret. Vi har föreslagit en civilplikt i form av en resiliensjänstgöring för att säkerställa att det finns personal inom det civila försvaret och krisberedskapen för att hantera klimatrelaterade kriser, exempelvis skogsbränder och översvämningar.

Miljöpartiet menar att deltagande i försvaret, såväl det militära som det civila, så långt som möjligt ska bygga på frivillighet och att det alltid ska finnas möjlighet till vapenfri tjänst. Men samtidigt är värnplikt och civilplikt viktiga verktyg för att bemanna försvaret.

Fru talman! En aktuell fråga när det gäller värnplikten är frågan om huruvida värnpliktiga kan komma att behöva delta i Natooperationer utomlands. I dagsläget kan värnpliktiga delta i utbildning utomlands. Men frågan nu gäller om värnpliktiga efter grundutbildningen, med fortsatt plikt, ska vara tvungna att delta i Natos operationer.

Miljöpartiet är skeptiskt till att skicka värnpliktiga till tjänstgöring i Natooperationer i fredstid. Vi tror att det är bättre att de som blir vårt bidrag till sådana operationer är yrkesmilitärer, antingen kontinuerligt anställda eller tidvis anställda. Vi menar att militär personal som deltar i dessa operationer kommer att göra ett bättre jobb om de är där frivilligt. Exempelvis skulle det kunna röra sig om personer som efter genomförd grundutbildning får en tidvis anställning vid Försvarsmakten för att kunna tjänstgöra till exempel vid bataljonen i Lettland.

Det är viktigt att militär personal som ska göra utlandstjänstgöring i Natooperationer har bra villkor, som gör det attraktivt att delta och bidra i försvaret av Sverige och allierades territorium.

Fru talman! För att fler ska kunna utbildas med värnplikt behöver också antalet officerare öka. Jag noterar att även Kronprinsessan nu ska utbilda sig till officer. Jag anser att det är önskvärt att se över och modernisera regelverket för till exempel dagersättningen och rätten till bostadsbidrag, så att fler studerande inom totalförsvaret kan få förutsättningar som är mer likvärdiga andra studenters förutsättningar när det gäller att kunna arbeta extra under sommaren. Detta skulle kunna ske genom ett högre fribelopp. Det skulle vara av betydelse för Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera även äldre personer som har familj.

Fru talman! Jämställdheten är viktig för att kompetens inom hela befolkningen ska kunna nyttjas i försvaret. Förutsättningarna för att genomföra uppdraget måste vara goda oavsett om det handlar om tillgång till materiel, rätt kläder och rätt skyddsutrustning som passar eller om det handlar om villkor för att kunna kombinera uppdraget med att ha familj.

Försvarsmakten arbetar för att öka andelen kvinnor på alla nivåer genom ett långsiktigt arbete med attraktionsskapande aktiviteter inom rekrytering och personalutveckling. Man arbetar även med jämställdhetsintegrering, systematiskt jämlikhetsarbete och icke-diskriminering. Men som vi har hört tidigare från talarstolen finns det brister. Det uppdragas fall där personer har betett sig olämpligt. Diskriminering, sexism och trakasserier har förekommit. Det måste vara nolltolerans mot det.

Fru talman! Samhällets beredskap är helt beroende av det arbete som görs inom de olika frivilliga försvarsorganisationerna. Här finns värdefull kompetens som behövs för att totalförsvaret som helhet ska fungera. För att kompetens och resurser inom de olika organisationerna ska kunna nyttjas fullt ut behöver roller tydliggöras i relationen mellan de olika aktörerna, och åtgärder behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för att kunna delta i utbildning och träningsverksamhet inom de frivilliga försvarsorganisationerna.

Fru talman! Räddningstjänsten är den viktigaste resursen för snabba insatser vid olyckor, bränder och översvämningar. Räddningstjänsten är också central i totalförsvaret, varför en fungerande räddningstjänst stärker alla delar av vårt totalförsvaret. Även om räddningstjänsten i första hand är kommunernas ansvar är ideella organisationer viktiga samarbetspartner. Räddningstjänsten behöver förstärkas, och rekryteringen av deltidspersonal behöver underlättas så att en god krisberedskap kan finnas i hela landet.

Avslutningsvis, fru talman! I morgon väntas Försvarsberedningen presentera sin slutrapport. Som det sagts här tidigare arbetar vi fortfarande med de sista detaljerna. Det har varit ett intensivt förhandlingsarbete. Utan att avslöja för mycket är jag säker på att vi kommer att behandla personalfrågan på ett omfattande sätt i denna rapport. Jag ber alla tittare att ta del av Försvarsberedningens rapport, som kommer i morgon.

Anf. 170 GÖRAN HARGESTAM (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Fru talman! I kväll debatterar vi betänkandet FöU3 *Personalförsörjning*. I mitt anförande fokuserar jag på vikten av att vi skapar goda förut-

sättningar för alla de reservofficerare som utgör ryggraden i Försvarsmak-
tens ledning.

Det finns i dag cirka 7 000 anställda reservofficerare i Försvarsmakten. Det råder brist på reservofficerare som faktiskt tjänstgör. Behovet av reservofficerare kommer att öka de närmaste åren, varför det är av stor vikt för försvarsförmågan att få fler att vilja utbilda sig till och tjänstgöra som reservofficer.

Reservofficeren är en tillsvidareanställd officer som tjänstgör tidvis i Försvarsmakten. Sin huvudsakliga tjänstgöring och inkomst har reservofficeren i sitt civila arbete. Tjänstgöringsskyldighet i Försvarsmakten föreligger förstas vid höjd beredskap och när tjänstgöringsorder accepterats, men inte innan dess.

Föreligger det tillräckligt många hinder för reservofficeren att tjänstgöra finns överhängande risk att reservofficeren tvingas tacka nej till tjänstgöring med följden att försvarsförmågan påverkas negativt. Till stor del är det värnpliktiga och reservofficerare som står för tillväxten av vårt försvar, så varje hinder för tjänstgöring eller kompetensutveckling bör undanröjas.

Snittåldern i reservofficerskåren är hög. För att möta pensionsavgångar och få en balanserad åldersstruktur behövs fler nytexaminerade reservofficerare. Därför bör även utbildning till reservofficer underlättas. Fler utbildningsvägar behövs, och antalet platser på reservofficersutbildningen bör öka markant.

Fru talman! Det finns olika sätt att undanröja de hinder som föreligger i dag. Jag ska ge några exempel på åtgärder som skulle kunna underlätta och öka yrkets attraktionskraft.

Det handlar om att säkra rätt till studieuppehåll och anstånd med civila studier. I dag har den som vill utbilda sig till eller tjänstgöra som reservofficer inte rätt till uppehåll eller anstånd med civila studier.

Det handlar om att ändra CSN:s regler så att nuvarande reservofficerspremie undantas från det belopp som sätter tak för hur mycket en student får tjäna för att få studiemedel.

Det handlar om att nedskryta civila studieskulder med en viss summa för varje vecka som reservofficeren tjänstgör i Försvarsmakten.

Det finns ytterligare åtgärder som skulle kunna underlätta och höja attraktiviteten för reservofficersyrket.

Det handlar om laglig rätt till tjänstledighet hos en civil arbetsgivare. Eftersom någon explicit laglig rätt till ledighet inte finns riskerar individen en konflikt med sin civila arbetsgivare för att få tjänstgöra i Försvarsmakten.

Det handlar om att ta bort 3/8-regeln i officersförordningen. Med dagens och morgondagens officersbrist är det inte rimligt att hindra reservofficeren från att tjänstgöra mer än tre år under en åttaårsperiod.

Även inkomstbortfall hindrar i vissa fall reservofficeren att tjänstgöra i Försvarsmakten, och det påverkar reservofficerens pension.

För att Försvarsmakten ska kunna rekrytera i den omfattning som krävs räcker det inte med enbart goda rekryteringsrutiner. Myndigheten behöver också vara en attraktiv arbetsgivare som kan behålla och utveckla sin personal. Omprioriteringarna mellan anslag för 2024 och 2025 i budgetsatsningarna på det militära området för 2024 gjordes bland annat med syftet

att Försvarsmakten skulle kunna avsätta resurser för att attrahera, rekrytera och behålla personal.

Fru talman! Försvarsmaktens viktigaste tillgång är dess personal. Om vi inte stärker personalförsörjningen kommer vi inte att lyckas med att få vårt försvar att växa i den omfattning som krävs. Att skapa goda anställningsvillkor för våra reservofficerare kommer också att leda till att fler väljer officersyrket.

Riksrevisionens granskning av kontinuerligt anställda soldater visar att många slutar redan efter några få år. Orsakerna är blandade – flera av dem som har slutat anger som skäl bland annat att de har haft svårt att få tjänstledigt, och de som har fått tjänstledigt anger att inkomstbortfallet i anslutning till tjänstledigheten är en försvårande omständighet. En del anger också bristerna på övningsverksamhet eller personlig utrustning som ett skäl till att man valt att avsluta sin anställning.

För att fler ska välja att bli reservofficerare ska de erbjudas rätt till tjänstledighet utan reduktion av lön vid tjänstgöring. I första hand ska den frågan hanteras av arbetsmarknadens parter, men vi kan och bör skapa goda förutsättningar för parterna att komma överens i frågan.

Fru talman! Arbete inom Försvarsmakten är ett yrke där man förväntas vara mobil och kunna flytta runt till olika ställen i Sverige. Med Sveriges Natointräde kan vi förvänta oss utlandstjänst i allt högre grad. Vid längre tjänstgöringsuppdrag är det ett vanligt önskemål att närstående, som barn och partner, får följa med under kortare eller längre perioder. Då är det viktigt att det finns bra villkor också för de medföljande, oavsett om det är män, kvinnor eller barn som följer med sin tjänstgörande partner eller vårdnadshavare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

§ 13 Riksrevisionens rapport om statens arbete med väntetider i vården

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU8
Riksrevisionens rapport om statens arbete med väntetider i vården (skr. 2023/24:48)
föredrogs.

Anf. 171 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! I afton debatterar vi socialutskottets betänkande 2023/24:SoU8 *Riksrevisionens rapport om statens arbete med väntetider i vården*.

Riksrevisionen har granskat effektiviteten i statens styrning genom vårdgarantin, kömiljarden 2009–2014 och standardiserade vårdförlopp inom cancervården för att minska väntetiderna i vården. Granskningen inkluderar även om styrningen främjar en jämlik vård efter behov.

Riksrevisionens övergripande slutsatser är att de nuvarande styrmedlen i många avseenden inte effektivt minskar väntetiderna i vården, även om vissa delar av styrningen har fungerat bättre för standardiserade vårdförlopp. Dessutom finns risken att patienter med större vårdbehov riskerar

undanträngning och att cancerutredningar blir resursineffektiva. Riksrevisionen noterar också brister i den nationella statistiken om väntetider, vilket försvårar analys och uppföljning av väntetidsarbetet. Det saknas även kunskaper om SVF:s effekter på vårdutfallet för patienter med cancer.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att säkerställa att en noggrann uppföljning av väntetidsarbetet görs. Man rekommenderar också att statens styrning utformas för att minska risken för undanträngning av patienter med större vårdbehov. För att vara mer effektiv bör styrningen ta hänsyn till regionernas olikheter vad gäller organisation, styrning och strukturella förutsättningar.

Fru talman! Det här är en välkommen granskning med viktiga områden och frågor att belysa. Det framkommer också i betänkandet att det är svårt att dra definitiva slutsatser om vårdgarantins och kömiljardens effekter på väntetiderna. Vidare framkommer att det finns ett behov av att se över effektiviteten i vårdgarantin i syfte att stärka patientens ställning och vårdgarantins betydelse som statligt styrmedel.

Fru talman! Ska vi på riktigt komma åt de problem som finns inom hälso- och sjukvården behöver vi försäkra oss om att de styrmedel som staten använder sig av faktiskt ger effekter och att de reformer som genomförs ger goda resultat. Vi behöver uppdaterad och tillförlitlig statistik, och de medel som tilldelas regionerna behöver följas upp.

Regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna gör nu en rad välkomna satsningar inom området, och det pågår ett aktivt arbete för att öka tillgängligheten och minska väntetiderna i vården. E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen har bland annat i uppdrag att omgående genomföra insatser som att stödja regionernas arbete med att erbjuda vård på andra platser i landet till patienter som väntar.

Socialstyrelsen följer regeringens uppdrag med att strategiskt övervaka hälso- och sjukvårdens tillgänglighet, och man överväger att ge Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ett utvärderingsuppdrag. Det pågår även ett omfattande arbete för att göra hälsodata tillgängliga och användbara för att förbättra vården, stärka patientens ställning och minska den administrativa bördan för vårdpersonalen.

När det gäller den nationella cancerstrategin görs uppdateringar för att säkerställa att Sverige har de förutsättningar som krävs för att fortsatt vara ett föregångsland inom cancervården. Den uppdaterade strategin ska beakta alla åldrar. Regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna har beslutat om flera utredningar och uppdrag för detta ändamål.

Fru talman! Långa väntetider har länge varit ett betydande problem inom vården. Vi har haft orimligt – och olagligt – långa vårdköer under alltför lång tid, och konsekvenserna är avsevärda för patienterna. Det riskerar inte bara att leda till ökade kostnader och ett lägre förtroende för hälso- och sjukvården utan även till allvarliga hälsoproblem för individer. Trots att Sverige har satsat större ekonomiska resurser på hälso- och sjukvården i förhållande till bnp jämfört med andra EU-länder är vårdköerna fortsatt långa. Att det behövs bredare åtgärder än att bara pytsa in mer pengar är tydligt.

Sverigedemokraternas mål för hälso- och sjukvården är att säkerställa en god hälsa för hela befolkningen, oavsett var i landet man bor. När en individ behöver vård bör tillgängligheten och kvaliteten vara pålitlig och konsekvent. För att uppnå målet med en sjukvård i världsklass krävs att

tillgängligheten och likvärdigheten i vården garanteras över hela landet och inom alla delar av vården.

En enhetlig, tillgänglig och kvalitativ vård stärker förtroendet för vården och ökar dess legitimitet bland befolkningen. Det är avgörande att hela vårdkedjan förstärks, med fokus på patientsäkerhet och patienters delaktighet i sin egen vård. I målet ingår bland annat att säkerställa en patientsäker vård, att erbjuda likvärdig vård över hela landet, att säkra kvaliteten i vården samt att erbjuda rätt vård – och i tid, enligt vårdgarantin.

Fru talman! Att ha kompetent och välmående personal som känner motivation att gå till arbetet varje dag och som känner trygghet, stolthet och glädje på en arbetsplats där man får lön för sitt arbete, tid för återhämtning och möjlighet till kompetens- och vidareutveckling är en förutsättning för att uppnå övriga delar i målet.

Därför är jag oerhört glad över att Sverigedemokraterna tillsammans med övriga regeringspartier inom ramen för Tidöavtalet har kommit överens om en rad viktiga reformer inom inte minst hälso- och sjukvården. Där ser vi flera av Sverigedemokraternas sedan länge presenterade åtgärder och förslag för att förbättra för den enskilde vid behov av vård men också om incitament för sjukvårdens organisering, strävan mot jämlikhet och inte minst den oerhört långa väntan på vård.

För att minska de regionala skillnaderna och skapa en patientsäker, jämlik och nära vård i hela landet har vi slutit viktiga överenskommelser om en ökad statlig styrning, om att utveckla sjukvården i lands- och glesbygd och om en ökad samverkan i regionerna. Det gäller bland annat en nationell vårdförmedling, en nationell digital infrastruktur och en nationell plan för kompetensförsörjningen.

Tillsammans skapar vi inom Tidöpartierna nu förutsättningar för att komma till rätta med de allvarliga bristerna och de långa väntetiderna i vården.

Jag ser att min talartid är slut, så jag stannar där.

Anf. 172 YASMINE BLADELIUS (S):

Fru talman! Svensk hälso- och sjukvård är i absolut världsklass. År efter år levererar vi fantastiskt goda resultat. Sjukvårdspersonalen gör allt i sin makt för att ge oss en god vård i rätt tid. Men de är pressade.

I decennier har deras arbetsmiljö försämrats. De ska springa snabbare, utföra det viktiga arbetet på kortare tid, äta snabbare, ta kortare och färre raster samt ta emot fler och fler patienter. De får kortare och kortare återhämtningstid, de tvingas avstå från sin lagstadgade semester och de arbetar övertid mer som regel än som undantag. De går på knäna.

Fru talman! Det här får naturligtvis allvarliga konsekvenser för patienterna, för personalen och för hela vårt samhälle. I grunden ligger en god och säker hälso- och sjukvård i personalen och deras villkor på arbetet. Inga vårdköer eller väntetider kommer att minska om vårdpersonalen flyr sina arbeten – för att de helt enkelt inte orkar mer.

Fru talman! Vi har en sjukvård i absolut världsklass, men den bygger på att sjukvårdspersonalen som valt att stanna kvar i yrket ställer upp. När nu över 60 000 sköterskor slutar arbeta övertid fungerar helt enkelt inte längre svensk sjukvård. Jag kan därmed konstatera att sjukvården går runt på att barnmorskor, röntgensjuksköterskor, biomedicinska analytiker och sjuksköterskor jobbar övertid. Där är vi i dag!

Det är inte konstigt, fru talman, att personalen flyr vården. Det är inte konstigt att det är långa väntetider i Sverige. Det är ett stort och allvarligt problem, och vi ansvariga politiker måste lösa det.

Till att börja med behöver sjukvården en större kostym. De som arbetar i sjukvården behöver fler kollegor, inte fler sparkrav eller större varsel.

Fru talman! I dag debatterar vi ju skrivelsen *Riksrevisionens rapport om statens arbete med väntetider i vården*. Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens styrning genom vårdgarantin, kömiljarden och de standardiserade vårdförloppen på många sätt inte är effektiva för att korta väntetiderna.

Till stöd för deras slutsatser framhåller de bland annat att väntetiderna har försämrats kontinuerligt under många år, trots att vårdgarantin nu är etablerad som norm och trots att tidsgränserna faktiskt är lagstadgade.

Regeringen skriver i sitt svar att man, i likhet med Riksrevisionen, anser att det finns behov av att se över effektiviteten i vårdgarantin i syfte att stärka patientens ställning och vårdgarantins betydelse som statligt styrmedel på tillgänglighetsområdet. Regeringen säger också att man överväger att ge ett utvärderingsuppdrag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, och med dessa besked anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Fru talman! Vi socialdemokrater välkomnar också Riksrevisionens rapport och den aktuella skrivelsen. Den svenska hälso- och sjukvårdens problem med långa väntetider och brister i tillgänglighet är inte på något vis nya, och det är tydligt att de försök som gjorts hittills helt enkelt inte har fungerat.

Det råder en bred samstämmighet i hela Vårdsverige om att den enda realistiska vägen till verkligt kortade väntetider och förbättrad tillgänglighet i vården ligger i omställningen till en god och nära vård, den så kallade primärvårdsreformen.

Omställningen påbörjades ju av den förra socialdemokratiskt ledda regeringen, men den har fram till nu gått alldeles för långsamt. Framför allt är personalförsörjningen flaskhalsen. Det saknas såväl specialistläkare i allmänmedicin som distriktssköterskor. De är viktiga kompetenser som behövs för att genomföra omställningen fullt ut.

Socialdemokraterna har lämnat en rad förslag för att öka takten i primärvårdsomställningen. Vi vill att det inrättas ett kansli för omställningen till en god och nära vård vid Socialstyrelsen, vi vill införa bindande riktvärden om 1 100 invånare per läkare inom primärvården och vi vill göra satsningar på hälso- och sjukvårdens personal. Samtidigt som de här strukturella reformerna genomförs behöver hälso- och sjukvården mer resurser.

Fru talman! Den här rapporten kommer ju också i en tid då Sverige befinner sig i en nationell sjukvårdskris. Under de gångna åren har regionernas ekonomiska situation kraftigt försämrats, och runt om i hela vårt land sitter nu regionpolitiker av olika politisk färg och fattar ofattbart svåra beslut. Ska vi varsla mer vårdpersonal? Behöver vi göra ytterligare stora nedskärningar på redan hårt ansatta sjukhus?

Fru talman! Det går inte att tänka bort utvecklingen när det kommer till arbetet med att korta väntetiderna. Givetvis börjar och slutar frågan om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet med frågan om villkoren för vårdpersonalen.

Socialdemokraterna vill därför att regeringen omgående tillsätter en beredning för välfärdens personalförsörjning samtidigt som man inflationskyddar de generella statsbidragen.

Jag vill med detta yrka bifall till vår reservation nummer 1.

Anf. 173 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Moderaterna vill sätta patienten i centrum, inte i ett vänterum. Vår sjukvårdspolitik har som främsta syfte att tillgängliggöra vården och ge patienter egenmakt. Därför behövs insatser för att korta värdköerna och säkerställa att vården är jämlik. Vi kan inte vara nöjda när hälften av alla kvinnor med bröstcancer och färre än fyra av tio män med prostatacancer inte får vård i tid. Mer behöver göras för att skapa förutsättningar för fler vårdplatser och för att säkra kompetensförsörjningen.

Fru talman! Den rapport från Riksrevisionen som vi debatterar i kväll tar sikte på att utvärdera tre reformer. Låt mig först nämna vårdgarantin.

Vårdgarantin syftar till att korta väntetiderna i vården genom krav på regionerna att tillhandahålla vård inom vissa tidsgränser. Det innebär i stora drag att en person ska få en första kontakt med vården samma dag som hen söker vård, få en medicinsk bedömning inom tre dagar, besök i specialistvården inom 90 dagar och planerad vård inom 90 dagar från det att vårdgivaren fattat beslut om det.

Här arbetar regeringen för att ge bättre förutsättningar för regioner och kommuner att förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården, bland annat genom att öka vårdens kapacitet och antalet disponibla vårdplatser. Vidare pågår ett arbete med att inrätta en nationell vårdförmedling som kan skapa en bättre likvärdighet när det gäller att hänvisa till en annan vårdgivare eller annan region. Vi vet att regionernas arbete med detta skiljer sig åt, och det är inte en tillfredsställande situation. Men nu ska det bli ändring.

Fru talman! Låt oss också prata om kömiljarden! För att stärka vårdgarantins efterlevnad betalade staten ut 1 miljard kronor årligen mellan 2009 och 2014 i form av en prestationsbaserad ersättning till regionerna utifrån hur väl de uppfyllde vårdgarantin. Formen för det reglerades i en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Det var den gamla kömiljarden, den som här har utvärderats.

Riksrevisionen pekar i sin granskning ut att absoluta mål medförde att vissa regioner hade svaga incitament att uppnå målen som kömiljarden och överenskommelsen satte. Jag instämmer i det.

Samtidigt är det värt att notera att den nya kömiljarden, som varit på plats sedan 2019, är utformad så att flera av prestationskraven utgår från förutsättningarna i varje enskild region och alltså utvärderar väntetiderna i termer av relativ förändring jämfört med föregående år.

Vidare pekar Riksrevisionen på att den nya kömiljardens effekter bör undersökas. Även det är rimligt. Därför har också Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp den nu aktuella överenskommelsen mellan staten och SKR inom ramen för uppdraget att strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet.

Fru talman! Låt mig också säga något om standardiserade vårdförlopp inom cancervården. De har funnits sedan 2015 och syftar till att korta väntetiderna inom cancervården genom att beskriva vilka utredningar och behandlingar som ska göras vid en viss diagnos samt vilka tidsgränser som ska eftersträvas. Ett av de övergripande målen är att 80 procent av patient-

erna som utreds i ett standardiserat vårdförlopp ska utredas inom den ledtid som anges i det aktuella vårdförloppet.

Regeringen instämmer här i Riksrevisionens bedömning att de regionala skillnaderna är för stora. Regionerna behöver fortsätta arbeta för att genomföra standardiserade vårdförlopp fullt ut. Regeringen gör sin del genom överenskommelser med SKR, bland annat överenskommelsen om en jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider från 2022.

Vidare pågår ett arbete med att revidera den nationella cancerstrategin, något som bland andra vi moderater har drivit på för under flera år. I januari presenterade Myndigheten för vård- och omsorgsanalys sin lägesbild över den gamla nationella cancerstrategin, och i februari utsågs Mef Nilbert till särskild utredare – allt detta för att Sverige ska kunna ta nästa steg och säkerställa att Sverige har de förutsättningar som krävs för att fortsätta vara ett föregångsland inom cancervård för alla åldrar.

Fru talman! Regeringen styr riket. Men det behöver poängteras att det är huvudmännen, det vill säga kommuner och regioner, som har ansvar för att erbjuda hälso- och sjukvård och för att en god och säker vård ges. Regeringen har möjlighet att styra myndigheter, sluta överenskommelser med SKR och skriva lag – men staten är inte huvudman för vården.

Fru talman! När vi blickar tillbaka, som Riksrevisionen har gjort i den här rapporten, kan vi se att flera reformer har kommit på plats och prövats för att korta väntetiderna i vården. Samtidigt ska man kanske inte dra alltför långtgående slutsatser av de rekommendationer som här ges. De kvantitativa analyserna är, som regeringen också skriver i sin skrivelse, behäftade med stor osäkerhet. För att förklara det i enklare termer: Det går inte att säga att läget hade varit bättre om de här reformerna hade uteblivit.

Fru talman! Det finns också skäl att vara ödmjuk. De insatser som har gjorts har inte varit perfekta. Vi noterar dock att det inte finns några perfekta politiska reformer. Som gammal nymoderat skulle man kunna tänka sig att jobbskatteavdraget var en perfekt reform. Men även jobbskatteavdragen hade tydliga brister: De var för små, och de var för få.

Fru talman! Slutligen en framåtblick – trots att Sverige satsat större ekonomiska resurser på hälso- och sjukvården i förhållande till bnp i jämförelse med andra liknande EU-länder är vårddköerna fortsatt långa, och de växte under föregående mandatperiod. Det manar till eftertanke: Använder vi pengarna på rätt sätt?

Anf. 174 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Jag kommer att fokusera på kömiljarderna – den gamla och den nya.

I skrivelsen redogör regeringen för sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i granskningsrapporten *I väntan på vård – ineffektiv statlig styrning för kortare köer*. Jag tycker att det är en väldigt bra rubrik.

Vänsterpartiet välkomnar Riksrevisionens granskning och kan i likhet med granskningen konstatera att regeringen misslyckats i arbetet med att korta väntetider i vården med dessa kömiljarder. Det har vi lyft upp ganska många gånger.

Regeringen konstaterar i skrivelsen att Socialstyrelsen ska följa upp den nya kömiljarden inom ramen för uppdraget till myndigheten att strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om häl-

so- och sjukvårdens tillgänglighet. Jag tycker att det låter lite flummigt och lite tamt.

Vi menar att Socialstyrelsens uppföljning inte tillräckligt har beaktat Riksrevisionens granskning. Man behöver göra lite mer.

Riksrevisionen konstaterar att kömiljarden – den äldre modellen, då – inte haft någon tydlig, långvarig effekt på väntetiderna. Flera aspekter av kömiljarden har snarare försämrat effekten, och den går inte att förena med regionernas olikheter. Någoting var väldigt fel i det upplägg man valde under den perioden.

Regionernas incitament att göra något har även försvagats av att kömiljarden inte tar hänsyn till relativ förbättring. Det vill säga att kömiljarden har gett regionerna olika starka incitament beroende på hur långt från målen de befunnit sig. Det låter ju som något slags konstig räknedurra. Prestationskraven inom kömiljarden har därmed inte tagit hänsyn till relativ förbättring, vilket gjorde att regioner som redan låg bra till belönades. Ja, ibland blir det fel.

Dessutom framför Riksrevisionen att kömiljarden riskerar att leda till undanträngning men att detta inte varit möjligt att belägga kvantitativt på grund av bristande statistik. Det har lyfts upp år efter år efter år att man måste granska undanträngningen, men det har man uppenbarligen inte gjort. Det handlar om undanträngning av de sjukaste, av dem med störst behov.

Vänsterpartiet har under en längre tid varit kritiskt mot den prestationsbaserade kömiljarden för att den inte kortar värdköer, inte höjer kvaliteten i vården och inte går att förena med målet om jämlik vård. Det blev liksom en krasch där.

I och med att Riksrevisionens granskning presenterar liknande kritik – det kan man ju bli glad över ibland – bör en mer omfattande utredning genomföras för att kvantitativt titta på kömiljardens effekt. Vi vill att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att kvantitativt undersöka den nya kömiljardens effekt på värdköer samt eventuella undanträngningseffekter.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 2.

Det här är väl ganska självklart. Det handlar om ganska mycket pengar som man strösslar och inte har riktig koll på. SD och regeringen pratar väldigt mycket om den ineffektiva vården i regionerna. Man lägger över stort ansvar på dem för att det inte funkar. Det ska också inrättas något slags kansli som ska titta på ineffektiv styrning, men jag tänker att regeringen kanske hade en ineffektiv styrning av de här frågorna eftersom man bara fortsätter.

Det är ju också så att vi befinner oss i en nationell värdkris. Det kan man inte bortse från.

Vi har en fantastisk vård i Sverige, måste jag säga. Det gäller cancer- och hjärtsjukvård, allt det som är allvarligt. Men det är så mycket annat som inte fungerar.

Vi har också en hälso- och sjukvård där personalen far oerhört illa. Det har vi också pratat om länge. Vad ska vi göra?

I dag gick Vårdförbundet ut i blockad mot övertid och så vidare. Det kommer att märkas. Jag tycker att det är bra, faktiskt.

Men vi har en kris. Vi har överbeläggningar som bara fortsätter på landets sjukhus. Intensivvårdsplatserna minskar och är färre än före pandemin. Detta tycker jag är väldigt allvarligt. Siffrorna för helåret 2023 visar att 40 procent startade sin cancerbehandling i tid, vilket var historiskt lågt. Siffran borde vara 80 procent. Jag tycker att detta är illa. Det som fattas är väl resurser och att man ser personalen som en tillgång.

Mitt i allt detta går vårdpersonalen mot ett ännu värre stålbad. Om 6 000 vårdanställda ska varslas runt om i landet kan man tänka sig att det inte blir jättemycket bättre. Det handlar om sjuksköterskor, läkare och undersköterskor. Facken har blåst i visselpipan – Kommunal, Vårdförbundet och Läkarförbundet larmar om det allvarliga läget i hela Sverige. Då kanske man måste göra mer än att inrätta något slags effektivitetskansli, tror jag.

Regeringen har nu gått in med 6 miljarder extra till vården. Det får man vara glad för, men det är inte tillräckligt. Varslen och uppsägningarna kommer att fortsätta.

Man säger att vården är ineffektiv och ska inrätta det här effektivitetskansliet. Då måste vi också ta i beaktande att vi har en demografi som innebär att människor blir äldre och äldre och kräver mer och mer. Läke- medlen är väldigt dyra, och inflationen är hög. Då hade det kanske varit bra med en lite större budget för regionerna och att inte säga upp ytterligare 6 000 personer inom vården. Det kommer att märkas.

Vi kan titta tillbaka på vad denna fråga handlar om, fru talman; det är kömiljarderna. När det gäller kömiljarderna måste jag säga att det känns som att jag har ett benbrott och får ett plåster.

Anf. 175 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets betänkande.

Kristdemokraternas politik utgår från att varje människa är unik och att alla personer har samma absoluta och okränkbara värde. Hälso- och sjukvården ska kännetecknas av värdighet, kvalitet, tillgänglighet och jämlikhet. En grundläggande del i utvecklingen av vård och omsorg är självbestämmande och valfrihet. Självbestämmande stärker kvaliteten inom vården och skapar en mer värdig omsorg.

Personcentrerad och samordnad vård och omsorg är därför nödvändigt. Såväl enskilda patienter och brukare som patient- och intresseorganisationer kan bidra till att vi hittar de bästa metoderna för personcentrerad vård och omsorg. Därför behöver det fortsatta arbetet mer påtagligt inkludera patienter och brukare.

Mycket har gjorts de senaste åren för att utforma vården och omsorgen utifrån den enskilda människans behov. Men mer behöver göras. Patientens ställning behöver stärkas, tycker vi kristdemokrater.

Riksrevisionen har i rapporten granskat om statens styrning genom vårdgarantin, kömiljarden för 2009–2014 och standardiserade vårdförlopp inom cancervården är effektiv för att korta väntetiderna i vården. Granskningen omfattar också om styrningen är utformad på ett sätt som är förenligt med en jämlik vård efter behov.

Låt mig först säga att regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och dess bidrag för att utveckla och förbättra tillgängligheten till svensk hälso- och sjukvård.

I skrivelsen understryker regeringen att det är huvudmännen, det vill säga främst regioner och kommuner, som ansvarar för att erbjuda hälso- och sjukvård och för att en god och säker vård ges. Regeringen poängterar även att dess möjligheter att styra hälso- och sjukvården i dag i huvudsak är begränsade till lagstiftning och överenskommelser med framför allt SKR.

I likhet med Riksrevisionen anser regeringen att de långa väntetiderna inom vården är ett problem. Vi tycker också att detta är ett stort problem och arbetar alltså för att försöka minska dem.

Som regeringen skriver i sitt svar på Riksrevisionens skrivelse är det inte möjligt att dra några långtgående slutsatser om vilka effekter vårdgarantin och kömiljarden har haft på väntetiderna. Som även Riksrevisionen har lyft fram finns en hög grad av osäkerhet i de kvantitativa analyserna.

Därför är det enligt regeringen inte möjligt att utifrån Riksrevisionens analyser uttala sig om hur väntetiderna hade utvecklats utan statens insatser på området. Det saknas därmed delvis stöd för slutsatsen att statens styrmedel inte har varit effektiva. Däremot kan det enligt regeringen konstateras att Sverige har satsat större ekonomiska resurser på hälso- och sjukvården i förhållande till bruttonationalprodukten i jämförelse med andra EU-länder och att vårdköerna trots detta är fortsatt långa.

Fru talman! Med detta sagt tycker vi likt Riksrevisionen att det finns ett behov av att se över effektiviteten i vårdgarantin i syfte att stärka patientens ställning och vårdgarantins betydelse som statligt styrmedel.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens iakttagelse att regionernas arbete med att hänvisa patienter vidare till andra vårdgivare skiljer sig åt i de fall där regionerna inte kan erbjuda vård inom vårdgarantins gränser.

Regeringen lyfter i sin skrivelse fram att den arbetar för att ge bättre förutsättningar för regioner och kommuner att förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården, bland annat genom att öka vårdens kapacitet och antalet disponibla vårdplatser. För att komma till rätta med att regionernas arbete skiljer sig åt när det gäller att hänvisa patienter vidare till andra vårdgivare har regeringen påbörjat ett arbete med att inrätta en nationell vårdförmedling.

Vi gör inom Tidösamarbetet ett stort och viktigt arbete för att minska köerna och öka tillgängligheten till vården. Regeringen har gett i uppdrag till E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen att omgående genomföra insatser som stöder och stärker regionernas arbete för att möjliggöra att patienter som väntar på vård kan få vården utförd på annat håll i landet.

E-hälsomyndigheten fick i juni 2023 i uppdrag att tillhandahålla en infrastruktur för ett nationellt vårdsöksystem. Det ska göra det möjligt för vårdgivare att söka efter andra vårdgivare som snabbare kan utföra den vård som en väntande patient har behov av.

När det vidare gäller Riksrevisionens rekommendation om att ge en lämplig myndighet i uppdrag att studera SVF:s effekter på patienternas vårdutfall och vårdkvalitet hänvisar regeringen till ett uppdrag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att ta fram en lägesbild över den nationella cancerstrategin.

Fru talman! Hur ser det ut i vården i dag? Jag ska göra ett kort nedslag. Det genomförs lika många operationer som före pandemin. I de senaste siffrorna från Svenskt perioperativt register framkommer att det genomförs nästan exakt lika många operationer som före pandemin.

Det görs alltså en hel del gott vårdarbete runt om i Sverige, men det behöver utvecklas ännu mer.

Prot. 2023/24:106
25 april

Anf. 176 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag blir väl varken populär i talmanspresidiet eller bland mina kollegor i socialutskottet när jag begär replik, men jag kunde inte låta bli.

Dan Hovskär stod i valdebatten för det parti som sa att det var kriminellt långa köer i den svenska hälso- och sjukvården. De var olagligt långa, sades det, och allt var den socialdemokratiska regeringens fel. Nu hör jag Dan Hovskär hålla ett anförande som en socialdemokratisk ledamot skulle kunna ha hållit 2022. Det finns inte mycket nytt, måste jag säga.

Jag undrar om Dan Hovskär och Kristdemokraterna är nöjda med resultatet av sin politik. Vi är snart inne i mitten av mandatperioden. Riksrevisionen är inte nöjd, och tittar man på siffrorna ser man att de inte är direkt bättre än vad de var under den socialdemokratiska regeringens tid. Men med tanke på Dan Hovskärs anförande ställer jag ändå frågan: Är Dan Hovskär nöjd med resultatet under de här två första åren?

Vi har hört att det opereras lika mycket som det gjordes före pandemin, och det är väl mer eller mindre självklart. Men resultatet i form av människor som väntar är ett annat. Min fråga är alltså helt enkelt: Är Dan Hovskär nöjd?

Anf. 177 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Anders W Jonsson för frågan. Ingen kan väl vara helt nöjd med den utveckling som har varit under de senaste åren, och framför allt inte under en längre period.

Vi ser att väntetiderna och vårdköerna ökar, och de måste kortas. Vi har nu satt igång en hel del olika insatser från regeringens sida och från Kristdemokraternas sida. Vi har inrättat en nationell vårdförmedling, som är efterlängtd. Den kommer att jobba med att försöka förbättra utvecklingen så att man kan få hjälp i en annan region och så vidare för att på så sätt kunna få ned väntetiderna.

Långa väntetider har varit ett problem länge inom svensk hälso- och sjukvård, och skillnaderna i väntetiderna mellan regionerna är väldigt stora. Det varierar mycket när det gäller hur det ser ut. Den nationella vårdförmedlingen innebär att väntande patienter ska kunna erbjudas vård hos en annan vårdgivare på kortare tid. Väntetiderna kommer då att kunna minska.

Detta är en av de delar som nu är på gång, och det finns många fler åtgärder.

Anf. 178 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Tittar man på siffrorna ser man att det faktiskt inte är lika illa som det var för två år sedan, utan det är sämre. Det var 65 000 som hade väntat för länge på sin operation i januari 2022. I januari 2024 var det 69 000. Utvecklingen går alltså åt helt fel håll.

När vi hade en interpellationsdebatt med sjukvårdsministern fick också hon frågan: Vad ska ni göra? Då sa hon att det var tre saker, och det är dessa som Dan Hovskär nu upprepar.

*Riksrevisionens
rapport om statens
arbete med väntetider
i vården*

Först och främst ska man tillföra ekonomiska resurser med 6 miljarder. Det kanske kan komma mer också. Det är exakt det som den socialdemokratiska regeringen gjorde under sina år vid makten; den tillförde ytterligare ekonomiska resurser till regionerna.

Det andra som sjukvårdsministern nämnde var att man skulle teckna överenskommelser med SKR. Och vad var det den socialdemokratiska regeringen gjorde under alla år? Jo, man hade sina överenskommelser med SKR som man skruvade på ordalydelsen i.

Det tredje var att sjukvårdsministern, precis som Dan Hovskär nu, pekade på att man ska införa en nationell vårdförmedling. Men snälla nån, det är ju ett förslag som Socialdemokraterna tog fram! De tillsatte en utredning för att lösa detta, Tillgänglighetsdelegationen. Det enda skarpa förslag den kom med var att man skulle ha detta kontor i Stockholm som kan förmedla ledig kapacitet. Men vilka regioner är det som har ledig kapacitet? Förslaget har fått skarp kritik från alla som kan någonting om sjukvård.

Dessa tre förslag som var skarpa från sjukvårdsministern och från Hovskär är ingenting annat än det Socialdemokraterna sa för två år sedan.

Jag skulle vilja ställa en fråga med tanke på att situationen nu är sämre än den var då: Vad är det, fränsett den socialdemokratiska politiken, som Kristdemokraterna och Tidöpartierna nu lägger till? Det Dan Hovskär hittills har pratat om i det anförande han har haft har varit gedigen sossepolitik. Det behövs någonting mer, och vad är det?

Anf. 179 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Vi har nu lagt fram en lång rad förslag. Jag kan räkna upp fem stycken, varav jag redan har gått in på ett.

Vi sätter in en effektiviseringsdelegation som ska ge regionerna stöd med effektivisering inom hälso- och sjukvården. Vi fortsätter arbetet med vårdförmedlingen, som jag nämnde. Vi har uppdrag att genomföra omarbetade insatser som stöder och stärker patientens möjligheter att få vård hos en annan vårdgivare. Det var det jag också nämnde.

Anslaget för inrättande av en nationell vårdförmedling tillförs 25 miljoner i vårändringsbudgeten i syfte att stärka pågående arbete. Det innebär att anslaget har justerats från 100 miljoner till 150 miljoner kommande år. E-hälsomyndighetens och Socialstyrelsens uppdrag att genomföra omedelbara insatser som stöder och stärker patientens möjlighet att få vård hos andra vårdgivare kommer också att förkorta väntetiderna.

Vi ser att antalet operationer under hela hösten, vintern och början på våren har varit mellan 94 och 100 procent fler. Man har jämförelsesiffror med representativa veckor före pandemin och ser att det har gått ned och att det nu går upp igen.

Samtidigt finns det stora skillnader över vårt land, och därför måste vi fortsätta att jobba för att få en jämställd vård över hela landet. Det pågår en lång rad olika insatser.

Anf. 180 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag har några frågor till ledamoten Dan Hovskär. Den ena rör det effektivitetskansli som ni ska inrätta. Det är jag väldigt nyfiken på. Det verkar vara ni själva som behöver ett sådant kansli för att kunna få till

vården i Sverige. Jag vill gärna höra lite mer om detta och hur det ska kunna byggas upp.

Det blir ju också ett direkt svar till regionerna: Ni gör inte ert jobb, och nu ska ni bli mer effektiva! Det är ett slags luftslott som Kristdemokraterna, som kallar sig för vårdpartiet, har byggt upp. När ni säger att det är en ineffektiv vård i regionerna, att man gör fel saker, att det vimlar av administratörer, you name it, gömmer ni på något sätt krisen bakom detta – den kris som finns på riktigt med 6 000 personer som får gå i regionerna. Det var min ena fråga.

Min andra fråga är kanske lite mer specifik. Varför tittar inte regeringen vidare på den kvantitativa undersökningen? I den värld jag kommer ifrån är det väldigt bra att följa upp saker och ting som man beslutar om, så att man vet vad man gör för någonting. När det gäller de nya kömiljarderna kanske man skulle titta på effekterna av dem för att se om de eventuellt bidrar till någonting väldigt gott. Blir det mer jämlikt, eller är det precis tvärtom – att det blir undanträngningseffekter och väldigt mycket mer ojämnt? Det var mina frågor.

Anf. 181 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Karin Rågsjö, för frågorna! Om vi tittar lite på de olika delarna ser vi att långa väntetider har varit ett problem under en lång period i svensk hälso- och sjukvård. Det är ganska rejäla skillnader i väntetiderna i de olika regionerna och i olika delar av hälso- och sjukvården. Det är det som gör att vi nu inrättar en nationell vårdförmedling för att se hur vi kan utjämna skillnaderna. Olika specialiteter kan ha olika långa köer i olika delar av landet, och på det här sättet kan man komma snabbare fram.

Sedan ställde du en fråga om effektiviseringsdelegationen. Den innebär att regionerna ska få stöd för olika effektiviseringar inom hälso- och sjukvården. Vi ska titta på bra exempel och se hur man har gjort på andra ställen så att man kan hitta olika delar som har varit effektiva.

Jag har min bakgrund inom sjukvården, och man kommer ofta på bra saker lokalt. Men ofta stannar de kvar lokalt, och de olika delarna sprider sig inte. Framför allt kan man då lyfta fram bra arbetssätt. Och genom detta inrättande ska man också kunna sprida goda exempel. Det tror jag är ett spännande och bra sätt som jag förstår också har efterfrågats från olika regioner, alltså hur man kan samarbeta och få goda exempel från varandra.

Anf. 182 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Goda exempel pratas det alltid om. Det låter lite grann som post-it-lappar som man sätter upp på en skärm. Sedan får man dela in sig i grupper och se vad det blir av det.

Kommer detta att förändra någonting? Exempelvis 2023 startade 40 procent sin cancerbehandling i tid. Det var alltså historiskt lågt. Kommer detta effektiviseringskansli att gynna de kvinnor som inte kom fram i just den kön? Jag tycker att det låter som ett slags överadministration att inrätta ett sådant kansli. Man kan bara ringa SKR. De har massor med material som de kunde ha skänkt till er i en stor box.

Jag är väldigt förvånad över att ett parti som kallar sig för ett vårdparti, som nu sitter i regeringen och som har två ministrar på Socialdepartementet inte kommer loss mer, måste jag säga. Det är lite grann som den tidigare ledamoten sa, att tiden tickar. Det verkar som att köerna också tickar på samma sätt.

Med de djupa problem som vi har haft ekonomiskt hade det inte varit fel om man faktiskt hade sett till att gynna personalen inom hälso- och sjukvården, som har gått på knäna så länge, och lyssnat på den. Det är uppenbart att ni inte har gjort det och att det effektiviseringskansli som ni ska bygga upp inte heller kommer att titta på det. Jag är därför något förvånad. Och jag är kanske mest förvånad över att ni inte går in och tittar på vad den nya kömiljarden har bidragit till och vad man kan göra med den.

Jag menar att om man inte tittar på saker och ting och utvärderar dem, då vet man faktiskt inte vad man gör.

Anf. 183 DAN HOVSKÅR (KD) replik:

Fru talman! Om vi ska titta historiskt på vad som har hänt så ser vi att den tidigare alliansregeringen halverade köerna. Man vidtog olika åtgärder. När sedan den rödgröna regeringen med Socialdemokraterna styrde fördubblades köerna igen.

Vi jobbar stenhårt varje dag för att försöka minska köerna. Vi har ett stort batteri med väldigt många åtgärder. Vi har två duktiga ministrar, Acko Ankarberg Johansson och Jakob Forssmed, som jobbar varje dag med detta. Och de har många medarbetare som jobbar väldigt mycket för att få denna stora atlantångare – en beskrivning av sjukvården – att svänga och få den än mer effektiv. Det är mycket på gång. Jag har därför god tillförsikt om att köerna kommer att minska. Men det är ett tufft och stort jobb som är på gång.

Just nu finns det goda exempel runt om i vårt land. Till exempel Region Gotland och Region Sörmland har genomfört 115 procent respektive 112 procent fler operationer nu jämfört med före pandemin. 30 sjukhus genomför nu fler operationer än före pandemin. Det gäller bland andra Alingsås lasarett, Helsingborgs lasarett och sjukhuset i Kalix som har hittat väldigt bra arbetsmetoder för att förbättra sin effektivitet. Så mycket är på gång, och jag har stor tillförsikt inför framtiden.

Anf. 184 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Häromdagen var det en intressant artikel på DN Debatt undertecknad av SKR:s chefsekonom och chefen för hälso- och sjukvårdsavdelningen. De pekade på att det var väldigt mycket positivt med svensk sjukvård. Den har en hög produktivitet och så vidare. Men i slutfasen kommer man till att vi har en riktigt stor utmaning, och det är väntetiderna. Det är så svårt att komma fram i den svenska sjukvården. Det är detta som vi debatterar.

Riksrevisionen har gått igenom det som har gjorts hittills av regeringar, och det har inte varit framgångsrikt. Denna regering kommer inte heller med någonting som kommer att vara framgångsrikt; låt mig säga det.

Väntetider låter väl inte så allvarligt om man får vänta när man ska utträta ett ärende eller någonting annat. Men väntetider i vården får väldigt allvarliga konsekvenser. Det innebär en patientrisk att stå och vänta på att få en första bedömning på en vårdcentral eller att stå och vänta på att få en

första bedömning av en specialläkare på ett sjukhus, eller i värsta fall att få vänta på en operation. Det kan få väldigt svåra medicinska konsekvenser.

Fru talman! Dessutom har det en annan lika allvarlig effekt, skulle jag vilja säga. Och det är att det ökar klyftorna i samhället. De som alltid tar sig fram om det finns köer är de som har kontakter eller kontanter.

För många år sedan besökte jag en stad i Sverige där man hade öppnat en akutmottagning på kvällstid. Där fick man betala uppåt 1 000 kronor för ett besök. Jag sa då till den som drev denna mottagning att det väl bara kan vara överklassen i stan som har råd att betala 1 000 spänn för att någon ska titta på ett sjukt barn. Då sa han: Nej, överklassen – domaren, åklagaren och de andra – kan alltid se till att få en tid hos en läkare samma dag. Den som kommer hit är den ensamstående mamman från en förort som inte har lyckats få en tid för en bedömning av sin sjuka treåring, trots att hon har legat på.

Det är detta som är det mycket allvarliga med den stora brist som vi har i svensk sjukvård, nämligen att väntetiderna är för långa. De innebär medicinska risker för patienterna. Dessutom ökar klyftorna i samhället vad gäller sjukdom. Det är därför som man måste göra någonting åt detta.

De åtgärder som den tidigare regeringen har ägnat sig åt, som överenskommelser med SKR, har inte haft någon större effekt. Ytterligare resurser har vi tillfört sedan 90-talet. Och det var någon som räknade ut att det är 50–55 miljarder som man har tillskjutit till regionerna för att de ska göra någonting åt köerna.

Fru talman! Det krävs i stället strukturella åtgärder. Man kan arbeta effektivare i svensk sjukvård. Jag har tidigare i denna kammare tagit upp ett av många exempel. Det gäller just höftoperationer. I Sverige varierar antalet. Jag frågar alltid ortopedchefer som jag träffar hur många höfter de opererar per operationssal och dag. Jag får svaret: två, tre, fyra och till och med fem. Det beror inte på att man har mer resurser när man opererar fem höfter i stället för två, utan det beror på att man arbetar effektivare. Det betyder inte att man springer fortare, inte att man struntar i att gå på toaletten eller att man inte tar någon lunch, utan man arbetar betydligt effektivare.

Det är där som tänket från den nuvarande regeringen blir så fel. Man inrättar då ett centralt, nationellt effektiviseringskansli som ska få fram denna utveckling.

När jag besöker ett sådant ställe som opererar fyra höfter per dag brukar jag säga att det måste vara en kö av människor som vill komma dit och se hur man jobbar när man är så effektiv. Men man säger att det nästan inte är några alls som kommer på studiebesök.

Effektivisering kan aldrig beordras uppifrån, utan det är där som det krävs strukturella förändringar. Det finns flera sådana på bordet. Det är obegripligt för mig att denna regering inte plockar de lågt hängande frukterna. En sådan är att ge patienterna makt. Det är i dag i princip omöjligt för en patient som ska operera höften att få reda på hur lång väntetiden är på de fem olika sjukhus som finns i patientens närhet. Det går inte att få fram denna information. Den är väldigt noga dold.

Dessutom är det inte möjligt för en patient att få fram enkla kvalitetsparametrar. Det är klart att det för mig inte bara är viktigt att operationen sker relativt snabbt, utan jag vill också opereras på ett ställe där det är bra kvalitet. Denna information finns inte heller tillgänglig.

Under januariavtalets tid fick vi fram pengar för att lägga upp ett sådant register. Uppdraget gavs till och med till SKR och Inera. Men detta projekt sköts i sank av andra krafter. Pengarna fanns, och uppdraget från regeringen fanns. Men projektet lades ned. Ge denna information till patienterna! Det skulle bli ett enormt tryck i att se till att det blir förändringar.

Det andra är att se till att det skapas långsiktiga förutsättningar för vårdaktörer. Det skulle man till exempel kunna göra genom en enkel ändring i patientlagen där man säger att patienter inte bara har rätt att välja öppenvård i hela landet, som i dag, utan också rätt att välja slutenvård. Det skulle kunna innebära att sjukhuset i Oskarshamn kunde börja planera långsiktigt för att öka sin kapacitet. De kanske inte har några problem att få tag i kompetent folk och så vidare, men de måste ju veta de långsiktiga spelreglerna.

Det är också där förslaget från Tillgänglighetsdelegationen, som den socialdemokratiska regeringen tog fram och som den här regeringen nu dessutom rullar vidare, är så helt feltänkt. Plötsligt skulle det alltså finnas ledig kapacitet någonstans just nu, och man ska då bara kunna ringa från Norrbottensregionen och säga: Hallå, vi behöver operera tio knän. Var finns det ledig kapacitet i landet? Det säger sig självt att detta inte kommer att ha någon effekt alls, annat än att ge sysselsättning åt några som ska jobba i kansliet på Kungsholmen.

Fru talman! Jag är oerhört besviken över att varken den tidigare eller den nuvarande regeringen tar det här problemet på allvar. Inte minst hade jag förväntat mig betydligt mer av Kristdemokraterna än att man i denna debatt, precis som när sjukvårdsministern var här i kammaren, står och upprepar att man kommer att göra precis detsamma som Socialdemokraterna har gjort under många år och att man inte är beredd att göra några strukturella förändringar – inte minst med tanke på det höga tonläge man hade i valdebatten. Det var *olagligt* långa köer. Det var *kriminellt* långa köer. Nu är köerna längre, men ingenting händer.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservation 4.

Anf. 185 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Fru talman! Det blev en dramatisk dag för vår debatt om just detta ämne eftersom Vårdförbundet gick ut i konflikt nu i eftermiddags. 63 000 barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor i landets samtliga regioner kommer nu inte längre att jobba övertid eller mertid.

Deras krav gentemot SKR är stegvis arbetstidsförkortning, hållbara scheman och fyra veckors sammanhängande sommaresemester. Vårdförbundet påpekar också att de berörda yrkesgrupperna förra året arbetade 3 miljoner timmar övertid, att var tredje medlem regelbundet jobbar övertid och att svensk sjukvård kan inte bygga på att vissa yrkesgrupper jobbar miljontals timmar övertid.

Vår debatt handlar naturligtvis inte om den här konflikten, men den går inte att frikoppla från det som Vårdförbundet anger som anledningar till konflikten: att anställda inom vården har orimliga arbetsvillkor. För Miljöpartiet är det ganska tydligt vad de orimliga arbetsvillkoren beror på, nämligen brist på resurser. Den rapport om väntetider i vården som vi belyser här i kväll handlar inte specifikt om resurser, men resurser är naturligtvis centralt för möjligheten att minska köerna.

Vårdförbundets motpart i konflikten är SKR. SKR har påtalat sina behov av ytterligare tillskott, och det tillskott som regeringen gör är inte tillräckligt. Det är inte att sätta välfärden först, och det är inte heller att förbättra den beredskap som sjukvården behöver ha i vårt samhälle. Vi har svårt att förstå att man hellre prioriterar att sänka skatten på flera områden.

Köer i vården är mycket nära kopplade till personalbrist. Sjukvårdens olika yrkeskategorier är beroende av en bra arbetsmiljö för att vilja och orka jobba kvar. Annars flyr man yrket eller går ned i tid, vilket gör att trycket blir hårdare på dem som är kvar. Det blir en ond cirkel, och köerna blir längre. Regeringen behöver utöka de generella bidragen till regionerna och ge vården breda och kontinuerliga förutsättningar över hela Sverige.

I Miljöpartiets budgetmotion lägger vi ytterligare 7 miljarder till sjukvården, utöver det som regeringen har skjutit till. Vi anser också att statens bidrag till regioner och kommuner ska knytas till kostnadsutvecklingen för att undvika att liknande situationer med brandkårsutryckningar uppstår i framtiden.

Fru talman! En av Riksrevisionens slutsatser är särskilt intressant i sammanhanget. Den handlar om att riktade statsbidrag inte styr mot långsiktig förändring. Riktade statsbidrag kan vara kraftfulla styrinstrument och vara särskilt lämpade för att få igång en ny satsning, till exempel standardiserade vårdförlopp och kömiljarden. Riksrevisionen skriver dock: ”Statsbidragen inom ramen för kömiljarden och SVF kännetecknas ... av liknande brister som Riksrevisionen tidigare uppmärksammat med riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården: de försvårar långsiktig planering och riskerar att stimulera framför allt kortsiktiga insatser. Kortsiktiga insatser kan ta fokus från nödvändiga, långsiktiga insatser för strukturell förändring.” Detta handlade det förra inlägget mycket om. ”Dessutom”, skriver Riksrevisionen, ”finns gränser för vad personalen mäktar med.”

Riksrevisionen påpekar också att just standardiserade vårdförlopp som statsbidrag har varit mer förutsägbart och gett bättre förutsättningar för långsiktigt arbete än många andra statsbidrag inom vården eftersom det i överenskommelserna framställts som en långsiktig satsning med återkommande pengar.

Fru talman! Riksrevisionen pekar i sin granskning på att vårdgarantin, kömiljarden och standardiserade vårdförlopp inte är så effektiva verktyg för att korta väntetiderna och att det finns en risk för bland annat undanträngning av patienter med större vårdbehov. Riksrevisionen lämnar därför en rekommendation om att ge en lämplig myndighet i uppdrag att kvantitativt undersöka den nya kömiljardens effekt på vårdköer samt eventuella undanträngningseffekter. Regeringen skriver i sin skrivelse att den avser att se över om det finns ett behov av att komplettera Socialstyrelsens uppföljning med ett utvärderingsuppdrag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

Vi tycker att det gör det. Frågan om eventuella undanträngningseffekter är så pass angelägen att den kan behöva utvärderas särskilt, och vi tycker att regeringen bör ge ett sådant utvärderingsuppdrag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Ett sådant uppdrag bör inte vara bara kvantitativt utan även kvalitativt för att inte missa viktiga aspekter.

Riksrevisionen har också tittat på vårdgarantins utformning, och Miljöpartiet välkomnar att regeringen går vidare med frågan om hur vårdgarantin ska förändras för att bli mer välfungerande. Inför det kommande arbetet vill jag trycka på att vårdgarantin bör inbegripa utredningar och undersökningar och att såväl tidigare kända som nya hälsoproblem bör ingå. Även den sammanlagda tiden från första vårdkontakt till behandling bör ingå. Vi anser också att hjälpmedel bör omfattas av garantin och av högkostnadsskyddet. Regeringen bör sammantaget vidta åtgärder för en bättre fungerande vårdgaranti.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 24 april

2023/24:714 Översyn av statliga näringslivsstöd

av *Tobias Andersson* (SD)

till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2023/24:715 Uppföljningen av statliga bolags risktagande

av *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister *Elisabeth Svantesson* (M)

2023/24:716 Kommunallagen och en ny säkerhetspolitisk verklighet

av *Eric Palmqvist* (SD)

till statsrådet *Carl-Oskar Bohlin* (M)

2023/24:717 Allmänna arvsfonden

av *Tobias Andersson* (SD)

till socialminister *Jakob Forssmed* (KD)

2023/24:718 Konsekvenser av skarpare nedtrappning av a-kassan

av *Teresa Carvalho* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister *Johan Pehrson* (L)

2023/24:719 Svenskfientlighet

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2023/24:720 Avgränsningarna av samarbetsområden i Tidöavtalet

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till statsminister *Ulf Kristersson* (M)

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 24 april

2023/24:836 Decentraliserade utbildningsmiljöer

av *Mats Wiking* (S)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

2023/24:837 Upphandlingar som främjar att företag gör rätt

av *Laila Naraghi* (S)

till statsrådet Erik Slottner (KD)

2023/24:838 Handelns brottsutsatthet

av *Tobias Andersson* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:839 Enkla bolags möjlighet att söka stöd för laddstolpar

av *Rickard Nordin* (C)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:840 Kriterier för kärnstöd

av *Rickard Nordin* (C)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:841 Marksåla tekniker för Svenska kraftnät

av *Rickard Nordin* (C)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2023/24:842 Miljökrav på Trafikverkets upphandling av asfalt

av *Rickard Nordin* (C)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 24 april

2023/24:799 Kemikalieskatten på elektronik

av *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2023/24:802 Styrning av statliga bolag

av *Marianne Fundahn* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2023/24:800 Höjd egeninsats vid insamling till internationellt bistånd

av *Azadeh Rojhan* (S)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:801 Avmaskning av hund

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:804 Regeringens agerande på WHO:s COP 10-möte och framtiden för det vita snuset

av *Beatrice Timgren* (SD)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:806 Förändrade förutsättningar för det svenska detaljhandelsmonopolet för alkohol

av *Karin Sundin* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:805 Parkeringstillstånd för rörelsehindrade personer som förrare och passagerare

av *Carina Ödebrink* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:809 Vård och stöd till anhöriga till personer med NPF-diagnoser

av *Nadja Awad* (V)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:810 Resurser för myggbekämpning vid nedre Dalälven

av *Sanne Lennström* (S)
till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:811 Avgiftsfri vaccination mot bältros för personer över 65 år

av *Dzenan Cisija* (S)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2023/24:814 Ett nordiskt ministerråd för infrastrukturfrågor

av *Jonathan Svensson* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:812 Lagstiftning för att hantera övergivna fastigheter

av *Denis Begic* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:815 Denaturering av etanol för fordonsdrift

av *Rickard Nordin* (C)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.57.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.54,
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.12,
av andre vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 136 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 162 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden	1
Utrikesutskottets utlåtande 2023/24:UU3.....	1
Anf. 1 STEFAN OLSSON (M)	1
Anf. 2 HÅKAN SVENNELING (V).....	2
Anf. 3 JACOB RISBERG (MP).....	3
(Beslut fattades under § 7.).....	4
§ 4 Internationellt bistånd.....	4
Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU8	4
Anf. 4 YASMINE ERIKSSON (SD).....	4
Anf. 5 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	6
Anf. 6 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	7
Anf. 7 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	7
Anf. 8 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	7
Anf. 9 OLLE THORELL (S) replik	8
Anf. 10 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	8
Anf. 11 OLLE THORELL (S) replik	9
Anf. 12 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	9
Anf. 13 ANNA LASSES (C) replik	9
Anf. 14 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	10
Anf. 15 ANNA LASSES (C) replik	10
Anf. 16 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	10
Anf. 17 OLLE THORELL (S).....	11
Anf. 18 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	14
Anf. 19 OLLE THORELL (S) replik	15
Anf. 20 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	15
Anf. 21 OLLE THORELL (S) replik	15
Anf. 22 KATARINA TOLGFORS (M)	16
Anf. 23 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	19
Anf. 24 KATARINA TOLGFORS (M) replik	19
Anf. 25 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	20
Anf. 26 KATARINA TOLGFORS (M) replik	20
Anf. 27 ANNA LASSES (C) replik	21
Anf. 28 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	21
Anf. 29 ANNA LASSES (C) replik	21
Anf. 30 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	21
Anf. 31 OLLE THORELL (S) replik	22
Anf. 32 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	22
Anf. 33 OLLE THORELL (S) replik	23
Anf. 34 KATARINA TOLGFORS (M) replik	23
Anf. 35 JACOB RISBERG (MP) replik.....	24
Anf. 36 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	24
Anf. 37 JACOB RISBERG (MP) replik.....	25
Anf. 38 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	25
Anf. 39 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	26

(forts. § 8).....	28
Ajournering	29
Återupptaget sammanträde	29
§ 5 Frågestund	29
Anf. 40 TREDJE VICE TALMANNEN.....	29
<i>Kriget i Gaza och den svenska regeringens agerande</i>	29
Anf. 41 LINNÉA WICKMAN (S).....	29
Anf. 42 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	29
Anf. 43 LINNÉA WICKMAN (S).....	30
Anf. 44 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	30
<i>Den ryska skuggflottan</i>	30
Anf. 45 MARKUS WIECHEL (SD).....	30
Anf. 46 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	30
Anf. 47 MARKUS WIECHEL (SD).....	31
Anf. 48 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	31
<i>Åtgärder mot högerextremt våld</i>	31
Anf. 49 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V)	31
Anf. 50 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	31
Anf. 51 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V)	32
Anf. 52 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	32
<i>Renoveringen av Operan</i>	32
Anf. 53 CATARINA DEREMAR (C)	32
Anf. 54 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	32
Anf. 55 CATARINA DEREMAR (C)	33
Anf. 56 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	33
<i>Sveriges stöd till UNRWA</i>	33
Anf. 57 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	33
Anf. 58 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	33
Anf. 59 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	34
Anf. 60 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	34
<i>Regeringens ambition med Natomedlemskapet</i>	34
Anf. 61 ANN-SOFIE ALM (M)	34
Anf. 62 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	34
Anf. 63 ANN-SOFIE ALM (M)	35
Anf. 64 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	35
<i>En europeisk asyl- och migrationspolitik</i>	35
Anf. 65 INGEMAR KIHLLSTRÖM (KD)	35
Anf. 66 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	36
Anf. 67 INGEMAR KIHLLSTRÖM (KD)	36
Anf. 68 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	36
<i>Stärkande av rättsstatens principer i EU</i>	36
Anf. 69 PATRIK KARLSON (L)	36
Anf. 70 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	37
Anf. 71 PATRIK KARLSON (L)	37
Anf. 72 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	37
<i>De nordiska debutantseminarierna</i>	37
Anf. 73 JOHAN ANDERSSON (S).....	37
Anf. 74 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	38
<i>Åtgärder mot brottsligheten</i>	38
Anf. 75 CHARLOTTE QUENSEL (SD).....	38

Anf. 76 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	38
<i>EU-sanktioner mot Israel</i>	39
Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V).....	39
Anf. 78 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	39
<i>Terrorlistning av Islamiska revolutionsgardet</i>	39
Anf. 79 ALIREZA AKHONDI (C).....	39
Anf. 80 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	40
<i>Värnpliktigas skyldighet att delta i Natoinsatser</i>	40
Anf. 81 JACOB RISBERG (MP).....	40
Anf. 82 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	40
<i>Krigsplacering av förtroendevalda</i>	41
Anf. 83 ELEONORE LUNDKVIST (M).....	41
Anf. 84 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	41
<i>Effekterna av en kulturkanon</i>	42
Anf. 85 ROLAND UTBULT (KD).....	42
Anf. 86 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	42
<i>Skydd mot valpåverkan och desinformation</i>	42
Anf. 87 ÅSA ERIKSSON (S).....	42
Anf. 88 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	42
<i>Skjutbanor och miljökrav</i>	43
Anf. 89 KENT KUMPULA (SD).....	43
Anf. 90 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	43
<i>Ett nordiskt ministerråd för infrastruktur och transporter</i>	44
Anf. 91 ULRIKA LILJEBERG (C).....	44
Anf. 92 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	44
<i>Försvarsmaktens stöd till polisen</i>	44
Anf. 93 LARS PÜSS (M).....	44
Anf. 94 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	45
<i>Samverkan med Finland</i>	45
Anf. 95 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	45
Anf. 96 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	45
<i>Högerextrema hot mot demokratin</i>	46
Anf. 97 LAWEN REDAR (S).....	46
Anf. 98 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	46
<i>Hyreskostnaderna för statliga kulturverksamheter</i>	46
Anf. 99 JÖRGEN GRUBB (SD)	46
Anf. 100 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	47
<i>Skydd av infrastrukturen på havsbotten</i>	47
Anf. 101 HELENA BOUVENG (M)	47
Anf. 102 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	47
<i>Sjukvårdens beredskap för masskadehändelser</i>	48
Anf. 103 LENA JOHANSSON (S).....	48
Anf. 104 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	48
<i>En samlad nordisk röst i EU</i>	49
Anf. 105 ANN-CHRISTINE FROHM UTTERSTEDT (SD).....	49
Anf. 106 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	49
<i>Stödet till Ukraina</i>	49
Anf. 107 MAGNUS RESARE (M)	49
Anf. 108 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	49

<i>Ersättningsnivåerna i hemvärdet</i>	50
Anf. 109 SARA-LENA BJÄLKÖ (SD).....	50
Anf. 110 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	50
<i>Säkerheten kring kärnkraftverket i Zaporizjzja</i>	51
Anf. 111 MARGARETA CEDERFELT (M).....	51
Anf. 112 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M).....	51
Ajournering	51
Återupptaget sammanträde	51
§ 6 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 april	52
AU8 Arbetsmiljö och arbetstid	52
FiU35 Extra ändringsbudget för 2024 – Åtgärder i samband med rekonstruktion av SAS AB.....	54
TU21 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till ändring av direktivet om harmoniserade flodinformationstjänster på inre vattenvägar.....	54
§ 7 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	54
UU3 Vitbok om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden.....	54
§ 8 (forts. från § 4) Internationellt bistånd (forts. UU8)	54
Anf. 113 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	54
Anf. 114 OLLE THORELL (S) replik	56
Anf. 115 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	57
Anf. 116 OLLE THORELL (S) replik	57
Anf. 117 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	58
Anf. 118 ANNA LASSES (C) replik	58
Anf. 119 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	59
Anf. 120 ANNA LASSES (C) replik	59
Anf. 121 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	59
Anf. 122 ANNA LASSES (C)	60
Anf. 123 JOAR FORSSELL (L).....	62
Anf. 124 OLLE THORELL (S) replik	64
Anf. 125 JOAR FORSSELL (L) replik.....	65
Anf. 126 OLLE THORELL (S) replik	65
Anf. 127 JOAR FORSSELL (L) replik.....	66
Anf. 128 JACOB RISBERG (MP).....	66
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	69
§ 9 Höjd spelskatt	70
Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU19	70
Anf. 129 PEDER BJÖRK (S)	70
Anf. 130 HELENA VILHELMSSON (C)	71
Anf. 131 ERIK HELLSBORN (SD).....	72
Anf. 132 HELENA VILHELMSSON (C) replik.....	73
Anf. 133 ERIK HELLSBORN (SD) replik.....	73
Anf. 134 HELENA VILHELMSSON (C) replik.....	73
Anf. 135 ERIK HELLSBORN (SD) replik.....	74
Anf. 136 FREDRIK AHLSTEDT (M).....	74
Anf. 137 HELENA VILHELMSSON (C) replik.....	75
Anf. 138 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	76
Anf. 139 HELENA VILHELMSSON (C) replik	76

Anf. 140 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	77
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	77
§ 10 Konsumenträtt m.m.....	77
Civilutskottets betänkande 2023/24:CU11	77
Anf. 141 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	77
Anf. 142 LARS BECKMAN (M) replik	79
Anf. 143 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S) replik	80
Anf. 144 LARS BECKMAN (M) replik	80
Anf. 145 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S) replik	81
Anf. 146 LARS BECKMAN (M).....	81
Anf. 147 BJÖRN TIDLAND (SD).....	83
Anf. 148 ALIREZA AKHONDI (C).....	85
Anf. 149 KATARINA LUHR (MP).....	86
Anf. 150 ANGELICA LUNDBERG (SD)	88
Anf. 151 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V)	89
Anf. 152 LARS BECKMAN (M) replik	89
Anf. 153 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik.....	90
Anf. 154 LARS BECKMAN (M) replik	90
Anf. 155 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik.....	91
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	91
§ 11 Hushållningen med mark- och vattenområden.....	91
Civilutskottets betänkande 2023/24:CU16	91
Anf. 156 LARS BECKMAN (M).....	91
Anf. 157 DENIS BEGIC (S)	93
Anf. 158 ALIREZA AKHONDI (C).....	95
Anf. 159 MARTIN WESTMONT (SD).....	96
Anf. 160 KATARINA LUHR (MP).....	98
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	100
§ 12 Personalförsörjning	100
Försvarsutskottets betänkande 2023/24:FöU3	100
Anf. 161 LARS PÜSS (M).....	100
Anf. 162 ERIK EZELIUS (S).....	102
Anf. 163 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	104
Anf. 164 LARS WISTEDT (SD)	105
Anf. 165 ANNA STARBRINK (L).....	107
Anf. 166 HANNA GUNNARSSON (V).....	109
Anf. 167 TREDJE VICE TALMANNEN	111
Anf. 168 MIKAEL LARSSON (C).....	111
Anf. 169 EMMA BERGINGER (MP)	113
Anf. 170 GÖRAN HARGESTAM (SD)	114
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	116
§ 13 Riksrevisionens rapport om statens arbete med väntetider i vården.....	116
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU8	116
Anf. 171 CARITA BOULWÉN (SD)	116
Anf. 172 YASMINE BLADELIUS (S).....	118
Anf. 173 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	120
Anf. 174 KARIN RÅGSJÖ (V).....	121

Anf. 175 DAN HOVSKÄR (KD)	123
Anf. 176 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	125
Anf. 177 DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	125
Anf. 178 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	125
Anf. 179 DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	126
Anf. 180 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	126
Anf. 181 DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	127
Anf. 182 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	127
Anf. 183 DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	128
Anf. 184 ANDERS W JONSSON (C)	128
Anf. 185 ULRIKA WESTERLUND (MP)	130
(Beslut skulle fattas den 2 maj.)	132
§ 14 Anmälan om interpellationer	132
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar	133
§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor	133
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.57.	134